

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**POPÜLER DİZİ-FİMLERİN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ROL-
MODEL ALMA DAVRANIŞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ONUN GİBİ
OLSAM**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nuri TÜRK

Malatya-2020

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

POPÜLER DİZİ-FİLMLEİN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ROL MODEL
ALMA DAVRANIŞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ONUN GİBİ OLSAM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nuri TÜRK

Danışman: Doç. Dr. Abdullah ATLI

Malatya-2020

KABUL VE ONAY SAYFASI

T.C.

Inönü Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

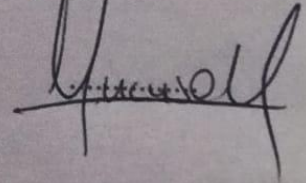
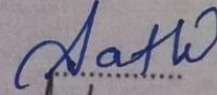
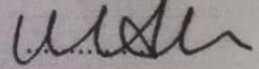
Nuri TÜRK tarafından hazırlanan “Dizi-Filmlerin Lise Öğrencilerinin Rol Model Alma Davranışı Üzerindeki Etkisi: Onun Gibi Olsam” başlıklı bu çalışma, 26 /06 / 2020 tarihinde yapılan sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Meral ATICI

Üye (Tez Danışmanı) : Doç. Dr. Abdullah ATLI

Üye : Dr. Öğrt. Üyesi Yağmur ULUSOY DOĞMUŞ

İmza

ONAY

.../.../2020

Doç. Dr. Niyazi ÖZER

Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Doç. Dr. Abdullah ATLI'nin danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **Popüler Dizi-Filmlerin Lise Öğrencilerinin Rol-Model Alma Davranışı Üzerindeki Etkisi: Onun Gibi Olsam** başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı bir yola başvurmadan kendi tarafımdan yazıldığını; faydalandığım tüm eserlerin kaynakçada ve metin içinde uygun bir şekilde gösterildiğini ifade eder ve bunu onurumla doğrularım.

Nuri TÜRK

ÖNSÖZ

Akademik hayatımda ve tez yazma sürecimde bana bilimsel metodoloji ve mesleki yeterlilik alanlarında büyük katkılar sunan, akademideki özverili çalışma disiplinini ve nitelikli ilişkilerini her zaman örnek aldığım değerli hocam, tez danışmanım Doç. Dr. Abdullah ATLI'ya teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans eğitimimde eğitici ve öğretici çok önemli değerler kazandığım İnönü Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nın değerli öğretim üyeleri Prof. Dr. Mustafa KUTLU'ya, Prof. Dr. Özcan SEZER'e, Doç. Dr. Taşkın YILDIRIM'a, Doç. Dr. Emine DURMUŞ ve Dr. Öğretim Üyesi Yüksel ÇIRAK'a teşekkür ederim.

Mesleki yaşamımda ve tez yazma sürecimde motivasyon kaynağımı geliştirici rehberlik desteği sunan ve çalışma azmine saygı duyduğum değerli çalışma arkadaşım, hocam ve dostum Dr. Azmi TÜRKAN'a teşekkür ediyorum.

Hayatım boyunca doyurucu ve sağaltıcı nitelikte kaliteli ilişkiler kurabildiğim mesleki yaşamımda da önemli katkıları olan ve onları tanımış olmaktan ziyadesiyle bahtiyar olduğum değerli dostlarım Fatih ÇELİK, Dr. Osman ŞAHİN, Arş. Gör. Alican KAYA ve Arş. Gör. Hasan BATMAZ'a teşekkür ediyorum.

Tez yazma sürecimde her türlü maddi ve manevi desteğini gördüğüm, varlığıyla yaşamıma derin anlamlar katan saygıdeğer eşim Zeyneb'e ve bugünlere gelmem de kelimelerle ifade edemeyeceğim emekleri ve katkıları olan anneme, babama ve kardeşlerime çok teşekkür ediyorum.

POPÜLER DİZİ-FİMLERİN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ROL-MODEL ALMA DAVRANIŞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ONUN GİBİ OLSAM

TÜRK, Nuri

İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Abdullah ATLI

Haziran-2020, 102 sayfa.

ÖZET

Günümüzde dizi-filmler hemen hemen her yaş grubu insan tarafından takip edilmekte ve bireyler üzerinde özünü rol-model alma olarak tanımlayabileceğimiz olumlu-olumsuz birçok etki barındırmaktadır. Bu çalışmada popüler televizyon ve internet dizi-filmlerinin lise öğrencilerinin rol-model alma davranışı üzerindeki etkileri ile ilgili görüşlerinin incelenmesi amaçlandı. Bu kapsamda nitel araştırma deseni uygulanarak nitel çalışmalarda kullanılan amaçlı örnekleme yöntemi kullanıldı. Çalışmanın örneklemini Siirt ilinde üç farklı okulda öğrenim gören ve dizi-film izleyen 11 ile 12.sınıf öğrencilerinden 15 erkek ve 15 kız olmak üzere toplamda 30 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Görüşme formu kullanılarak öğrencilerle 8-15 dakika arası süren yüz yüze görüşmeler yapıp veriler toplandı. Nvivo10 programında içerik analizi yapılarak elde edilen bulgulara göre öğrencilerin dizi-film karakterlerine öykünerek onlar gibi olmak istedikleri görüldü. Bu öykünmelerin kariyer edinme, fiziksel görünüm ve kıyafet, konuşma tarzı, vatan sevgisi, motivasyon sağlama ve kişiler arası ilişkiler gibi farklı noktalarda duygu, düşünce ve davranış değişikliğine yol açtığı görüldü.

Anahtar Kelimeler: televizyon, internet, dizi-filmler, rol-model alma

THE EFFECT OF POPULAR SERIES-FILMS ON HIGH SCHOOL STUDENTS 'ROL-MODEL BEHAVIOR: I LIKE ITS

TÜRK, Nuri

İnönü University, Institute of Educational Sciences
Psychological Counseling and Guidance Program

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Abdullah ATLI

June-2020, 102 pages.

ABSTRACT

Nowadays, the series-films are followed by almost every age group of people and have many positive and negative effects on individuals, which we can define as the role-model. In this study, it was aimed to investigate the views of popular television and internet series-films on the effects of high school students on role-modeling behavior. In this context, by using qualitative research design, purposeful sampling method used in qualitative studies was used. The sample of the study consists of a total of 30 high school students, including 15 boys and 15 girls from 11 and 12th grade students who study at three different schools in Siirt province and watch series-films. Using the interview form, face-to-face interviews with the students for 8-15 minutes were conducted and the data were collected. According to the findings obtained by doing content analysis in Nvivo10 program, it was seen that the students wanted to be like them by emulating series-films characters. It was seen that these emulations caused changes in emotions, thoughts and behaviors at different points such as the career acquisition, physical appearance and clothes, speaking style, love of homeland, providing motivation and interpersonal relations.

Keywords: television, internet, series-films, role-modelin

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Araştırmanın Amacı	4
1.3 Araştırmanın Önemi.....	5
1.4 Araştırmanın Sayıltıları	7
1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları	7
1.6 Tanımlar	7
2. İLGİLİ ALANYAZIN	8
2.1 Televizyon ve İnternet.....	8
2.2 Dizi-Film	10
2.3 Sosyal Öğrenme	12
2.3.1 Rol Model Alma	14
2.3.2 Rol Model ve Özellikleri	16
2.3.2.1 Cinsiyet	18
2.3.2.2 Benzerlik	19
2.3.2.3 Güç ve Statü	20
2.3.2.4 Yeterlik	20
3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	21
3.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	21
3.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	24
4. YÖNTEM	26
4.1 Araştırmanın Modeli	26
4.2 Çalışma Grubu	27
4.3 Veri Toplama Aracı.....	29
4.4 Verilerin Toplanması	30
4.5 Verilerin Analizi.....	30
5. BULGULAR	33
5.1 Onun Gibi Olsam	34
5.1.1 Dizi-Filmlerden Etkilenme Durumu.....	35
5.1.2 İzlenen Dizi-Filmler	36
5.1.2.1 En Çok İzlenen Dizi-Filmler.....	37
5.1.2.1.1 Çukur.....	39

5.1.2.1.2 Stranger Things	39
5.1.2.1.3 Diriliş Ertuğrul	40
5.1.2.1.4 Sen Anlat Karadeniz	41
5.1.2.1.5 La Casa De Papel	42
5.1.2.2 Model Alınan Karakterler	43
5.1.2.2.1 Ertuğrul Bey	44
5.1.2.2.2 Vartolu Sadettin	Error! Bookmark not defined.
5.1.2.2.3 Yavuz Komutan	46
5.1.2.2.4 Eylül	Error! Bookmark not defined.
5.1.2.2.5 Defne	46
5.1.2.2.6 Hızır Çakırbeyli.....	47
5.1.3. Model Alma.....	49
5.1.3.1 Konuşma Tarzı.....	49
5.1.3.2 Fiziksel Görünüm Ve Kıyafet.....	52
5.1.3.3 Motivasyon Sağlama.....	54
5.1.3.4 Kişiler Arası İlişkiler	55
5.1.3.5 Vatan Sevgisi	59
5.1.3.6 Kariyer Edinme.....	59
6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	59
6.1 Sonuç ve Tartışma.....	59
6.1.1 Dizi-Filmlerden Etkilenme Durumlarına İlişkin Sonuçlar	59
6.1.2 İzlenen Dizi-Filmlere İlişkin Sonuçlar	61
6.1.3 Model Alınan Karakterlere İlişkin Sonuçlar.....	62
6.1.4 Model Alma Davranışlarına İlişkin Sonuçlar	63
6.2 Öneriler	69
7. KAYNAKÇA.....	71
8. EKLER	86
8.1 Öğrenci Görüşme Formu.....	86

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Katılımcı Öğrencilere İlişkin Kişisel Bilgiler.....	28
Tablo 2: Katılımcı Öğrencilerin İzledikleri Dizi-Filmlerin Frekans Dağılımı	36

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Araştırma Bulgularının Modelleme Yoluyla Gösterim Diyagramı.....	34
Şekil 2: Model Alınan Karakterlerin Modelleme Yoluyla Gösterim Diyagramı	44

1. GİRİŞ

Bu bölüm problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemini, sayıltılar, sınırlılıklar ve tanımları içermektedir.

1.1 Problem Durumu

İnsan beğenilmek, onaylanmak ve kabul edilmek gibi temel psikolojik ihtiyaçlarını gidermek amacıyla diğer insanlarla bağlantı kurmak ister. Günümüzde bu ihtiyacı çeşitli yollarla karşılayan televizyon ve internet, takipçilerine farklı insanlara kolayca ulaşım imkânı sunmaktadır. Özellikle televizyon insanlığın yaşamına girdiğinden beri bireylere ilişki kurabilecekleri ikinci bir dünya sunmaya başlamıştır. Bu dünya ile etkileşimde bulunan bireyler hayatlarının çeşitli alanlarında izlediklerinden etkilenmekte ve birtakım davranışsal değişimler yaşamaktadırlar (Giddens, 2000).

Televizyonun bireylerin yaşamındaki yeri ve etkisine yönelik Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2008 yılında “Öğrencilerin televizyon izleme alışkanlıkları” isimli bir çalışma yürütülmüştür. Çalışmanın örneklemini Türkiye’deki tüm ilk ve ortaöğretim öğrencileri oluşturmaktadır. Bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin televizyona dair görüşlerine bakıldığında: “Okulda ve çevrede şiddet eğilimini özendirip artırıyor.” ifadesine “Evet” diyenlerin %48,1; “Aile içi sohbeti engelliyor.” ifadesine “Evet” diyenlerin % 46,3; “Bazı yayınlar aile içi tartışmalara sebep oluyor.” ifadesine “Evet” diyenlerin % 30,2 oranlarında olduğu görülmüştür (MEB, 2008). Bu sonuçlar aile, okul ve çevre üçgeninde değerlendirildiğinde öğrencilerin yüksek seviyelerde televizyonun olumsuz etkileri olduğuna inandıklarını göstermektedir.

MEB’in yapmış olduğu çalışmaya paralel olarak Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) özel çalışma grubunun Amerikan Psikiyatri Derneği, Türk Psikologlar Derneği ve Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği’nin görüşlerine başvurarak hazırladığı raporda şiddet içeren TV programlarının izlenmesinin, saldırganlığı artıran etkenlerden biri olduğu görülmüştür (RTÜK, 2005). Taş ve Yalçınkaya (2015), dizi-film karakterlerinin gençleri daha çok argo kullanmaya ve okuldan kaçmaya teşvik ettiğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte bu karakterlerin gençlerde şiddet eğilimlerini arttırdığı gözlemlenmiş ve dizi-filmlerin gençlerle ebeveynleri arasında çatışmaya sebep olduğu

sonucuna varılmıştır. Taylan (2011) da televizyon programlarında gösterilen şiddeti çok izleyen lise öğrencilerinin az izleyenlere göre daha çok şiddete eğilimli olduklarını bildirmiştir.

RTÜK tarafından 2018 yılında yürütülen “Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması” isimli çalışmada 16-74 yaş arasındaki 2.600 kişiden oluşan katılımcıların televizyon izleme durumlarına bakıldığında katılımcıların %86,7’sinin televizyon izlediği saptanmıştır. Araştırmada en çok izlenen programların içerisinde aylık ortalama 24 gün ile “Haberler” birinci sırada bulunurken 15 gün ile de “Yerli Diziler” ikinci sırada yer almaktadır (RTÜK, 2018). RTÜK, yeni medya kullanım alışkanlıkları ile ilgili yaptığı farklı bir çalışmada da ortaokul öğrencilerinin televizyon programlarından en çok dizi-filmleri takip ettikleri bulgusuna ulaşmıştır (RTÜK, 2019).

Yüksek izlenme oranlarına sahip olan dizi-filmler, anlatılarında toplumda bulunan kültürel değerlere yer vermeleriyle takipçilerinin duygularını da harekete geçirmeyi amaçlamaktadırlar. Dizi-filmler hem bu kültürel değerleri işlemesi hem de sürekli yayınlanmaya devam etmeleri sebebiyle izleyicinin dizi-filmin hikâyesine eşlik etmesini ve karakterlerle özdeşleşmesini sağlamaktadırlar (Uluyağcı, Ünlü ve Baycu, 2011). Yüz yüze iletişimin aksine bu yeni iletişim tarzı insanın öykündüğü kişilerle daha kolay ve hızlı bir şekilde bağlantı kurmasına yol açmaktadır. İzleyiciler zamanla hızlıca eriştikleri ekrandaki karakterlere aşina olurlar ve genellikle bu bireyleri arkadaşları ve komşuları gibi tanıdıklarını hissederler. Karakterlerin izleyiciler için önemi, karakterlerle kişisel ilişkiler kurma ve o karakterler gibi olma arzusuna dayanmaktadır (Giles, 2002).

İzleyicilerin medya karakterleriyle kurduğu bağ ve ilişki “parasosyal etkileşim” olarak tanımlanmaktadır. Parasosyal etkileşim daha çok tek taraflı olan ve izleyicinin edilgen medya karakterinin etken bir konumda olduğu bir iletişim tarzıdır. İzleyici ile medya karakteri arasında oluşan bu duygusal etkileşimde izleyicinin kendisinin algıladığı özel bir bağ kurulur (Arslan, 2013). İzleyicinin takip ettiği dizi-filmdeki karakterin ölmesi veya dizi-filmin sona ermesiyle biten iletişime de “parasosyal ayrılık” denmektedir. Parasosyal ayrılığa izleyici kurduğu ilişkiye göre bu ayrılığa bir tepkide bulunur (Cohen, 2003). Bu tepki izleyicinin gerçek yaşamdaki bir kayıp veya ayrılığa verdiği tepki kadar güçlü olmasa da duygusal ve davranışsal değişimlere sebep olabilir (Batıgün ve Sunal, 2017). Örneğin 2001 yılında yayınlanmaya başlayan Kurtlar Vadisi dizi-filminin ilk bölümlerindeki başrol oyuncusu Süleyman Çakır karakterinin dizi-filmde ölmesinden

sonra Türkiye’de farklı şehirlerde onun adına cenaze namazı kılınmıştır. Günümüzde dahi dizi-filmdeki karakter öldüğü gün ülkemizde gündem olmakta ve taziye mesajları yayınlanmaktadır (Pekcan, 2019).

Parasosyal etkileşimin güçlü bir şekilde kurulduğu dönemlerden biri de ergenliktir. Ergenlik dönemindeki bireyler yeni bir kimlik arayışında olup kime benzemek istediklerini sorguladıkları için çevrelerindeki modeller daha çok dikkatlerini çekmektedir (Erikson, 1993). Giles ve Maltby (2004), yaptıkları araştırma bulgularına dayanarak ünlülerin ergenlere ikinci bir sahte arkadaşlık sağladığını söylemişlerdir. Erjem ve Çağlayandereli (2006), yürüttükleri çalışmaya katılan gençlerin % 66’sının yerli dizi-filmlerdeki kahramanları ya da temel karakterleri model aldıkları bulgularına ulaşılmıştır. Başka bir çalışmada da gençlerin dizi-filmlerin içinde geçen diyalogları günlük yaşamda kullandıkları, saç kesim tarzında ve makyajlarında dizi-film karakterlerinden etkilendikleri saptanmıştır (Semerci ve Kalçık, 2017). Murray (1999), yaptığı çalışmada genç kızların izledikleri karakter ile özdeşim kurarak onun gibi giyinmeye ve saçlarını onunki gibi kırmızı boyamaya çalıştıkları bulgularına ulaşmıştır.

Gençlerin kimleri rol model aldığı ile ilgili yapılan çalışmalarda onların medya karakterlerini de model aldıkları görülmüştür. Çimen (2019), çalışmasında gençlerin ebeveynlerini, akrabalarını, öğretmenlerini, siyasi liderleri ve mesleklerinde başarılı olan kişileri modelledikleri bulgusuna ulaşmıştır. Martin ve Bush (2000), yaptıkları çalışmada gençlerin en çok ebeveynlerini rol model aldıklarını bulsalar da popüler medya figürlerini de yüksek oranlarda model aldıkları ve bu figürlerin satın alma davranışlarında çok etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmanın aksine başka bir araştırmada gençlerin satın alma davranışlarında ebeveynlerinden daha çok ünlü rol modellerden etkilendikleri bulunmuştur (Run, Butt ve Nee, 2010). Karaboğa (2019), gençlerin rol model olarak çoğunlukla medyadaki ünlüleri seçtiklerini söylemiştir. Medya ünlülerinden de en fazla dizi ve sinema oyuncularını model aldıklarını bildirmiştir.

Rol model alma davranışlarında, gözlemlenen karakterlerin özellikleri de önemli bir rol oynamaktadır. Üstündağ (2019), gençlerin izledikleri karakterlerin eğlenceli, yakışıklı, güzel, başarılı, etkileyici, güçlü ve takdir edilen özelliklerini beğenerek onları model aldıklarını söylemiştir. Hoffner ve Buchanan (2005) da çalışmalarında erkeklerin başarılı, zeki ve çekici olarak algıladıkları erkek karakterlerle, kadınların da başarılı, zeki, çekici ve beğenilen olarak algıladıkları kadın karakterlerle özdeşleştikleri bulgusuna

ulaşmıştır. Farklı araştırmalarda çocuk ve gençlerin kişiler arası ilişkilerde ve kariyer hedeflerinde de dizi-filmlerden etkilendikleri görülmüştür. Oruç, Tecim ve Özyürek (2011), çalışmalarında çocukların izledikleri çizgi-filmlerin onlar üzerinde iyilik yapma, vatanseverlik ve empati kurma gibi birçok olumlu etki bıraktığı bulgusuna ulaşmışlardır. King ve Multon (1994), çocuk ve ergenlerin kariyer hedefleri ile ilgili yaptıkları çalışmada çocuk ve ergenler için televizyon rol modellerinin büyük oranda kendilerine hitap eden profesyonel meslek alanlarından olduğunu bulmuşlardır.

Çeşitli araştırmaların sonuçlarından da anlaşılacağı üzere farklı yaş gruplarındaki bireylerin kendilerine sunulan medya karakterlerinden çeşitli alanlarda etkilendiği görülmektedir. Özellikle dizi-filmlerin bireyler üzerinde olumlu ve olumsuz birçok etkisi olduğu gibi dizi-film karakterlerinin bireylerin hedefleri ve seçimlerinde de etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu etkinin yönünü ve niteliğini sergilenmekte olan modelin özelliklerinin belirlediği de bilinmektedir (Bandura, 1977; Hoffner ve Buchanan, 2005; Üstündağ, 2019). Dizi-filmler ve rol model alma ilişkisi açısından literatürdeki bulgular incelendiğinde lise öğrencilerinin dizi-filmler ve karakterleri hakkındaki görüşlerinin daha derinlemesine incelenmesi problem durumu olarak görülmekte ve bu konunun araştırılmasının günümüz modern eğitim anlayışları açısından gerekli olduğu düşünülmektedir. Televizyon ve internet dizi-filmlerinin lise öğrencileri üzerindeki etkilerinin saptanması yoluyla yetkili kurumlara, eğitimcilere, araştırmacılara ve ebeveynlere farkındalık kazandıracak bilgilere ulaşılmasının önem taşıdığı varsayılmaktadır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı popüler dizi-filmlerin lise öğrencilerinin rol model alma davranışı üzerindeki etkilerini incelemektir. Bu kapsamda araştırmada aşağıdaki sorulara cevap bulunmaya çalışıldı:

1. Lise öğrencilerinin takip ettikleri dizi-filmler ve etkilenme durumları nelerdir?
2. Dizi-filmlerin lise öğrencilerinin rol-model alma davranışlarına etkileri nelerdir?
3. Lise öğrencilerinin dizi-filmlerdeki rol model alma davranışları nelerdir?

4. Dizi-filmlerde rol model alınan karakterler kimlerdir ve özellikleri nelerdir?

1.3 Araştırmanın Önemi

Medyanın hayatımızdaki rolü ve etkisi 20. yüzyılın sonlarına doğru büyük bir evrim geçirmiştir. Özellikle de 21. yüzyılda televizyon ve internetin modern yaşamın vazgeçilmez bir unsuru olması ile birlikte insanları olumlu ve olumsuz birçok noktada daha çok etkilemeye başladığı görülmektedir. Medyanın etki alanının en önemli kaynaklarından biri de dizi-filmlerdir. Dizi-filmlerin hem izlenme oranları hem de izleyicilerine sunmuş olduğu karakterler itibarıyla insanların ve toplumların duygu, düşünce ve davranış değişimlerinde önemli bir yerinin olduğu görülmektedir (Erjem ve Çağlayandereli, 2006; Hoffner ve Buchanan, 2005; Kırtepe, 2014; Semerci ve Kalçık, 2017; Üstündağ, 2019).

Dizi-filmler de içinde medya karakterleriyle özdeşleşme, bireyin başka bir kişiyle arasında özel bir bağlantı kurmasını sağlar. Birey bağlantı kurduğu karakterin özelliklerini, tutumlarını ve davranışlarını benimseyerek onun yaşantılarından duygusal olarak etkilenmeye başlar (Wright, 1994; Zillmann, 1994). İnsanların kişilerarası bağlantılar kurmasında kendi potansiyellerini en üst düzeye çıkarma veya özsayıgılarını artırma arzusu da yatmaktadır (Hoffner ve Buchanan, 2005). Özdeşleşme, riskleri de içerisinde barındırmasına rağmen modelin seçimine bağlı olarak bu faydaları sağlayabilir (Basil, 1996; Mael ve Ashforth, 2001). Cohen'e (2001) göre medya karakterleriyle özdeşleşmede bir kimlik değişimi vardır. İzleyici gözlemlediği karakterden etkilenerek kendi kimliğini kaybeder ve o karakterin kimliğini alır. Gençler, izledikleri programın hikâyesinin içine girmekte ve kendilerini izledikleri programlardaki insanlar gibi görmektedirler (Rosengren ve diğ., 1976). Feilitzen ve Linne (1975), yürüttükleri çalışmada katılımcıların izledikleri programlardaki insanlar gibi olmak istedikleri bulgusuna ulaşmıştır. Çalışma sonucunda televizyon izleme durumu bireyin izlediği karakter gibi olmayı istediği ve bunun için çaba gösterdiği psikolojik bir süreç olarak tanımlanmıştır.

Gençlerin ebeveynlerinin yanında medya karakterlerini de rol model aldıkları ve davranışlarında onlardan etkilendiklerini gösteren birçok çalışma yürütülmüştür (Çimen, 2019; Karaboğa, 2019; Martin ve Bush, 2000; Run, Butt ve Nee, 2010). Araştırmalar medya karakterleriyle özdeşleşmenin, belirli davranışların ve yaşam hedeflerinin

benimsenmesini etkilediğini göstermiştir. İzleyiciler beğendikleri ünlülere benzemek için görünümünde, tutumlarında, değerlerinde ve faaliyetlerinde değişiklik yapmaya çalışmaktadırlar (Boon ve Lomore, 2001; Murray, 1999). Gerçek yaşamdaki rol modellerin ergenlerin mesleki hedefleri ve kariyer seçimleri üzerinde etkisi olduğu gibi (Almquist ve Angrist, 1971; Karunanayake ve Nauta, 2004; Perrone ve diğ., 2002) ergenlerin medya karakterlerini modelleyerek de mesleklerini ve kariyerlerini belirledikleri görülmüştür (Christiansen, 1979; King ve Multon, 1996; Semerci ve Kalçık, 2017).

Medya karakterlerinin bireyler üzerinde olumlu etkilerinin olduğu (Oruç, Tecim ve Özyürek, 2011) bilinmekle birlikte bu karakterleri model almanın bireylerin bilişsel, davranışsal, bedensel ve ruhsal sağlığını bozucu nitelikte etkiler bıraktığı da görülmektedir. Farklı çalışmalarda medyada gösterilen şiddet içeriklerinin bireylerin saldırgan olma düzeyleri üzerinde etkileri olduğu görülmüştür (Eyal ve Rubin, 2003; Huesmann, Moise-Titus, Podolski ve Eron, 2003; Taş ve Yalçınkaya, 2015; Taylan, 2011). Harrison (1997), zayıf vücuda sahip medya karakterleri ile özdeşim kuran bireylerin daha yüksek seviyelerde düzensiz yeme davranışı gösterdiğini belirtmiştir. Başka bir çalışmada da reklamlardaki karakterlerle özdeşleşmenin çocukların alkol kullanma davranışını etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır (Austin, Pinkelton ve Fujioka, 2000).

Gerek konuya ilişkin literatürdeki bulgularda gerekse RTÜK'ün televizyon izleme durumu ile ilgili çalışmalarında dizi-filmlerin izlenirliğinin yüksek olmasının yanında bireylerin yaşamlarında önemli bir yerinin de olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle de MEB'in araştırmalarına ve RTÜK raporunda bulunan çok sayıda ruh sağlığı çalışanını temsil eden meslek kuruluşlarının görüşlerine bakıldığında medya karakterlerinin bireyler üzerinde çok çeşitli alanlarda etkilerinin bulunduğu görülmektedir.

Medya karakterlerinin etkilerine dair şimdiye kadar yapılan çalışmaların çoğunluğunun nicel olduğu (Erjem ve Çağlayandereli, 2006; Giles ve Maltby, 2004; Hoffner ve Buchanan, 2005; Igartua ve diğ., 2013; Karaboğa, 2019; Kırtepe, 2014; Martin ve Bush, 2000; Özkan, 2013; Run, Butt ve Nee, 2010; Taş ve Yalçınkaya, 2015; Taylan, 2011; Üstündağ, 2019) ve yalnızca televizyon dizi-filmlerinin etkilerinin araştırıldığı (Erjem ve Çağlayandereli, 2006; Kırtepe, 2014; King ve Multon, 1994; Murray, 1999; Özkan, 2013; Semerci ve Kalçık, 2017; Taş ve Yalçınkaya, 2015; Taylan, 2011;

Üstündağ, 2019) görülmektedir. Bununla birlikte dizi-filmlerin rol-model alma davranışı üzerindeki etkisine yönelik sınırlı sayıda çalışma (Erjem ve Çağlayandereli, 2006; King ve Multon, 1994; Üstündağ, 2019) olduğu da görülmektedir.

Yapılan çalışmaların özellikleri göz önünde bulundurulduğunda rol model alma ve internet dizi-filmleri alanlarında önemli bir eksiklik olduğu görülmektedir. Bu çalışmada televizyon dizi-filmlerinin yanı sıra internet dizi-filmleri de çalışmaya dahil edilerek gençler açısından modern dijital dünyadaki trendlerin ve rol modellerin daha iyi anlaşılması ve özellikle de araştırma yönteminde nitel desen kullanılarak öğrencilerin düşüncelerinin derinlemesine analiz edilmesi hedeflenmektedir. Dizi-filmlerin bireyler üzerindeki etkilerinin incelenmesi psikolojik danışma ve rehberlik alanı açısından da önemli görülmektedir. Psikolojik danışma ve rehberlik alanı çalışanlarının dizi-filmlerin bireylerin duygu, düşünce ve davranışları üzerindeki etkilerinin farkında olmasının daha doyurucu ve sağaltıcı nitelikte hizmet verebilmelerine katkı sunacağı düşünülmektedir. Sonuç olarak dizi-filmler ve rol model alma davranışı üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde bu çalışmanın literatüre değerli ve özgün katkılar sunması beklenmektedir.

1.4. Araştırmanın Sayıtları

1. Öğrencilerin, çalışmada kullanılan “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” sorularına anlayarak, doğal ve içtenlikle cevap verdikleri varsayılmaktadır.

1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma Siirt ilinde farklı liselerde öğrenim gören 30 öğrenci ile sınırlıdır.
2. Araştırma sonucunda elde edilen veriler görüşme formu kullanılarak öğrencilerden toplanan bilgiler ile sınırlıdır.

1.6 Tanımlar

Dizi-film: Çoğunlukla aralarında konu bütünlüğü barındıran ve bölümler halinde yayımlanan dizi ve film (TDK, 2020).

Rol Model Alma: Bir gözlemcinin düşünce kalıplarını, duygusal tepkilerini ve davranışlarını başka bir kişininkine uyacak şekilde değiştirdiği psikolojik eşleştirme süreci (Bandura, 1986).

Rol Model Alınan Karakter: Birtakım başarıları ve özelliklerinden dolayı hayran olunup taklit edilen, bireylerin duygu, düşünce ve davranışları üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak etkileri bulunan kişilerdir (Bandura, 1977).

2. İLGİLİ ALANYAZIN

Bu bölümde televizyon ve internetin günümüzdeki konumu, dizi-filmlerin kuramsal çerçevesi, sosyal öğrenme ve rol model alma kavramları, rol model karakterin tanımını ve özellikleri aktarılacaktır.

2.1 Televizyon ve İnternet

Yaşadığımız yüzyılda toplumların üzerinde en güçlü etkiye sahip olan iletişim araçlarından birisi de medyadır. Günümüzde medyanın iki önemli formunu televizyon ve internet oluşturmaktadır. Televizyon 20.yüzyılın başlarından itibaren insanlığın yaşamına girmeye başlasa da internetin insanların hayatlarının merkezine yerleşmesi 21.yüzyılla birlikte gerçekleşmiştir. Şimdilerde internetin bulunduğu konumda önceleri televizyonun yer aldığı ve bireylerin eylemlerini şekillendirmede önemli bir rol oynadığı görülmektedir (Biskup ve Pfisher, 1999).

Televizyonun bireylerin davranışlarını biçimlendirme, izleyicilere farklı özelliklerde modeller sunma, kültür aktarımı ve farkındalık oluşturma gibi alanlarda izleyicinin üzerinde önemli etkileri vardır (Giddens, 2000). Baudrillard (2004), bireyin televizyonda izlediği şeyle kurduğu ilişkiyi gerçekçi olarak algıladığını söylemiştir. Ona göre birey, hem televizyondaki kurgunun içine dahil olurken normal yaşamda birinin hayatına girme durumundaki davranışlarını sergiler hem de bu kurguyu kendi hayatına alırken sorun olarak algılamadan onunla ciddi bir ilişki kurar. Gerbner (1977) de televizyonun bireylerde sosyal gerçeklik algısını bozduğunu ve onların yaşamdan soyutlanarak izledikleri şeyleri gerçek olarak görmeye başladıklarını söylemiştir. Gerbner'e göre birey, bozulan gerçeklik algısıyla hayatını sürdürüp televizyonun dünyasına aşırı bağımlı hale gelirse bu durum bireyde sosyal fobi oluşumuna zemin hazırlayabilir.

Barry Sanders'a (1994) göre televizyon programları herkese aynı içeriği sunduğu için insanların aynılaşmasına hizmet etmektedir. Sanders televizyonun seyirciye aynı

içerikleri sunarak herkesin benzer düşünmeye başladığı bir yaşamın temelini attığını belirtmektedir. Sanders televizyonun karmaşık olan dünyayı basite indirgeyerek izleyicisine basmakalıp çözüm yolları sunduğunu ve edilgen hale gelen insanların zor durumlar karşısında kendi baş etme becerilerini geliştirmedeğini savunur. Ona göre televizyon programlarının çoğunluğu hayatın en büyük problemlerini eğlenceye dönüştürerek onları insanlara tüketilebilir bir nesne olarak sunar.

Batmaz (1998), televizyonun araçsallığının yalnızca eğlence ve siyasal erkin gösterim yeri olması bakımından değerlendiremeyeceğini onun aynı zamanda toplumun kültür yapısını inşa eden bir güce de sahip olduğunu belirtmektedir. Martin Esslin (1991) de televizyonun gerçekleştirdiği dönüşüm ile ilgili şunları söylemektedir: “Televizyonun insanoğlunun hayat tarzlarının, kültürünün ve sosyal alışkanlıklarının gelişiminde büyük bir devrime yol açtığına şüphe yok. Biz hissetmeden hayatımıza nüfuz eden teknolojik ve ekonomik devrimler, siyasi devrimler ile kıyaslandığında onlardan çok daha fazla derin etkiye sahip oldukları görülüyor.” (s. 12)

Demirkan (2012) televizyonu, bireylerin davranışlarının izledikleri karakterlerin davranışları içerisinde kaybolarak onlarla bütünleştiği bir ortam olarak tanımlamıştır. Televizyonun bu sosyalizasyon olarak adlandırılan bireyin gözlemleyerek yeni şeyler öğrendiği ve benimsediği süreçte önemli bir yerinin olduğu görülmektedir. Televizyon özellikle de ergenlere popüler ve dikkat çekici modeller sunarak onların bilişsel, davranışsal, bedensel ve ruhsal değişimler yaşamasına yol açmaktadır (Perse, 2001). Televizyonun sadece ergenlerin değil öğrenmeye en açık oldukları dönemlerde çocukların üzerinde de etkilerinin olduğu bilinmektedir. Ayrıca yetişkinlerin çocuk ve ergenlere göre medya karakterlerinden daha az etkilendikleri ve bilinçli seçimler yaptıkları öne sürülse de televizyon programlarının onlarda da farklı değişimlere yol açtığı bilinmektedir (Semerci ve Kalçık, 2017).

1968 yılından itibaren ülkemize giren televizyonun etki ve izlenme seviyesini zaman geçtikçe arttırmasının nedenlerinden birisi de internetin günümüzdeki konumu ve işlevidir. Televizyonun izlenirliğini, özellikle gençlerin sosyal medya kullanım davranışı üzerinden şekillendirdiği farklı araştırmalarda görülmüştür. Bu araştırma sonuçlarına göre sosyal medya kullanma davranışı ve sıklığı televizyon izleme durumunu yordamaktadır (Uçar, 2017; Tuncer, 2018). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından her yıl yapılan araştırmalarda 16-74 yaş arasındaki kişilerin interneti kişisel olarak

kullanma amaçları tespit edilmektedir. Araştırmanın 2018 Ağustos tarihinde yapılan sonuçlarına göre Türkiye’de bireylerin interneti en çok %84.1 oranı ile sosyal medyada profil oluşturma, mesaj gönderme veya fotoğraf vb. içerik paylaşma amacıyla kullandıklarının görülmesinin yanı sıra internet üzerinden canlı ya da kaçırılan televizyon programı izleme oranının %40 gibi yüksek bir seviyede olduğu görülmüştür. Bu bulgular televizyon izlemenin interneti kullanma amaçları arasında yerini aldığını göstermiştir (TÜİK, 2018).

İnternetin televizyonun izlenirliğini artırmasının başka bir sebebi de son yıllarda yaşamımızda yer eden dijital TV yayıncılığıdır. Teknolojik ilerlemeler dijital TV yayınları için şirketlere çeşitli ve zengin bir ortam sağlamaktadır. Türkiye’de şu anda dijital TV yayıncılığı yapan birçok platform vardır: Netflix, Tivibu, Filbox, Tele Dünya, Digtürk, D-Smart, Türksat, Puhu TV, Apple TV, Vodofone TV, Blu TV, Türk Telekom TV vb. Bu yayıncı kuruluşlar hizmetlerini hem televizyonda hem de bilgisayar, tablet ve telefonlarda verebilmektedir. Bazıları tablet ve telefon aracılığıyla hizmet verebilirken bazıları da aynı zamanda bilgisayar ve televizyondan TV yayıncılığı yapabilmektedir. Dijital medyanın TV ve dizi-filmlerin izlenirliğini artırmasında hem internetin yaygınlaşmasının hem de akıllı telefonların bilgisayar görevi görmeye başlamasının önemli bir rolü vardır. İnternet ortamında yayın yapan platformlar bir taraftan alternatif bir TV kaynağı oluştururken diğer taraftan da farklı çeşitlilikte dizi-filmlerin daha çok takip edilmesine neden olmaktadır (Koyuncu, 2017).

Türkiye’de yayın yapan bu dijital platformların bazıları Puhu TV gibi daha çok yerel bir izlenme ağına sahipken bazıları da dünya çapında takip edilmektedir. Mesela Netflix, tüm dünyadan ilgiyle takip edilen ve birçok ülkeden dizi-film yapımı içeren bir çeşitliliğe sahiptir. Öyle ki Netflix güncel olarak sinemada yer alan ve alacak filmleri bile kendi bünyesine katmaya başlamıştır. Kısacası Netflix gibi platformlar internetin daha yaygın kullanılmaya başladığı günümüzde çok zengin içerik ve yapımlarıyla yeni bir dijital akımın öncülüğünü yapmaktadırlar. Bu yeni akım da farklı tarz ve içerikteki dizi-filmlerin insanlar tarafından takip edilmesine olanak sağladığı gibi dijital platform ve dizi-filmlerin kendi kültürünü de oluşturmasını sağlamaktadır (Genç, 2016).

2.2 Dizi-Film

Dizi-filmler hakkındaki tanımlamalar genellikle dizi ve seriyal kavramlarının farklılığı ile açıklanmaktadır. Günümüzde birbirinin yerine kullanılan dizi ve seriyalin

önceleri farklı anlamlarda kullanıldığı görülmektedir. Dizi her bölümde hikâyenin sonuca bağlandığı, çoğunlukla ana karakterlerin değişmediği ve birbirinden farklı olayların anlatıldığı bir bütündür (Mutlu, 2008). Dizilerde az karakter bulunmakla birlikte akış hızlı ve olay örgüsü karmaşıktır. Karakterlerde hafıza ve tarih aranmadığı gibi bölümlerinin bağımsız bir anlatı içermesinden ötürü belli bir sırayla izlenmesi gerekli değildir. Ama bazı dizilerin bölümleri de sırayla izlenmediğinde serinin bütünü içinde bir anlam ifade etmeyebilir (Çöteli, 2016).

Dizilere günümüz film serileri örnek olarak gösterilebilir: Matrix ve Yüzüklerin Efendisi üçlemesi vb. Bu film serilerinde dizi tanımında olduğu gibi az karakterle daha çok karmaşık olay anlatılmaya çalışılır. Her bölüm bağımsız ve kendi içinde bütünlüğe sahiptir. Bölümler bağımsız olsa da serinin gelecek bölümü izleyici de merak uyandırmaya devam eder. Çünkü bölüm kendi içinde sonlanmış gibi gözükse de çoğunlukla serinin devamının çekileceği seyirci tarafından bilinir ve dizinin gelecek bölümleri takip edilmeye devam edilir. Seride devamlılığı sağlayan bir diğer durum ise serinin ilk bölümünün izleyici tarafından beğenilmesi ve seyircide dizinin gelecek bölümlerinin çekileceği beklentisi oluşmasıdır. Bu film serilerinin bazılarında da her bölüm serinin bütünü içinde bir anlam ifade eder ve izleyici seriyi sırayla izleme ihtiyacı duyar.

Serioller ise bitimsiz bir ana olay çerçevesinde her bölümde sonlandırılan yan olayların işlendiği dramalardır (Özmen ve Yıldızhan, 2004). Seriyalde daha fazla karakter bulunmakla birlikte dizilere göre olayların akışı daha durağan ve basittir. Seriyalde her bölüm farklı bir olay örgüsünde işlense de izleyiciye sunulurken bütün bölümlerin birbiri ile bağlantısının olmasına dikkat edilir. Karakterlerin hafıza ve tarihe sahip olması ve bölümlerin birbirleri ile bağlantılı bir şekilde devam etmesi sebebiyle takipçilerin seriyali sırayla izlemesi gerekmektedir. Bu sırayla izleme durumu izleyiciye diziye göre daha çok hâkimiyet ve tatmin olma duygusu verir. Seriyaller bu doyum hissinden dolayı izleyici de bağımlılık yapabilir (Çöteli, 2016).

Seriyalin bağımlılık yapmasının başka bir sebebi de hemen hemen her bölümün öykünün en heyecanlı yerinde kesilmesidir (Mutlu, 2008). Olayların nihayete kavuşup çözümleneceği noktada bölüm sonlandırılarak izleyicinin heyecanını gelecek bölüme taşıması sağlanır. Serinin takipçileri internet ortamında çeşitli sosyal platformları kullanarak bir sonraki bölümde olabilecekler hakkında fikir alışverişi ve paylaşımlarda

bulunurlar. Yayıncı kuruluşlar bu yöntemi kullanarak internet ortamının farklı mecralarında ve insanların kendi aralarında sürekli konuştuğu bir serinin kültürünü oluştururlar. Seyirciler seriyi takip ederken onunla ilgili olan ve izledikleri platformda yayınlanan diğer içerikleri de izlemeye başlarlar (Çöteli, 2016).

Seriyalere günümüzde TV ve internet ortamında yayınlanan diziler örnek olarak verilebilir: Sıfır Bir, Diriliş Ertuğrul vb. Bu seriyalarda bölümler bir bütün içinde birbiri ile ilişkili şekilde devam eder. Bölümlerin tek başına bir anlam ifade etmeyip hikâyenin bütününde yerinin olmasından ötürü seyirci bölümleri sırasıyla izlemeye devam eder ve bir sonraki bölümü heyecanla bekler. Ana karakterler sabit olsa da bölümler ilerledikçe sürekli yeni karakterler seriye katılır. Olaylar dizilere göre daha yavaş ilerler ve diyalog yoğunluğu fazladır.

Yukarıda tanımları ve örnekleri verilen dizi ve seriyal şimdilerde benzeşen iki format haline gelmiştir. Diziler de bir sonraki bölümü için merak uyandırması ve devamlılığı olan öyküler anlatmasıyla seriyal gibi olmaya başlamıştır. Diziler artık her bölümde sona erdirilen bir anlatıdan oluşabildiği gibi devam eden bir öyküyü de anlatabilmektedir (İmik ve Yağbasan, 2007). Bu çalışmada kullanılan dizi-film kavramı ise dizi ve seriyalin birleştiği bir formu ifade etmektedir. İki formatın birleştiği dizi-filmler her bölümün kendi içinde ve hikâyenin bütününde bir anlamının olması durumudur. Dizi-filmler bir serinin takip edildiği birbiri ile bağlantısı olan film ve dizileri içine almaktadır (Çöteli, 2016). Bunlar yukarıda verilen dizi ve film örneklerini kapsadığı gibi ayrıca dizi-filmlere dünya çapında takipçileri olan Stranger Things ve La Casa De Papel de örnek olarak gösterilebilir.

2.3 Sosyal Öğrenme

Sosyal öğrenme kuramı insanların başkalarını gözlemleyerek bilgi, kural, yetenek, strateji, inanç ve yaklaşımlar edinebileceği teorisine dayanır (Bandura, 1989). Bu kurama göre birey çoğu sosyal, duyuşsal ve bilişsel davranış kazanımını çevresindeki model aldığı kişiler aracılığıyla edinir (Bandura, 1986). Bandura öğrenmeyi sınıflandırırken yaparak öğrenme ve yaşayarak öğrenmeden bahseder. Y yaparak öğrenmeyi bireyin kendi davranışlarının sonucunda öğrenme, tecrübe ve deneyim kazanması olarak tanımlamaktadır. Dolaylı öğrenme ise diğer bireylerin davranışlarının gözlemlenmesiyle gerçekleşmektedir. Ona göre bireylerin hayatındaki her şeyi yaparak öğrenmesinin

mümkün olmadığından ötürü dolaylı öğrenme onlara yapmaları ve kaçınmaları gereken davranışları öğreten bir imkân sunmaktadır (Bandura, 1986).

Sosyal öğrenme kuramının temellerinin oluşma sürecinde Bandura, Ross ve Ross (1961), model alma yoluyla öğrenmenin saldırgan davranışları nasıl etkilediğine ilişkin Bobo Doll deneyi isimli bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu deneyde Bobo ismi verilen haciyatmaz şeklinde plastik bir oyuncaya bir yetişkin tarafından çeşitli şekillerde (tokmakla kafaya vurma, üzerine oturma, havaya fırlatma) şiddet uygulandığı görüntüler video kaydına alınarak çocuklara izlettirilir. Daha sonra Bobo isimli oyuncak ve çocuklar tek tek odaya alınır. Videoyu izleyen çocukların Bobo'ya yetişkin bireyin yaptığı gibi saldırgan davranışlarda buldukları gözlemlenmiştir. Çocuklar hem yeni saldırı biçimlerini öğrenmiş hem de yetişkinin yaptığı şekilde şiddeti uygulamıştır. Bandura ve arkadaşları çocukların öğrendiği çoğu yeme, içme ve konuşma gibi davranışların yanı sıra saldırganlık ve şiddet eylemlerinin de taklit ve gözlem yoluyla öğrenildiğini ortaya koyan önemli bir deney yapmışlardır (Bandura ve diğ., 1961)

Bandura'ya göre gözleyerek öğrenme sadece bir insanın diğer insanı görerek taklit etmesi değil, çevredeki olayların bilişsel olarak işlenmesiyle elde edilen bilgidir. Bu öğrenme sürecinin de belli aşamalarının olduğunu söylemektedir: Dikkat, hatırd tutma, davranış oluşturma ve güdülenme (Bandura, 1986). Gözlem yoluyla öğrenmenin gerçekleşebilmesi için ilk olarak gözlemcinin *modele ve davranışına dikkat etmesi* gerekir. Davranışın doğru algılanmasını içeren bu süreç hem gözlemci hem de modelin kişisel farklılıklarından ötürü özel bir durumu beraberinde getirmektedir. Bu aşamada gözlemcinin geçmişi, beklentileri ve hedefleri modelin davranışının algılanması ve ona dikkat edilmesini etkileyecektir. Aynı zamanda modelin özellikleri de gözlemcinin dikkatini etkilemektedir çünkü insanlar kimi zaman en yakınlarındaki kimi zaman da farklı ve ünlü kişileri model alabilirler (Bandura, 1986).

Gözlem yoluyla öğrenmede ikinci aşama *hatırda tutmadır*. Hatırda tutma gözlemlenen davranışın zihinde kodlamasının yapılması ve tekrar edilmesidir. Gözlemlenen davranışın kodlamasının uzun süreli bellekte yapıldığı bu süreçte bilginin hatırlanması için davranış zihinde ya da davranışlarda tekrar edilir. Gözlemci üçüncü aşamada *öğrendiklerini davranışa dönüştürür*. Davranış oluşturmada gözlemci kendi performansı ile modelin davranışını karşılaştırır. Bu karşılaştırma, gözlemcinin

davranışını modelin davranışına benzetme çabasıyla sürekli performansını düzenlemeye çaba göstermesi demektir (Bandura, 1986).

Dördüncü aşama ise kişinin davranışı oluşturabilmesi için *güdülenmeye* ihtiyaç duymasındır. Bandura davranışın öğrenilmesi ve oluşturulmasını ayrı bir sınıflandırmaya tabi tutar. Öğrenilen davranışların hepsinin performansa dönüşmediğini ve bu dönüşümün olabilmesi için kişinin güdülenmesinin gerektiğini söyler. Performans dönüşümü hem doğrudan kişinin kendisinin davranışı yaparak güdülenmesi yoluyla olabildiği gibi modelin davranışlarının pekiştirilip ödüllendirilmesinin gözlemlenmesiyle dolaylı bir şekilde de olabilir. Gözlemcinin başkası üzerinden güdülenmesi de dolaylı güdülenme olarak adlandırılmaktadır (Bandura, 1986).

Bandura, gözlemlenen ve beğenilen figürlerin davranışlarının uygun ortam ve zaman diliminde taklit edildiğini söylemektedir. Bu taklit etmenin dolaylı güdülenme ile olabileceğini savunmaktadır. Dolaylı güdülenmeyi de dolaylı pekiştirici ve dolaylı ceza kavramlarıyla açıklar. *Dolaylı pekiştirici*, modelin davranışının sonucunda çevresinden aldığı takdir ve tebriği gözlemleyen bireyde o davranışa dair olumlu duygu ve düşüncelerin oluşmasıdır. Modelin yapmış olduğu davranış sebebiyle bulunduğu güzel durumu gözlemleyen birey kendisi de o durumda olmak için çaba gösterecektir. *Dolaylı ceza* ise modelin davranışının onu istenmeyen bir duruma sokmasını bireyin gözlemlemesidir. Bu gözlem sonucunda birey modelin davranışını yapmaktan kaçınacak ve izlediği davranışı gerçekleştirme eğilimi zayıflayacaktır (Bandura, 1986).

2.3.1 Rol model alma. Bu çalışmanın özünü teşkil eden rol model alma kavramını Bandura “bir gözlemcinin düşünce kalıplarını, duygusal tepkilerini ve davranışlarını başka bir kişinkine uyacak şekilde değiştirdiği psikolojik eşleştirme süreçleri” olarak tarif etmiştir (Bandura, 1986). Bandura, sosyal öğrenme kuramını temellendirirken insanları yaşamlarını kültürlenme yoluyla kurmaya çalışan ve hayat boyu rol model arayışı içinde olan canlılar olarak tanımlar. Rol model alma bireyin öykünme yoluyla yeni beceriler kazandığı bir süreçtir (Merton ve Merton, 1968). Birey model alma yoluyla bir şeyin nasıl yapıldığını öğrenir. Sahip olmadığı ve eksik olduğunu düşündüğü şeye rol modeli gözlemleyerek erişmek ister (Kemper, 1968). Belirli hedeflere ulaşmış kişiler rol model alındığında bireyin o hedefle ilgili inanç ve motivasyonu güçlenir. Hedeflerini yerine getirebilmenin mümkün olduğunu gören bireyin hedefleri güçlenir ve yeni hedefler edinmek için kendine inanmaya başlar (Morgenroth, Ryan ve Peters, 2015).

Sosyal öğrenme kuramına göre model alma davranışının birey üzerinde dört etkisinden bahsedilmiştir. Bu etkilerden ilki bireyin modelden *yeni inanç, beceri ve davranışlar* edinmesidir. Birey modeli dinleyerek, gözlemleyerek ve taklit ederek önceden bilmediği bir bilgi, beceri ve davranış kazanabilir. İkincisi, model alma önceden öğrenilmiş davranışın *yapılma sıklığını* da etkiler. Birey kendi yaptığı davranışı modellediği kişi yaptığında karşılaştığı ödül ve ceza durumuna göre davranışı tekrarlama kararını verir. Üçüncü etki de modelin birey için önceden *yasaklanan davranışları teşvik edebilme* durumudur. Bu bir anlamda dolaylı pekiştirecin engellenmemesidir ve kişi model üzerinden kendi davranışının onaylanmasını gözlemlemektedir. Model almanın dördüncü etkisi de bireyin modelin davranışlarına *benzer davranış sıklığı* gösterme ihtimalidir. Bu etki bireyin modelin başarılı davranışlarını kendi hayatının farklı alanlarında gerçekleştirmeye çalışması olarak tanımlanmaktadır. (Bandura, 1977, 1986; Bandura ve Walters, 1963; Rosenthal ve Zimmerman, 1978).

Model alma sürecinin davranışa yansımaları modelleme davranışı olarak adlandırılabilir (Bozkurt, 2018). Kişinin modelleme davranışı çoğunlukla oluşturmak istediği kimlik ile benzerlik gösterir. Kimlik oluşumu hayat boyunca devam eden bir süreci içine alsın da özellikle ergenlik döneminde kimliğe dair arayışlar yoğunlaşmaktadır. Erikson, ergenin kimliğinin oluşma sürecini ikiye ayırarak açıklamıştır. Birincisi ergenin çocukluk döneminde kurduğu özdeşimlerindeki değişkenlik durumudur. Ergen, çocukluktan ergenliğe geçtiği ilk zamanlarda önceden özdeşim kurduğu kişilerle bağını devam ettirebileceği gibi yeni özdeşim ağları da oluşturabilir. İkincisi ise ergenin bulunduğu çevre ve tarihi dönemdir. Ergenin özdeşim kuracağı kişiler üzerinde, yaşamını sürdürdüğü mekânın ve zaman diliminin belirleyici rolü olacaktır (Erikson, 1968).

Ergenlik döneminde kişi kimliğini keşfetmeye çalışırken sadece kim olduğunu değil aynı zamanda kim olmadığını da tanımlamaya çaba göstermektedir. Ergen bu dönemde benzemek istediği ve bağlanıp inanacağı kişileri belirlemek isterken neye değer vereceğini de bulmaya çalışmaktadır. Burada devreye giren rol model alma, kişinin ulaşmak istediği hedeflerini temsil eden ideal rol model ile kendini tanımlamasına olanak sağlamaktadır. Birçok alanda önemli gelişimsel ilerlemeler gösteren ergen, belirleyeceği rol modeller ile cinsel, toplumsal ve mesleki kimliğini oluşturma gayreti içerisinde. Ergenlik, “onun gibi olunmak” istenen kişiye özgü yakın davranışların gösterilmeye çalışıldığı bir dönemi içine almaktadır (Erikson, 1993).

Bireyin sosyalleşme süreci, çok erken yaşlarda yaşadığı toplumun kültüründen, akranlarından ve rol modellerinden etkilenmesiyle başlar (Solomon, 2004). Gibson (2004) rol modellerin kişiye kariyer edinme, öğrenme ve motivasyon sağlama noktalarında rehberlik ederek onu geliştirip büyüttüğünü söylemektedir. Kağıtçıbaşı da (2000), rol modelin taklit edilmesiyle gerçekleştirilen öğrenmenin kişinin toplum içinde sosyalleşmesinde önemli bir yerinin olduğunu söyler. Bireyin modeli taklit etme süreci ona toplumun hangi davranışa değer verip onayladığını da gösterecektir. Toplumun kendisini beğenip kabul etmesini isteyen birey onay verilip takdir edilen davranışı yapmak isteyecektir. Birey sosyal çevresine göre kendisini şekillendirecek ve sosyalleşmesini bu yolla sağlayacaktır (Marshall, 2003).

Çocuk ve gençlerin rol modelleri örnek olarak sosyalleşmesinde dizi-filmlerin etkisinin olduğu bilinmektedir. Dizi-filmlerin içeriklerinde bazı durumlarda topluma aykırı karakterleri gösterdiği örneklerle karşılaşılsa da genellikle toplum tarafından değer verip onaylanan kişilik özelliklerine sahip karakterleri ile izleyicisini buluşturduğu görülmektedir (Öztürk, 1999; Kırtepe, 2014). Ipsos (2010), 15-35 yaş aralığındaki bireylerin rol modellerinin araştırıldığı çalışmada katılımcılara “En beğendiğiniz, davranışlarını kendinize örnek aldığınız ünlü kim?” sorusunu yöneltmiş ve araştırma sonucunda en çok rol model alınan kişi, araştırmanın yapıldığı süreçte Ezel dizi-filminin başrol karakterini canlandıran Kenan İmirzalıoğlu çıkmıştır. İndigo Dergisi'nin (2016) rol model alma davranışları ile ilgili yürüttüğü çalışma, çocukların rol model aldıkları karakterler gibi konuşmak ve giyinmek istedikleri gibi bu karakterlerin yaşam tarzlarını örnek alıp kendi yaşamlarında uygulama çalıştıklarını göstermiştir.

Modelin özellikleri de model almayı etkileyen unsurlardandır. Birey, yaşadığı toplum ya da kendisi tarafından değerli bulunan kişilik özelliklerinin farklı yollarla karşılaştığı modellerdeki varlığını sorgulamaktadır (Bandura, 1986). Topluma rol model olarak sunulan ve insanların örnek alıp önem atfettiği karakterlerin özelliklerinin bilinmesi rol model alma davranışının daha anlaşılır olmasını sağlayacaktır. Bu amaçla aşağıda rol model alınan karakter ve özellikleri ele alındı.

2.3.2 Rol model ve özellikleri. Rol modelin kim ve ne olduğu ile ilgili literatürde farklı tanımlamalar bulunmaktadır (BarNir, Watson ve Hutchins, 2011 ; Bosma ve diğ., 2012 ; Hoyt, 2013 ; Sealy ve Singh, 2010 ; van Auken, Fry ve Stephens, 2006). Bandura rol model alınan karakteri şu şekilde açıklamıştır: “Birtakım başarıları ve özelliklerinden

dolayı hayran olunup taklit edilen, bireylerin duygu, düşünce ve davranışları üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak etkileri bulunan kişilerdir” (Bandura, 1977: 11-30). Birey farklı şekillerde etrafındaki birçok insanla etkileşim içinde bulunur. Bireyin çevresinde etkileşimde bulunup davranışları ve kararları üzerinde etki bırakan her insan onun rol modeli olabilir (Mutter ve Pawlowski, 2014).

Rol model alınan kişiler bireyler tarafından onlar gibi ve onların konumunda olunmak istenenlerdir (Paice ve Moss, 2002). Rol model, onun gibi olunmak istendiği için taklit edilen ve değer verilip örnek alınan kişidir (Vescio ve diğ., 2004). Farklı araştırmalar rol modeli, bireye “ben de yapabilirim” mesajı veren biri olarak tanımlamaktadır (Bages ve Martinot, 2011 ; Huguet ve Regner, 2007 ; Latu ve diğ., 2013 ; Marx ve Roman, 2002). Rol modeller kendi sahalarında başarılı kişilerdir. Bireyler hayatlarının zor süreçlerinde onlara bakarak ilham alır ve kendini güvende hissederler (McIntyre ve diğ., 2011). Rol modellerin deneyimlerini gözlemleyen birey kendi problemleriyle başa çıkmak için yeni yöntemler öğrenmiş olur (Greenberg ve diğ., 1982).

Model alma ile ilgili yapılan çalışmalar öğretmenlerin, aile üyelerinin, arkadaşların, akrabaların ve ünlülerin tümünün rol model alınabildiğini göstermiştir (Mac Callum ve Beltman, 2002; Clark, Osborne ve Dugdale, 2009; Commuri ve Gentry, 2000; Shreffler, 1998; Sureshchandar, Rajendran ve Kamalanabhan, 2001). Gençler yaşlılara göre ünlülerden daha çok etkilenip onları rol model almaktadır. Gençler hayatlarının topluma uyum sağlama aşamasında olduklarından ünlüleri takip ederek eksikliklerini telafi etmeye çaba gösterirler. Model aldıkları ünlü gibi davranarak ve giyinerek düşük benlik saygılarını gidermeye çalışırlar (Taylor ve Stern, 1997; Weiss, 2004).

Bandura rol modelleri sınıflandırırken *canlı, sembolik ve sözel yönerge* modellerinden bahsetmiştir. Canlı modeller çevremizdeki gerçek kişilerden oluşurken sembolik modellerin ise herhangi bir kitapta, televizyon programında, filmde veya başka bir sahada tasvir edilen karakterler olduğunu söylemiştir. Bandura, sözel yönergelerin ise insanların davranış şekillerini açıklayan yazılı metin ve kurallardan oluştuğunu belirtmiştir. Hangi model türünün birey üzerinde daha etkili olduğu modele ve gözlemciye göre değişkenlik göstermektedir (akt. Ormrod, 2013).

Bandura ve Walters (1963), Bobo Doll deneyinin devamı olarak farklı türdeki modellerin çocuklar üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada model olarak bir grup gerçek yaşamdaki insanları, bir grup filmdeki karakterleri, bir grup

da çizgi film kahramanlarını izlemişlerdir. Deneyde modelleri izleyen çocukların saldırganlık düzeyleri ölçülmüştür. Saldırganlık davranışının en yüksek olduğu grup çizgi film modellerini izleyenler olurken onları takip edenler filmdeki karakterleri izleyen grup olmuştur. En düşük seviyede saldırganlık davranışları gösterenlerin de gerçek yaşamdaki modelleri izleyen grup olduğu görülmüştür. Bu sonuç, çocukların davranışları üzerinde çizgi-film kahramanları ve film karakterlerinin gerçek yaşamdaki insanlardan daha fazla etki barındırdığını göstermektedir (Bandura ve Walters, 1963).

Bireyin rol modelini belirleme sürecinde modele duyduğu yakınlık ve modeli gözlemlene süresi önemlidir. Çünkü birey modelin kendisine uygunluğuna dikkat ettiği gibi modelin özelliklerini inceleme durumunun uzunluğu ve kısalığı da özdeşleşme seviyesini etkileyecektir (Bandura, 1986). Etkili modelin özelliklerini açıklarken Ormrod (2013), modelin *yeterli, prestij ve güç sahibi* olduğu gibi *cinsiyete uygun* yani kalıp yargılara göre davrandığını aktarmaktadır. Korkmaz (2014) ise rol modelin sahip olması gereken bu özelliklere *benzerlik ve statüyü* de eklemektedir. Bu çalışmada da rol modeli tanımak ve model alma davranışını daha iyi anlayabilmek için modelin cinsiyet, benzerlik, güç ve statü, yeterlik özellikleri incelenmeye çalışıldı. Modelin özelliklerinden ilk olarak cinsiyet ele alındı.

2.3.2.1 Cinsiyet. Bireyler kendi hemcinslerini daha çok model olarak seçmektedir. Erkekler, gözlemledikleri erkek kalıp yargılarına göre ve onlara benzer şekilde davranmayı tercih etmektedir. Kızlar da genellikle toplumun benimsediği kadın rollerini model almaktadır (Hoffner ve Buchanan, 2005; Leaper ve Friedman, 2007; Martin ve Ruble, 2004; Oruç, Tecim ve Özyürek, 2011). Lockwood (2006), yapmış olduğu araştırmada kadınların erkek rol modellerinden daha çok seçkin kadınlardan ilham alıp onları modellediklerini bulmuştur. Bu çalışmadaki önemli bir diğer bulgu ise kadınların kendilerine benzeyen ve kendileri gibi olan insanların başarı göstermesinin onları başarmaya ve bunun için çaba göstermeye teşvik ettiğini söylemeleridir.

Kişinin kendi cinsiyeti ile ilgili basmakalıp benliğe ve role ne ölçüde inandığı onun ilgilerini, motivasyonlarını ve hedeflerini belirlemede önemli bir yer tutmaktadır (Morgenroth, Ryan ve Peters, 2015). Rudman ve Phelan (2010), cinsiyet rollerine ilişkin yaptıkları çalışmada kadınların geleneksel erkek ve kadın mesleklerini modelleme durumlarına bakılmıştır. Geleneksel cinsiyet rollerine maruz bırakılan katılımcıların eril mesleklere olan ilgilerinin azaldığı görülmüştür. Geleneksel olmayan rollere maruz

kalanların ise eril mesleklere olan ilgileri azaldığı gibi başarılı kadınlarla kendilerini karşılaştırma durumlarından ötürü lider benlik algıları zayıflamıştır. Araştırmada katılımcıların kendilerinin değil de başarılı kadınların erkeklerin yaptığı meslekleri yapabileceği inancında oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Stout ve diğerleri (2011), STEM (bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik) alanındaki akademik ortamlarda aynı cinsiyetten uzmanlarla temasın kadınların STEM'deki benlik kavramını geliştirdiğini bulmuştur. Bu araştırma kadınların cinsiyetleri ve STEM hakkındaki benlik kavramlarına ilişkin olumsuz klişelerinin hala devam ettiğini göstermiştir. Olumsuz algı devam etse de katılımcıların kadın uzmanlara maruz kalması onların STEM'e dair pozitif örtük tutum geliştirmişlerine ve çalışmanın bu uzmanlarla özdeşleşmeyi artırdığına yol açtığı görülmüştür. Aşağıda modelin bir diğer özelliği olarak benzerlik açıklanmaya çalışıldı.

2.3.2.2 Benzerlik. Yapılan araştırmalar modelin özellikleri ile gözlemcinin özellikleri arasındaki benzerliğin seviyesinin gözlemcinin modelin davranışlarına benzer davranış göstermesinde belirleyici rol oynadığını göstermektedir (Allen, 2019; Cheryan, Siy, Vichayapai, Drury ve Kim, 2011). Bireyin rol modelin özellikleri ve davranışlarını taklit etme isteği rol model ile kurduğu benzerlik algısından kaynaklanmaktadır (Bandura, 1986; Gibson ve Barron, 2003; Hoffner ve Cantor, 1991; Murray, 1999; Oruç, Tecim ve Özyürek, 2011). Birey modelin davranışını kendi davranışlarından farklı olarak algıladığında bireyin modeli örnek alma seviyesinin azaldığı ve modelden uzaklaştığı görülmüştür (Pajares, 2002; akt. Çimen, 2019). Bireylerin rol modeller ile kendi aralarındaki algıladıkları benzerlikle rol modelin verdiği mesajların etkililiği arasında pozitif bir ilişki vardır. Birey, rol modelin kimliğini kendisinin tanımladığı durumlarda rol model tarafından aktarılan bilgiler bireye daha ilgi çekici gelmektedir (Andsager, Bemker, Choi ve Torwel, 2006).

Kadınların liderlik yeteneklerine olan inançlarının rol modellerle olan ilişkisinin incelendiği bir çalışma yürütülmüştür. Katılımcılara kendilerine yüksek ve düşük düzeyde benzerlikleri olan rol modeller sunulmuştur. Araştırma sonucunda yüksek benzerliği olan rol modellerin kadınların liderlik yeteneklerine olan inançlarını artırmasına karşılık düşük benzerlikteki rol modellerin ise liderlik potansiyellerine duydukları inancı söndürdüğü görülmüştür (Asgari, Dasgupta ve Stout, 2012). Farklı çalışmalar birey ile rol model arasındaki benzerliğin sahip olunan ırk ile de ilişki

olduğunu göstermiştir. Araştırmalar, bireylerin kendi ırklarına mensup olanları farklı ırklardan olanlara göre daha çok örnek alıp rol model olarak belirlediklerini ve onlara benzemek istediklerini göstermektedir (Bandura,1977; King ve Multon, 1994; Karunanayake ve Nauta, 2004). Araştırmalarda güç ve statünün de modelin önemli özelliklerinden olduğu görülmektedir.

2.3.2.3 Güç ve Statü. Modelin statü ve gücünün yüksekliği gözlemciler üzerindeki etkisinin oranını belirlemektedir (Senemoğlu, 2007). Modelin statüsü ve gücü yüksekse gözlemci üzerinde daha fazla etki bırakmaktadır. Dizi-filmlerdeki karakterlerin güçlü, iyi bir mesleği olan ve zengin olarak izleyiciye sunulması bu kapsamda değerlendirilebilir. Sasso ve Rude (1987), yürüttükleri bir çalışmada çocukları akran grubuna göre az popüler ve çok popüler olmak üzere sınıflandırarak iki gruba ayırmışlardır. Her iki gruba da birtakım fiziksel engeli olan çocuklarla etkili iletişim kurmaları için sosyal beceriler öğretmişlerdir. Az popüler olanlar daha çok popüler olan çocukların engelli çocuklara yaklaşımlarını ve kurdukları iletişimi gördüklerinde onları örnek alıp aynı davranışları göstermeye çalışmışlardır. Ama daha çok popüler olan grubun diğer grubu örnek aldığı bir duruma rastlanmamıştır. Burada görüldüğü üzere daha çok popüler olanlar, daha az popüler olanlar tarafından model alınırken bu durumun tersi gerçekleşmiyor.

Yüksek statü ve güç, model alma davranışı açısından riskleri de beraberinde getirmektedir. Çünkü mevcut durum modelin üstün özelliklerinin taklit edilebilirliğini zorlaştırdığı gibi, herhangi bir taklit etme başarısızlığında modelin gözlemci üzerindeki etkisini azaltabilir ve gözlemciyi model alınan davranışı yapmaktan vazgeçirebilir (Bandura, 1986; Hoyt ve Simon, 2011; Lockwood ve Kunda, 1997). Rol model, bireyin başarabileceği bir örnekliliği temsil etmeli ve başarmada yardımcı olabilecek bir süreci teşvik edebilmelidir (Lockwood, 2006). Modelin taklit edilmesinin etkenlerinden birisi de yeterlik özelliğidir.

2.3.2.4 Yeterlik. Yeterlik, bir işi ve görevi yerine getirebilme gücünü sağlayan özel ehliyet olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2020). Yeterlik değerlendirmesi, kişinin yaptığı meslekte ve sorumlu olduğu görevdeki başarısına göre yapılmaktadır. Rol modelin yapmış olduğu iş alanında takdir edilen yetkin bir uzman olması onun yeterli olarak algılanmasını sağlayacak ve gözlemcinin onu örnek alma davranışını

güçlendirecektir. Yeterli olarak algılanan modelin taklit edilme ihtimali daha yüksektir (Bandura, 1986; Schunk, 1987).

Yeterli görülen kişilerin daha çok örnek alındığı ile ilgili farklı araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda emeklemeye yeni başlayan ve okul öncesi çocukların dahi kendilerine sunulan etkili olan veya olmayan davranışlar arasındaki farkları görebildikleri gibi onaylanan davranışları gösteren modelleri daha çok taklit ettikleri gözlemlenmiştir (Schulz, Hooppell ve Jenkins, 2008; Want ve Harris, 2001). Navaro (2020) da yapmış olduğu araştırmalarda çocukların saygı duydukları, yetkin ve yeterli gördükleri ebeveynlerinin sözlerini dinledikleri ve onları daha çok örnek aldıkları bulgusuna ulaştığını söylemiştir.

3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

3.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Dizi-filmler ve rol model alma ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmalar genel olarak model alınan televizyon karakterleri, bireylerin rol model tercihleri ve dizi-filmlerin bireyler üzerindeki etkileri gibi konularda yapılmıştır. Üstündağ (2019), gençlerin model aldıkları televizyon karakterleri üzerine bir araştırma yürütmüştür. Araştırmaya 10-15 yaş aralığındaki 310 genç katılmıştır. Anket yoluyla toplanan verilerde gençlerin beğenip model aldıkları erkek ve kadın televizyon karakterlerinin özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre kızların ve erkeklerin izledikleri karakterlerden eğlenceli, yakışıklı, güzel, başarılı, etkileyici, güçlü ve takdir edilen özellikleri olanları model aldıkları görülmüştür. Araştırmanın bir diğer sonucu ise erkeklerin daha çok güçlü ve başarılı, kızların ise güzel ve etkileyici karakter özelliklerini model almalarıdır.

Karaboğa (2019), lise öğrencilerinin hangi rol modelleri ne ölçüde tercih ettiği üzerine yaptığı çalışmasının örneklemini Mersin ilinde merkeze bağlı farklı okullardan 700 lise öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonucuna göre lise öğrencileri rol model alma davranışlarında yüksek seviyelerde medyadaki ünlüleri seçtikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Medya ünlülerinden de en fazla dizi ve sinema oyuncularını modelledikleri görülmüştür. Ayrıca sporcu ve müzisyenleri de modelleyen bireyler olduğu görülmüştür. Dini figürler, politikacılar ve arkadaşlar bireylerin en az modellediği gruptur. Bunun yanı sıra

öğretmenlerin, bilim insanlarının, yazarların ve aile üyelerinin de çok az seviyede modellendiği görülmüştür.

Çimen (2019), üniversite öğrencilerinin rol model tercihleri üzerine bir çalışma yapmıştır. Çalışmanı örneklemini 31 eğitim fakültesi öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma sonuçlarına göre gençlerin ebeveynlerini, akrabalarını, öğretmenlerini, siyasi liderleri ve mesleklerinde başarılı olan kişileri modelledikleri görülmüştür. Katılımcıların rol model aldıkları kişilerin bazı özelliklerinden etkilendikleri belirlenmiştir: Kişilik özellikleri, gayret, azim, mesleki başarı, zorluklarla mücadele, manevi değerlere bağlı oluş. Araştırmada öğrencilerin rol model aldıkları kişiler gibi olmak istedikleri ve onları taklit edip rehber olarak görmekte oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrenciler onaylamayıp beğenmedikleri ve başarılı bulmadıkları bireyleri eleştirmiş, onlardan kaçmaya çalışmış ve onlar gibi olmamaya çalıştıklarını ifade ettikleri görülmüştür.

Semerci ve Kalçık (2017), televizyon dizi-filmleri ve yaşam boyu öğrenme arasındaki ilişkiyi lise öğrencileri açısından incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 11 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre öğrenciler dizi-film karakterlerini örnek aldıklarını ve onların davranışlarını yapmayı sevdiklerini söylemişlerdir. Öğrencilerin meslek tanıma ve seçmesinde dizi-filmlerin etkili olduğu görülmüştür. Öğrencilerin dizi-filmlerin içinde geçen diyalogları günlük yaşamda kullandıkları, saç kesim tarzında ve makyajlarında dizi-film karakterlerinin etkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin izledikleri dizi-filmlere göre mutluluk algılarının değiştiği ve dizi-film izlediklerinde kelime hazinelerinin ve genel kültür bilgilerinin geliştiği görülmüştür. Araştırmada öğrenciler dizi-filmlerin onları tüketim alışkanlığı ve aşk temasının işlenme biçimi açısından olumsuz etkilediğini de söylemişlerdir.

Taş ve Yalçınkaya (2015), televizyondaki okul içerikli dizi-filmlerin öğrencilerin davranışlarına etkisi hakkında öğretmenlerin görüşlerini araştırmıştır. Araştırmanın örneklemini farklı liselerden 233 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada öğretmenlerin dizi-filmlerin öğrenciler üzerinde çoğunlukla olumsuz etkiler bıraktığı görüşünde oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Dizi-film karakterlerinin öğrencilerin şiddet eğilimlerini artırdığı gözlemlenmiş ve dizi-filmlerin gençlerle ebeveynleri arasında çatışmaya sebep olduğu sonucuna varılmıştır. Dizi-filmlerin öğretmenlere lakap takmayı özendirdiği gibi öğretmenlerin yetersiz olarak algılanmasını sağladığı belirlenmiştir. Ayrıca dizi-film

karakterlerinin öğrencileri konuşmalarında daha çok argo kullanmaya, okuldan kaçmaya ve kılık kıyafetlerinde düzensiz davranmaya teşvik ettiği görülmüştür.

Kırtepe (2014), televizyon dizi-filmlerinin toplum üzerindeki etkisini araştırdığı çalışmasında 18-40 yaş arasındaki 494 kişiyi örneklem olarak seçmiştir. Anket yoluyla toplanan verilerin sonuçlarına göre katılımcıların televizyon dizi-film karakterlerinin dini ve kültürel değerlerine ters düştüğü yönünde görüş belirtmelerine karşılık onları örnek olarak davranış değişikliği gösterdikleri görülmüştür. Araştırma bulguları katılımcıların dizi-film karakterleri gibi olmalarına gerek duymadıkları yönünde görüşleri ile bu karakterlerden etkilendikleri için davranışlarının değiştiği bulgusu ile çeliştiğini göstermiştir. Araştırmacı bu bulguyu katılımcıların dile getiremedikleri örtük bir modelleme olarak yorumlamıştır.

Özkan'ın (2013), televizyon dizi-filmlerinin üniversite öğrencileri üzerindeki etkisi üzerine yaptığı çalışmaya 499 eğitim fakültesi öğrencisi katılmıştır. Anket yoluyla toplanan veri sonuçlarına göre dizi-filmlerin aile ilişkilerine etkisi konusunda erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha olumlu görüşler belirttiği saptanmıştır. Araştırmanın genel bulgularına bakıldığında katılımcıların çoğu dizi-filmlerin bireylerin sosyal yaşamında, aile hayatında ve günlük yaşamlarında hiçbir olumlu etkisinin olmadığını söylemişlerdir. Katılımcıların kendilerinin dizi-filmlerden etkilenme hakkında görüşleri incelendiğinde erkek öğrenciler kız öğrencilerden daha çok olumlu ifadeler kullanmışlardır.

Oruç, Tecim ve Özyürek'in (2011), çocukların kişilik gelişiminde rol modellerin ve çizgi filmlerin etkisini inceledikleri çalışmaya 66 anaokulu öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre çocukların kendi cinsiyetlerine göre modelleme yaptıkları görülmüştür. Modelleme yaparken karakterlerin kendilerine benzerlik oranına da dikkat ettikleri gözlemlenmiştir. Çocukların izledikleri programlardan şiddet ve saldırganlık içeriklerinden büyük oranda etkilenmedikleri ve izledikleri karakterlerin yaptıklarını kahramanlık olarak yorumladıkları saptanmıştır. İzledikleri çizgi-filmlerin onlar üzerinde iyilik yapma, vatanseverlik ve empati kurma gibi birçok olumlu etki bıraktığı sonucuna ulaşılmıştır.

Taylan (2011), televizyon programlarındaki şiddetin liseli öğrenciler üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 640 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın bulgularına bakıldığında televizyonu çok izleyenlerin az izleyenlere göre

şiddete daha meyilli oldukları görülmüştür. Televizyon izleme süresi fazla olanların diğerlerine göre dünyayı daha tehlikeli ve suç korkusu içerisinde algıladıkları tespit edilmiştir. Kurtlar Vadisi dizi-filmini çok izleyenlerin dünyayı daha acımasız bir yer olarak gördükleri bulgusuna ulaşılmıştır. Bu dizi-filmi erkeklerin daha çok izlediği dolayısıyla dünyayı tehlikeli, acımasız ve suç korkusu içerisinde algılama düzeyinin onlarda daha fazla olduğu görülmüştür.

Erjem ve Çağlayandereli (2006), yerli dizi-filmler ve model alma davranışı ilişkisi üzerine yürüttükleri nicel çalışmada gençlerin televizyondaki yerli dizi-filmlerden etkilendikleri görülmüştür. Araştırmaya katılanların % 66'sının yerli dizi-filmlerdeki kahramanları ya da temel karakterleri model aldıkları saptanmıştır. Gençlerin model alma davranışları dizi-film kahramanlarının daha çok fiziki ve kişilik özellikleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Araştırma sonuçlarına göre fiziksel olarak beğenilen karakterlerin kişilik olarak da beğenildiği görülmüştür. Ayrıca erkek öğrencilerin kız öğrencilerden, ailede üye sayısı fazla olanların az olanlardan, aile gelir düzeyi düşük olanların yüksek olanlardan, ebeveyn eğitim düzeyi düşük olanların yüksek olanlardan ve kent çevresi okullarında yer alanların kent merkezindekilerden daha fazla oranda model alma davranışında buldukları görülmüştür.

3.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Dizi-filmler ve rol model alma ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar genel olarak bireylerin televizyon veya internet ekranında izledikleri karakterlerle özdeşleşme durumları ve rol model karakterlerin gençlerin davranış ve kararları üzerindeki etkileri gibi konularda yapılmıştır. Igartua ve diğerleri (2013), film draması ve etki süreçleri üzerine nicel bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu araştırmanın örnekleminde 102 üniversite öğrencisi kullanarak dramatik bir filmin yarattığı zevk ve duygudurum etkisi ile empati ve kimlik arasındaki ilişki incelenmiştir. Katılımcılar “Hayat güzeldir” adlı uzun metrajlı filme maruz bırakılarak bu filmin onların ruh halleri üzerindeki etkisi, film karakterleri ile özdeşleşme ve filmin katılımcılara verdiği keyif de değerlendirilmiştir. Araştırma sonucuna göre katılımcıların izledikleri dizi-filmten olumsuz etkilenmelerinin en önemli sebebinin özdeşleşme olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar, medya eğlencesinin etkilerini ve özellikle izleyicinin dramatik uzun metrajlı filmlerin karakterleri ile özdeşlik kurma davranışının güçlü olduğunu kanıtlamıştır.

Run, Butt ve Nee (2010), rol modellerin gençlerin satın alma niyet ve davranışları üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışma yürütmüşlerdir. Araştırmanın örneklemini Malezya’da bir devlet üniversitesinde öğrenim gören lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma bulguları ebeveynler ve ünlülerin gençlerin satın alma niyeti üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Ancak sonuçlara göre ünlü rol modellerinin satın alma davranışı bağlamında ebeveyn rol modellerinden daha etkili bir rol oynadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan gençlerin ünlüleri ebeveynlerinden daha çağdaş algıladıkları için satın alma davranışlarında onları önemsedikleri görülmüştür.

Hoffner ve Buchanan’ın (2005) genç yetişkinlerin karakter özellikleri ile medya karakterleri ile özdeşleşme arasında nasıl bir ilişkili olduğunu inceledikleri çalışmada 208 genç yetişkin, en sevdikleri erkek ve kadın kurgusal televizyon karakterleri hakkındaki algılarını ve cevaplarını ölçen anketleri doldurmuştur. Araştırma bulgularına göre katılımcılar aynı cinsiyetten ve kendi tutumlarına benzer görünen karakterlerle karşı daha çok olumlu ifadeler bildirmişlerdir. Erkeklerin başarılı, zeki ve çekici olarak algıladıkları erkek karakterlerle, kadınların da başarılı, zeki, çekici ve beğenilen olarak algıladıkları kadın karakterlerle özdeşleştikleri görülmüştür.

Giles ve Maltby (2004), medya figürlerinin ergen gelişimindeki rolü ile ilgili yaptıkları çalışmada özerklik, bağlılık ve ünlülere ilgi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu çalışmanın örneklemini 11-16 yaş arası 191 ergenden oluşturulmuş ve “Ünlü Tutum Ölçeği” kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda duygusal özerkliğin ünlülere bağlanmada önemli bir yordayıcı olduğu görülmüştür. Yüksek duygusal özerkliği olan ergenlerin ebeveynlerine az bağlandığı görülürken akranlarına ve ünlülere daha çok bağlandıkları saptanmıştır. Bulgular ünlülerin ergenlik dönemindeki bireylere ikinci bir sahte arkadaşlık sağladığını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca tek bir ünlüye yoğun olarak bağlanmanın da ergenlikte yaşanan akran ve ünlü arasındaki arkadaşlık geçişinin zorluğundan kaynaklanabileceği belirtilmiştir.

Martin ve Bush (2000), rol modellerinin gençler üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla yürüttükleri çalışmada gençlerin çeşitli rol modeller ile ilgili algılarını incelemişlerdir. Bu çalışmada ayrıca rol modellerin gençlerin satın alma niyetleri ve tüketici davranışları üzerindeki etkileri de araştırılmıştır. 74 farklı liseden 13-18 yaş arası 218 ergen bu çalışmaya katılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular gençlerin ebeveynlerinin yanında medya figürlerini de rol model aldıklarını ve bu figürlerin onların

satın alma davranışları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Araştırmada günümüz medyasının popüler figürleri birçok ergen için rol model statüsüne yükselttiğini gösterse de bu çalışmada hala ebeveynlerin gençlerin yaşam tarzı ve tüketim kalıpları üzerinde en güçlü etkiye sahip oldukları görülmüştür.

Murray (1999), ünlüler gibi olmada tutumlar, değerler ve faaliyetlerin konu alındığı bir çalışma yapmıştır. Çalışmada My So-Called Life isimli programdaki oyuncu Angela'nın hayranlarıyla çalışılmıştır. Araştırma bulgularına göre katılımcılar hayat hikâyelerinin Angela ile benzerlik gösterdiği için onu örnek aldıklarını söylemişlerdir. Genç kızların oluşturduğu katılımcı grubun Angela ile özdeşim kurarak onun gibi giyinmeye ve saçlarını onunki gibi kırmızı boyamaya çalıştıkları saptanmıştır. Ayrıca genç kızların Angela gibi oyunculuk yapmaya çalışarak onu taklit etmeye gayret etikleri de görülmüştür.

King ve Multon (1994), televizyondaki rol modellerin çocuk ve ergenlerin kariyer hedefleri üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışma yürütmüştür. Çalışmanın örneklemini 11-16 yaş arasındaki 108 Afro - Amerikan öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma bulgularına göre en sevilen karakterlerin katılımcıların olmak istedikleri mesleği canlandıran kişiler olduğu görülmüştür. Bu bulgular çocukların ve genç ergenlerin televizyon rol modellerini büyük oranda kendilerine hitap eden profesyonel meslek alanlarından seçtiklerini göstermiştir. Ayrıca Afro-Amerikan çocuklar ve ergenler favori karakter olarak televizyonda izledikleri Afro-Amerikan karakterleri belirlemişlerdir. Bu çalışmanın sonuçları, Afro-Amerikan çocukların ve ergenlerin Afro-Amerikan karakterlerini diğer ırklardaki televizyon karakterlerine göre daha anlamlı bir referans olarak görme eğiliminde olduklarını göstermiştir.

4. YÖNTEM

4.1 Araştırmanın Modeli

Siirt ilindeki lise öğrencilerinin izledikleri popüler televizyon ve internet dizi-filmlerinin rol-model alma davranışını nasıl etkilediğinin incelendiği bu çalışmada nitel araştırma deseni kullanıldı. 2000'li yılların öncesinde daha çok toplumbilim çalışmalarında kullanılan nitel araştırma deseni son 15-20 yıldır sağlık, eğitim ve ekonomiyi kapsayan çeşitli birçok bilim disiplini alanında kullanılmaya başlamıştır (Denzin ve Lincoln, 2005). Deneysel klinik ortamlarda ve birtakım test, anket ve ölçekler

aracılığıyla verilerin elde edildiği çalışmalarda etkin iletişimin çok az bulunduğu doğal olmayan bir ortam mevcuttur. Ayrıca katılımcıların görüşleri şeffaf bir şekilde alınmadığından veriler sınırlı olarak toplanmaktadır. Nitel araştırma ise sürreal olmayan gerçek hayatın içinde kişinin duyguları, davranışları ve görüşlerinin gözlemlenip kullanılabilceği bir fırsat sunmaktadır (Yin, 2011).

Diğer araştırma desenlerinden farklı olarak nitel araştırma deseninin incelenen konunun derinlemesine ele alınmasına olanak tanınması onu avantajlı bir konuma getirmektedir (Patton, 2014). Bir problemin keşfedilmesi amaçlandığında, katılımcıların yaşadıkları ortam ve bağlamların incelenmesinin amaçlandığı çalışmalarda ve kompleks durumların detaylı bir şekilde kavranması gerektiği durumlarda nitel araştırma deseni kullanılmaktadır (Creswell, 2013). Bu çalışmada da öğrencilerin televizyon ve internet dizi-filmlerine ilişkin algılarının ve dizi-filmlerin onların üzerindeki etkilerinin derinlemesine incelenerek anlaşılması ve yorumlanması amaç edinilerek nitel araştırma deseni seçildi.

4.2 Çalışma Grubu

Nitel çalışmalarda farklı örnekleme yöntemleri kullanılmaktadır ve onlardan birisi de amaçlı örneklemedir. Amaçlı örnekleme araştırmacının belirli özelliklere sahip kişileri araştırmasına katmak istediği rastgele olmayan bir örneklemedir. Amaçlı örneklemede araştırmacı, ilgili evrenin özelliklerini belirler ve sonra bu özelliklere sahip bireyleri örnekleme almaya çalışır (Johnson ve Christensen, 2014). Bu çalışmada da öğrencilerin popüler dizi-filmlerden nasıl etkilendiklerini araştırabilmek için amaçlı örnekleme kullanılarak çeşitli sayılarda yerli ve yabancı dizi-film izleyen öğrencilere ulaşıldı.

Amaçlı örneklemede seçilen grup, yürütülen çalışmaya en zengin veri kaynağını sağlayacak kişilerden belirlenmelidir (Fraenkel ve diğ., 2012). Bu amaçla araştırmanın çalışma grubu Siirt ili merkezinde üç farklı lisede (Fen Lisesi, Siirt Lisesi ve Anadolu Lisesi) öğrenim gören ve dizi-film izleyen 11 ve 12.sınıf öğrencilerinden seçildi. Bu öğrenciler içerisinde araştırmaya gönüllü olarak katılım gösteren her liseden 10 kişi olmak üzere 15 erkek ve 15 kız toplam 30 öğrenciye ulaşıldı.

Katılımcıların anonimliğinin sağlanması için öğrencilere kod isimler verildi. Kız öğrencilerde farklı kız kod isimleri, erkek öğrencilerde de farklı erkek kod isimleri kullanıldı. Bulgular kısmında da katılımcıların görüşleri bu kod isimleri ile aktarıldı.

Katılımcı öğrencilerin cinsiyet, yaş ve öğrenim gördükleri okul bilgileri Tablo 1’de yer almaktadır. Tabloda gösterilen isimler de öğrencilere verilen kod isimleridir.

Tablo 1

Katılımcı Öğrencilere İlişkin Kişisel Bilgiler

Öğrencinin adı	Cinsiyeti	Yaşı	Öğrenim gördüğü okul
Âdem	Erkek	17	Siirt Lisesi
Akif	Erkek	17	Siirt Lisesi
Ali	Erkek	17	Siirt Lisesi
Aslı	Kız	17	Siirt Lisesi
Bayram	Erkek	18	Fen Lisesi
Derya	Kız	17	Anadolu Lisesi
Didem	Kız	17	Anadolu Lisesi
Emir	Erkek	18	Fen Lisesi
Esmâ	Kız	18	Anadolu Lisesi
Ezgi	Kız	18	Fen Lisesi
Gizem	Kız	18	Anadolu Lisesi
Hanife	Kız	18	Siirt Lisesi
Hasan	Erkek	17	Siirt Lisesi
Hilal	Kız	18	Fen Lisesi
İrem	Kız	17	Fen Lisesi
Kemal	Erkek	18	Anadolu Lisesi
Kerim	Erkek	18	Anadolu Lisesi
Mahmut	Erkek	17	Anadolu Lisesi
Merve	Kız	18	Fen Lisesi
Muhammed	Erkek	18	Fen Lisesi
Mustafa	Erkek	18	Fen Lisesi
Pelin	Kız	17	Fen Lisesi
Seda	Kız	18	Siirt Lisesi
Selami	Erkek	17	Anadolu Lisesi
Selim	Erkek	18	Siirt Lisesi
Sema	Kız	18	Siirt Lisesi
Sinan	Erkek	18	Anadolu Lisesi
Şeyma	Kız	17	Anadolu Lisesi
Yasir	Erkek	17	Anadolu Lisesi
Zeynep	Kız	18	Siirt Lisesi

4.3 Veri Toplama Aracı

Veri toplama tekniklerinden biri olan görüşme, insanların derin dünyalarının anlaşılmasında kullanılan en etkili yöntemlerden biridir (Fontana ve Frey, 2000). Görüşme, insanların ancak dolaylı yollarla gözlemlenebilen tutum, algı, duygu ve düşüncelerini kendilerine birtakım sorular yönelterek anlamaya ve anlamlandırmaya çalışma yöntemidir (Patton, 2014). Bu çalışmada da öğrencilerin takip ettikleri dizi-filmler hakkındaki görüşlerini derinlemesine incelemek için görüşme yöntemi kullanılarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” ile veriler toplandı. Bu form öğrencinin okul, sınıf, yaş ve cinsiyet bilgilerini içerdiği gibi formda ayrıca öğrencilerin dizi-filmler ile ilgili düşüncelerini ölçen altı tane açık uçlu soru bulunmaktadır.

Patton (2014), nitel görüşmelerde kullanılan formun altı alana hitap etmesi gerektiğini belirtmiştir; deneyim ve davranış, düşünce ve değer, duygu ve his, bilgi, duysal, geçmişle ilgili ve demografik. Bu çalışmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunda da bu alanlara dikkat edilerek sorular hazırlandı. Sözü edilen somut alanları yansıtan sorular aşağıda yer almaktadır:

1. Deneyim ve davranış soruları: “Dizi-filmlerdeki karakterlerin sizi etkilemesinin sebepleri nelerdir ve nasıl etkiliyor örnek verebilir misiniz?”

2. Düşünce ve değer soruları: “Son zamanlarda lise öğrencilerinin izledikleri dizi-filmlerden etkilendikleri söyleniyor; Örneğin davranışlarında, arkadaş seçimlerinde, kıyafetlerinde ve makyajlarında. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?”

3. Duygu ve his soruları: “Dizi-filmlerde sizi en çok etkileyen karakter kim ya da kimler?”

4. Bilgi soruları: “Son zamanlarda hangi dizi-filmleri sürekli takip ediyorsunuz?”

5. Duyusal sorular: “Dizi-filmlerin etkileri ile ilgili ne tür yaşantılarınız oldu? Örnek verebilir misiniz?”

6. Geçmişle ilgili ve demografik sorular: Kullanılan görüşme formuyla katılımcıların kişisel bilgileri alınıp Tablo 1’de sunuldu.

4.4 Verilerin Toplanması

Bu çalışmada verilerin toplanması için Siirt ili merkezindeki Fen Lisesi, Siirt Lisesi ve Anadolu Lisesi müdürlükleri ile görüşülüp gerekli resmi izinler alındı. Daha sonra bu okulların rehberlik servisleri ile irtibata geçilerek araştırmaya gönüllü olarak katılım gösterecek dizi-film izleyen öğrencilere ulaşılması noktasında okul psikolojik danışmanlarından yardım istendi. Okul psikolojik danışmanlarının desteğiyle her okuldan beş kız ve beş erkek olmak üzere 10 öğrenci belirlendikten sonra katılımcılarla ortak gün ve saat belirlendi. Görüşmeler, araştırmacı tarafından 17.10.2019-25.10.2019 tarihlerinde okul psikolojik danışmanlarının odalarında gerçekleştirildi. Görüşmeleri yapmadan önce katılımcılara toplanan verilerin sadece bilimsel amaçlı kullanılacağı ve başka bir alanda kullanılmaksızın saklı tutulacağı bilgisi verildi. Ayrıca katılımcılar bilgilendirilerek ve izin alınarak yapılan görüşmelerin ses kaydı alındı. Katılımcılara görüşme formunda bulunan sorular yöneltilip 8-15 dakika arasında değişen yüz yüze görüşmeler yapılarak veriler toplandı.

4.5 Verilerin Analizi

Nitel çalışmalarda veri analizinin nasıl olacağına dair birçok çalışma yürütülmüştür (Bryman ve Burgess, 1994; Dey, 1993; LeCompte, Preissle ve Tesch, 1993; Lofland ve Lofland, 1995; Miles ve Huberman, 1994; Silverman, 1993; Strauss ve Corbin, 1990). Bu çalışmalara bakıldığında ve nitel araştırmalardaki analiz türleri incelendiğinde kullanılan en yaygın analizin görüşmelerin içeriğinin derinlemesine tarandığı içerik analizi olduğu görülmektedir (Merriam, 2013). Stemler'e (2001) göre içerik analizi, materyallerden belirli ölçütler kullanılarak kategorilerin üretildiği, verilerin sadeleştirilmesine olanak sağlayan tekrar edilebilir ve sistematik bir yöntemdir.

Veri analizinin tekrarlanabilir, denetlenebilir ve nesnel bir nitelik kazanabilmesi için içerik analizinin altı kritere uygun olması gerekir (Krippendorff, 2004): Analiz yapılacak veriler belirli ve analizin sınırları açık olmalı; verilerin tanımlaması yapılarak kümelendiği grup açıklanmalı; verilerin analiz edileceği bağlam belirlenmeli ve analizdeki çıkarımların amacı belirtilmelidir.

Bu araştırmada da içerik analizi kriterleri çerçevesinde analizler yürütülmeye çalışıldı: Analiz yapılacak verileri üç farklı okuldan 30 öğrenciyle yapılan görüşme verileri oluşturmaktadır. Analizde tanımlayıcı, in vivo, duygu ve değer kodlaması gibi belirli kodlama teknikleri kullanılmaktadır. Veriler dizi-filmleri sürekli takip eden 11 ve

12. sınıf öğrencilerinin dizi-filmlere ilişkin görüşlerini içermekte ve 'onun gibi olsam' ana teması etrafında toplanmaktadır. Verilerin analiz edildiği bağlam, lise öğrencilerinin izledikleri popüler dizi-filmlerinden farklı alanlarda etkilenme durumlarıdır. Veri analizindeki çıkarımların amacı lise öğrencilerinin model alma davranışlarının boyutlarını ve çeşitlerini belirleyebilmektir.

Nitel çalışmalarda içerik analizi yapılabilecek farklı uygulamalar bulunmaktadır. Bu uygulamalardan birisi de Nvivo analiz programıdır. Nvivo nitel analiz programının internet ortamındaki kaynakların programa aktarılabilmesi, günlük yazılması, belgelere araştırmacı yorumu eklenmesi, veri kaynakları arasında ilişkilerin ve bağlantıların kurulması ve bulguların görselleştirilmesi gibi pek çok özelliğe sahip olması programın nitel bir araştırma sürecinin en başından itibaren kullanılmasına olanak sağlamaktadır (Yurdakul, Çolak ve Yaman, 2016). Öğrencilerle yapılan görüşmelerin ses kayıtlarının bir kısmı transkript edilirken yeni veriler toplanmaya devam edildi. Veriler transkript edildikçe NVIVO 10 paket programına aktarıldı ve bu program kullanılarak içerik analizi yapıldı.

Nvivo nitel analiz programında katılımcıların ifadeleri okunarak cümlelerden ve paragraflardan kodlar çıkarıldı. Saldana (2013) ilk döngü ve ikinci döngü kodlama olarak sınıflandırdığı birçok kodlama yönteminden bahsetmektedir. Araştırmacıların kodlama yaparken tek bir yaklaşıma bağlı kalmalarının bir gereği yoktur. Kodlama yöntemleri gerek duyulduğu üzere bağdaşık olarak "karma ve uyumlu" olabilir (Miles, Huberman ve Saldaña, 2014). Bu çalışmada da tanımlayıcı, in vivo, duygu ve değer kodlama gibi kodlama teknikleri kullanıldı. Burada tanımlayıcı ve in vivo kodlama yöntemleri açıklanıp örneklendirilerek kodlama tekniklerinin daha anlaşılır kılınabilmesi hedeflendi.

Bu çalışmada kullanılan kodlama tekniklerinden birisi olan tanımlayıcı kodlama, nitel veri paragrafını bir kelimeye ya da kısa paragrafa, çoğunlukla bir isme ya da temel konuya özetlemek için verilere etiketler atar. Bunlar sonuç olarak etnografi ve geniş veri formları (saha notları, görüşme dökümleri, dokümanlar vb.) ile yapılan çalışmalara yardımcı olan işaretleme ve kategorileme çabaları için içerik oluşturulmasını sağlar (Miles, Huberman ve Saldaña, 2014). Kullanılan tekniği daha iyi anlatabilmek için aşağıda bu çalışmada bir katılımcının model aldığı karakterin özellikleri ile ilgili görüşlerini belirttiği ve araştırmacı tarafından yapılan tanımlayıcı kodlamaya bir örnek gösterilmektedir:

<i>¹Lider ruhlu olması beni çok etkiliyor, hepsinden büyük olması sözünün geçmesi özellikle. Sözü geçince hani bir ortama girince hani bir insanın havası olur ya hani onun herkeste sözü geçer o kesinlikle beni çok etkiliyor. Hani nasıl anlatayım ya böyle ne bileyim adam gerçekten adam hak ediyor her şeyi öyle söyleyeyim.</i>	¹ LİDERLİK
---	-----------------------

Çalışmada kullanılan bir diğer kodlama türü in vivo kodlama, en bilindik nitel kodlama yöntemlerinden biridir. In vivo kodlama, katılımcıların kendi dillerinde gömülü olan kelimeleri ya da kısa cümleleri kod olarak kullanır (Saldana, 2013). In vivo kodlama neredeyse bütün nitel çalışmalarda kullanılmakla birlikte nitel kodlamaya yeni başlamış, nasıl veri kodlanacağı ve katılımcıların seslerinin nasıl işleneceği gibi sorulara çalışmalarında yanıt aramaya çalışan araştırmacılar için özellikle daha uygundur (Miles, Huberman ve Saldaña, 2014). Bu çalışmada bir katılımcının takip ettiği dizi-filmdeki karakterden nasıl etkilendiğini anlattığı ve yapılan in vivo kodlamaya dair örnek aşağıda yer almaktadır:

<i>¹Beni en çok etkileyen Kalp Atışı'ndaki Eylül'dü. Böyle hiçbir zaman azmini kaybetmiyordu mesela kötü olayda bile dimdik ayakta durabiliyordu. ²Kendini toparlayıp bir daha ben varım diyebiliyordu mesela beni çok etkiliyordu bu. Ondan sonra sürekli çalışması olmayacak şeylere oluyor gözüyle bakıyordu mesela ve bir anda geliyordu oluyordu çok hoşuma gidiyordu mesela ³ölen bir insanı hani gerçekte olmasa bile o an diriltmesi onun hayatına yaşamına dokunması beni çok etkiliyordu öyle</i>	¹ AZİM VE DAYANIKLILIK ² İNANCI KAYBETMEME ³ BAŞKASININ YAŞAMINA DOKUNABİLME
--	---

İçerik analizinin aşamaları takip edilerek ortak özellik ve ilişki barındıran kodlardan kategori, kategorilerden de temalar üretildi. Araştırmanın geçerliliğinin sağlanması sürecinde hem tümevarım hem de tümdengelim yöntemleriyle tüm kod, kategori ve temalar araştırmacı ve tez danışmanı tarafından incelenerek analizin nihai hali oluşturuldu. Tümevarım yönteminde kodlardan temalara gidilirken tümdengelimde ise temalar ile kategori ve kodlar arasındaki ilişkiler tekrardan incelendi. Ayrıca katılımcı bilgilerinin gizli tutulması ilkesi doğrultusunda araştırmaya katılan öğrencilere kod isimleri verildi ve katılımcıların görüşleri bulgular kısmında yorum katılmadan doğrudan aktarılarak geçerliliğinin sağlanması amaçlandı.

Araştırmanın güvenilirliği için katılımcıların hakkındaki bilgiler verilerek görüşmelerin yapılma şekli ve veri analiz süreci detaylı bir şekilde anlatıldı. Güvenirliğin

artırılması amacıyla araştırmanın verileri farklı zaman dilimlerinde araştırmacı ve tez danışmanı tarafından analiz edilerek tutarlılık noktasında karşılaştırıldı. Bu karşılaştırma nitel analizlerde kodlama yapan kişiler arasında görüş birliğinin oluşmasını sağlamaktadır (Creswell 2013). Veri analizinde temalar oluşturulurken tez danışmanı tarafından temalar düzenlendi ve değiştirildi. Analizin sonunda da temalar geriye dönük detaylı bir Şekilde incelenip nihai hali oluşturuldu. Bu yöntemle analizin daha objektif bir form kazanması hedeflendi.

5. BULGULAR

Bu araştırmada takip edilen popüler dizi-filmlerin lise ğrencilerinin rol model alma davranışları üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanarak yapılan görüşmeler sonucunda veriler toplandı. Elde edilen verilerin analizleri sonucunda 1 ana tema, 3 alt tema ve 10 adet kategori oluşturularak bulgular açıklanmaya çalışıldı. Bu oluşturulan ana tema, alt tema ve kategoriler modelleme yöntemiyle diyagram oluşturularak Şekil 1’de

gösterildi.

Şekil 1. Araştırma bulgularının modelleme yoluyla gösterim diyagramı

Görüşmelerden elde edilen ve bulguları açıklamak için kullanılan katılımcı görüşlerinden alınan bölümler tırnak işaretiyle belirtilerek italik olarak yazıldı. Katılımcıların ifadeleri aktarılırken daha iyi anlaşılabilmesi için cümlelerin anlamı bozulmadan cümle düşüklükleri, anlatım bozukları vb. hataları içeren yerlerde birtakım düzeltmeler yapıldı.

5.1 Onun Gibi Olsam

Çalışma bulgularının özet bir şekilde tanımlandığı 'onun gibi olsam' ana temasının altında dizi-filmlerden etkilenme durumu, izlenen dizi-filmler ve model alma olmak üzere üç alt tema bulunmaktadır. Dizi-filmlerden etkilenme durumu alt temasında

katılımcıların dizi-filmlerden etkilenme durumları ile ilgili görüşleri açıklanmakta, izlenen dizi-filmler alt teması ise en çok izlenen dizi-filmler ve model alınan karakterler kategorilerini kapsamaktadır. Üçüncü alt tema olan model alma da konuşma tarzı, fiziksel görünüm ve kıyafet, motivasyon sağlama, kişiler arası ilişkiler, vatan sevgisi ve kariyer edinme kategorilerinden oluşmaktadır.

5.1.1 Dizi-filmlerden etkilenme durumu. Görüşmelerde katılımcılardan 20 kişi (% 66) dizi-filmlerden etkilendiğini 10 kişi (% 33) ise etkilenmediğini belirtti. Dizi-filmlerden hem kendilerinin hem de arkadaşlarının etkilendiğini düşünen katılımcılar, bu etkinin sempati, duygudaşlık, güzellik algısı, azim, kariyer edinme, kıyafet seçimi, konuşma tarzı ve saç şekli alanlarında olduğunu aktardılar. Katılımcılardan Aslı izlediği dizi-filmdeki karakterlerle sempati kurduğunu şu şekilde belirtti: *“Hani Çakırbeyliler’e bayılırım zaten izleyince böyle kendimi kaybediyorum sanki ben yaşıyorum hani onlardan biri ölünce sanki gerçekten ben ölüyordum gibime geliyor çok etkileniyorum o diziden.”*

Pelin izlediği dizi-filmdeki yaşanan olaylardan duygusal olarak etkilendiğini ve karakterlerle duygudaşlık kurduğunu, *“O kadar çabalayıp da acı çektikten sonra vazgeçmesi beni üzmüştü doğrusu empati yapınca en çok onun acı çektiğini düşündüm dizide ve bana daha yakın geldi daha duygusal bir insanım daha çok etkilendim.”* diyerek belirtti.

Hilal takip ettiği dizi-filmdeki karakterlerin güzellik algısı ve ruhsal durumu üzerinde bıraktığı etkiyi şu şekilde dile getirdi: *“Gerçekten çok kötü etkileri oluyor üzerimizde mesela güzellik ölçütlerinde bile ben kendimi kötü hissediyordum. Bütün kızlar uzun, zayıf, fizikleri çok iyi hani ben diyordum ki ben niye bu kadar çirkinim tarzında hala bundan kurtulamadım mesela, bunun için psikoloğa bile gittim psikoterapi bile aldım çok etkiledi beni öyle diyeyim size. İşte o kadınların hepsi çok güzel toplumun güzellik algısı çok değişti”*

Didem ise izlediği dizi-filmdeki karakterin onun azmini güçlendirdiğini, *“Mesela, Mucize Doktor dizisinde otizmlili bir doktor var bana bir enerji verdi yani 'olabilirmiş demek ki imkânsız diye bir şey yok, insan isterse her şeyi yapar' düşüncesi oluştu bende, fragmanları bile beni etkiledi.”* sözleriyle belirtti.

Hasan izlediği dizi-filmin onu meslek seçimi kararını etkilediğini, *“Mesela bir ara asker olmaya karar vermiştim hatta başvuracaktım da şey olmadı gözlerimden dolayı*

gözlerim numaraları yüksek o yüzden başvuramadım yani benim hayatımı baya etkiledi şu asker filmleri falan yani asker olmaya yöneldim.” diyerek belirtti.

Selami, *“Mesela Çukur dizisini izleyen arkadaşlarım çoğu zaman sürekli oradaki kişilerin saç şeklini yapmaya çalışıyorlar çoğu zaman da benzetemiyorlar. Onların argosunu konuşmaya başladılar ondan sonra onların kıyafetlerini giymeye başlıyorlar, böyle takılmaya çalışıyorlar da bi benzetemiyorlar kendilerini.”* diyerek arkadaşlarının izledikleri dizi-filmden saç şekli, konuşma tarzı ve kıyafet seçiminde etkilendiklerini belirtti.

Katılımcıların büyük çoğunluğu (n=20; %66) dizi filmlerden etkilendiklerini belirtse de bir kısmı da dizi-filmlerin gerçek yaşamı yansıtmadığı için onlardan etkilenediklerini söylediler. Ali çok fazla dizi-film izlediği için etkisinin olmadığını, *“Ya bence öyle bir şey yok. Çünkü herkes çoğu kişiye baktığımız zaman bir diziyi tek izlemiyorlar ki her güne bir dizi sığdıranlar var. Oradaki her karakteri kendi üzerinde biçimlendirecek yani çevremde pek öyle yok.”* sözleriyle aktardı.

Katılımcılardan Ezgi ise izlediği dizi-filmin gerçek hayatı yansıtmadığını düşündüğü için bir etkisinin olmadığını belirtti: *“Kendi adıma çok bir şey değişti mi bilmiyorum ama bence değişmedi zaten izlediğim şeyler bilim kurgu olduğu için gerçek hayatta pek bir etkisi yok sadece etkiliyor vay be diyorsun bazı yerlerinde nasıl düşünmüşler.”*

Dizi-filmlerin kurgu olması yönüne işaret eden ve dizi-filmleri gerçek dışı olarak algıladıkları için onlar üzerinde etkisinin olmadığını Mustafa, *“Çünkü ben etkilenmiyorum o kadar, dizi olduğunun farkında olmak gerekiyor böyle şeylerin.”* sözleriyle belirtirken Seda ise *“Yok yani dizilerin etkisi fazla olmaz ya sonuçta dizi biliyoruz kurgu o yüzden.”* ifadeleriyle dile getirdi.

5.1.2 İzlenen dizi-filmler. Üç farklı liseden 30 öğrenci ile yapılan görüşmeler sonucunda katılımcıların toplamda 32 farklı dizi-filmi takip ettikleri görüldü. Bu dizi-filmleri birden yediye kadar farklı sayılarda kişiler takip etmektedir. Takip edilen dizi-filmler ve kaç katılımcı tarafından takip edildiği Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2

Katılımcı Öğrencilerin İzledikleri Dizi-Filmlerin Frekans Dağılımı

Dizi-Film	İzleyen Kişi Sayısı
-----------	---------------------

Çukur	7
Stranger Things	6
Diriliş Ertuğrul	5
Sen Anlat Karadeniz	5
La Casa De Papel	5
Hercai	4
İçerde	3
Kalp Atışı	3
Mucize Doktor	3
Dark	3
Eşkuya Dünyaya Hükümdar Olmaz	2
Söz	2
Börü	2
Sıfır Bir	2
Doktorlar	2
Kiralık Aşk	2
Avlu	1
Küçük Kadınlar	1
Siyah Beyaz Aşk	1
Ezel	1
Ölmek İçin 13 Sebep	1
Sense 8	1
Aşk Ağlatır	1
Game of Thrones	1
Her Yerde Sen	1
Seksenler	1
The Walking Dead	1
Vikings	1
The Flash	1
Fringe	1
Doctor House	1
Avatar	1

5.1.2.1 En çok izlenen dizi-filmler. Bu bölümde Tablo 3'te katılımcılar tarafından izlenme sayısı verilen en çok izlenen beş dizi-film [Çukur, Stranger Things, Diriliş Ertuğrul, Sen Anlat Karadeniz, La Casa De Papel] ele alındı. Bu dizi-filmlerin konuları ve içerikleri aktarılarak detaylı bir incelemede bulunuldu.

5.1.2.1.1 *Çukur.* Çukur dizi-filmi ismini İstanbul'un en problemlili yerlerinden biri olan Çukur mahallesinden almaktadır. Çukur, Koçovalılar ailesinin kontrolünde ve himayesinde olan bir yerdir. Çukur dizi-filminin başrol karakterlerinden biri Yamaç

diğeri ise onun âşık olduğu kadın Sena'dır. "Çukur Evimiz İdris Babamız" mottosuyla bayraklaşan Yamaç'ın babası İdris karakteri ise Çukur mahallesinin kurucusudur.

Koçavalı'lar, Çukur mahallesinde adam öldürme, silah kaçakçılığı ve mafyacılık gibi birçok yasadışı eylemde bulunurken uyuşturucuya olan karşıtlıklarıyla dikkat çekmektedirler. Bu ilginç karşıtlıkları takipçileri tarafından takdir edilmektedir. Katılımcılardan Mahmut bu dizi-filmde işlenen uyuşturucu karşıtlığı ile ilgili düşüncesini şu sözlerle belirtti:

"İnsanları silah ve şiddete yönlendiriyor falan filan ama kimse orada uyuşturucuya karşı açılan bir savaşın olduğundan bahsetmiyor yani uyuşturucu kullanan gençlere ceza verildiğinden, mesela ilk bölümde uyuşturucu içen bir çocuk cami tuvaletinde ölü bulundu kimse bundan bahsetmiyor."

Dizi-filmdeki sembollerden biri Çukur işaretidir. Bu sembolün hikâyesi tam olarak dizi-filmde işlenmese de Çukur mahallesinden olan herkes vücudunun belli yerlerine bu işareti dövme olarak yaptırmaktadırlar. Çukur'un takipçileri özellikle bu işaretin olduğu özel tişörtler giymektedir. Çukur dizi-filmi sadece giyim sektörünü değil diğer sektörleri de etkilemiştir. Çukur dizi-filminden sonra Türkiye'de farklı illerde Çukur kafeler açılmaya başlanmıştır. Aşağıda Çukur işareti tişörtlerden ve açılan Çukur kafelerden birer örnek gösterildi.

Foto 1 ve 2. Çukur dizi-filmi tişörtü ("Çukur siyah tişört, 2020") ve kafesi ("Çukur cafe, 2018")

Özet olarak söylemek gerekirse Çukur dizi-filmi üç yıl [2018-2020] gibi bir sürede Türkiye'de farklı sahalarda kendi kültürünü oluşturmuş ve takipçilerinin seçimleri üzerinde güçlü bir etki bırakmıştır. Türkiye'nin yakın tarihinde bu denli bir etki sahasına

sahip az sayıda dizi-film olduğu göz önünde bulundurulursa Çukur'un araştırmacılara üzerinde daha farklı çalışmaların yürütülebileceği bir araştırma alanı sunduğu söylenebilir.

5.1.2.1.2 *Stranger Things*. 2016 yılında yayınlamaya başlayan ve bilim-kurgu içerikleri üreten *Stranger Things* dizi-filminin konusu 1980 yıllarında ABD'nin Indiana bölgesindeki kurgusal bir kasaba olan Hawkins'de geçmektedir. Deneyler sırasında yanlışlıkla oluşturulan 'Baş Aşağı' olarak isimlendirilen yerden gelen bir yaratığın Will Byers'i kaçırmayla başlayan dizi-film, Will Byers'in annesi Joyce ve kasabanın şefi Jim Hopper'ın onu aramaya koyulmasıyla devam eder. Arama çabaları ilk aşamada sonuç vermez ve ümitleri kesilir. Daha sonra onlara aynı Will Byers gibi kaybolan ve birdenbire ortaya çıkan psikokinetik becerileri sahip Eleven adlı bir karakter de yardım etmeye başlayınca Will Byers bulunur. *Stranger Things*, bu arama faaliyetlerini ve devamında gelişen olayları konu almaktadır ("Arkadaşlar yalan söylemez, 2019").

Bu dizi-filmin önemli özelliklerinden birisi karakterlerin olağanüstü özelliklere [telekinezi, aynı anda farklı ortamlarda bulunabilme] sahip olmasıdır ki bu özellikleri takipçilerinin fazlasıyla ilgisini çekmektedir. Mesela Eleven karakterinin farklı özelliklerinin kendisini çok etkilediğini söyleyen Kerim, Eleven'ın yaptığı şeyleri taklit etmeye çalıştığını şu sözlerle aktardı:

"Stranger Things diye bir dizi vardı. Orada bir kız vardı başrolde ona karşı ilgi duyuyordum onun gibi olmak istiyordum hayalvari de olsa. Özel yetenekleri vardı bir nevi onun özelliklerine âşık olmuş gibi bir şeydim sürekli izlerdim onu. O kıza çok özeniyordum dediğim gibi telekinezi güçleri vardı ben sürekli araştırma yapıyordum acaba gerçekte olabilecek bir şey mi diye. Aynanın karşısına geçip onun gibi hareketler yapmaya çalışıyordum, o cismi sihirle kaldırabilir miyim falan bu tarz hislere kapılıyordum."

Foto 3. Stranger Things dizi-film posterini ("Stranger Things poster, 2020")

Stranger Things dizi-filmi dram, korku, doğüstü olaylar, gerilim ve fantezi alanlarında oldukça etkileyici içerikler üretmektedir. Uluslararası sahada birçok ödöl alan ve toplamda üç sezon [2016-2019] çekilen dizi-filmin dördüncü sezonu da merakla beklenmektedir.

5.1.2.1.3 *Diriliş Ertuğrul*. 2014-2019 yılları arasında beş sezon yayınlanan Diriliş Ertuğrul, Osmanlı devletinin kuruluş aşamasından önceki zaman dilimini konu almaktadır. Diriliş Ertuğrul, Selçuklu devletinin zayıflayıp yıkılma dönemine girdiği 1200'lü yılların sonunda yaşanan olayları içermektedir. Kayı boyunun Söğüt çevresindeki Bizans ve Moğollarla yaptıkları savaşlarını konu almakla birlikte dizi-filmde oba içi mücadeleler de işlenmektedir.

Dizi-filmin başrol karakteri olan Ertuğrul Bey, Osmanlı devletinin kurucusu olan Osman beyin babasıdır. Başrol karakteri Ertuğrul Bey dizi-filmde hayatını obasının yaşam mücadelesine adayan ve yeni bir devletin kurulmasına öncülük eden bir kişi olarak resmedilmektedir. Dizi-film takipçileri verilen bu mücadelede dizi-film karakterlerinin şerefleri için canlarını feda etmelerinin etkileyici olduğunu belirtirler. Katılımcılardan Hasan bu etkiyi bilinçlenme olarak şu şekilde tanımladı:

"Yani insanın şerefi için işte kendi canını feda etmesi bunlar mesela insanı etkiliyor. Mesela şerefin her şeyden üstün olduğunu görüyoruz. Özellikle zaten Türk olmamız işte bunlar bilinçlendirici diziler, benim hayatımda da böyle etkisi oldu yani bilinçlendim diyebilirim o dizileri izleyerek."

Foto 4. Diriliş Ertuğrul dizi-film posterini ("Pakistan devlet televizyonu Diriliş Ertuğrul'u yayımlayacak", 2020)

Yurt içinde TV reytingleri kıran ve çok sayıda ödül alan Diriliş Ertuğrul, yurt dışında da birçok ülkeye ihraç edilmiştir. Dizi-filmin yapımcıları, gösterilen ilgiyi dikkate aldıklarını belirterek Osmanlı devletinin kuruluş aşamasının devamını anlatan Kuruluş Osman adında yeni bir dizi-filmi çekmeye başlamışlardır.

5.1.2.1.4 *Sen Anlat Karadeniz*. Sen Anlat Karadeniz, para karşılığı verildiği adamın zalimliklerinden kaçarak çocuğuyla birlikte Karadeniz'e sığınan Nefes ile ona sahip çıkıp koruyan Tahir'in aşk serüvenini anlatmaktadır. Nefes'in yaşamındaki zorluklar ve Tahir'in deli dolu karakterinin ana temayı oluşturduğu dizi-filmde Tahir ve Nefes'in en büyük destekçilerinden biri Osman hoca karakteridir. Osman hoca bilgisi ve olgunluğuyla bu zorlu yolculuktaki âşıklara yol göstermektedir. Katılımcılardan Hanife, Osman hoca karakterinin dizi-filmdeki işlevini şu sözlerle aktardı:

"Onun dışında ayrıyeten ders vermek isteyen bir insan var orada [Sen Anlat Karadeniz dizi-filmi] bütün olaylardan sonra hani her karakterin yaptığı bir hatadan sonra onları doğruya yönlendiren bir adam var bir karakter var. O ayrı bir güzel ben o mesajı da aldım oradan, o adamın da neler anlatmak istediğine baktığımda aslında hayatımızda görmediğimiz birçok olayın hayatın içinde olduğunu fark etmişimdir."

Foto 5. Sen Anlat Karadeniz dizi-film posterini ("Sen Anlat Karadeniz, 2020")

Vedat'ın sahip olduğu Sayar Beton ile Tahir'in ailesi bir iş ortaklığı için İstanbul'da Vedat'ın evinde bir araya gelirler. İşte tüm hikâye o zaman başlar. Tahir ile Nefes orada tanışır ve Tahir Nefes'e âşık olmakla birlikte onun evli olmasından dolayı bu ilişkinin mümkün olmayacağını düşünür. Tabiki Tahir, Nefes'in vücudundaki işkence izlerini gördüğünde her şey değişir. Bu noktadan sonra Tahir ile Nefes'in yolculuğu başlar. 2018-2020 yılları arasında toplamda üç sezon yayınlanan Sen Anlat Karadeniz, yayınlandığı dönemde büyük bir izlenme reytingine sahipti ("Sen Anlat Karadeniz dizisi oyuncularını kimdir? Konusu ne? ", 2018)

5.1.2.1.5 *La Casa De Papel*. Netflix platformunun fenomen dizi-filmlerinden La Casa De Papel, hikayesini büyük bir soygun üzerinden şekillendirmektedir. Dünya üzerinde son yılların en çok takip edilen dizi-filmlerinden olan La Casa De Papel İspanyol bir dizi-filmidir. Tarihin en büyük soygunlarından birini yapmak isteyen Profesör isimli karakter İspanya Kraliyet Darphanesine girmeyi amaçlamaktadır.

Profesör bu soygun için çok farklı karakterleri olan ve birbirini hiç tanımayan sekiz kişilik bir ekip oluşturur. Bu ekipte herkesin farklı bir görevi vardır. Profesör'ün kendisi ise soygunu dışardan yönetip polisleri oyalayan bir role sahiptir. Bu ekipte adları farklı ülkelerin başkentleri olan Helsinki, Rio, Nairobi, Tokyo, Lizbon, Oslo ve Berlin karakterleri mevcuttur. Oluşturulan ekip hakkında katılımcılardan Yasir şunları dile getirdiler:

"La casa de Papel de Marionun konuşma stilini seviyordum, Tokio'nun

kendinden emin kadın duruşunu seviyordum, Profesörün yöneticiliği çok hoşuma gidiyordu ekibini iyi yönetmesi kriz anında ne yapacağını çok iyi bilmesi etkileyiciydi.”
(Yasir)

2017-2020 yılları arasında dört sezondur devam eden La Casa De Papel, aynı Çukur dizi-filmi gibi birçok sektörel alanı etkilemiş ve kendi kültürünü oluşturmuştur. Türkiyede’de La Casa De Papel konseptinde bu dizi-filme ait sembol ve kostümlerin olduğu kafeler açıldı. Dizi-filmin giyim sektöründe de etkileri olmakla birlikte dizi-filme özgü farklı tarzlarda giysiler üretildi. La Casa De Papel dizi-filmine özgü kafe ve elbiselerin birer örneği aşağıda gösterildi.

Foto 6 ve 7. La Casa De Papel dizi-film tişörtü (“La Casa De Papel tişört, 2020”) ve kafesi (“Çay bella: La Casa De Papel kafe oldu”, 2018)

5.1.2.2 Model alınan karakterler. Yapılan görüşmelerde katılımcıların yarısının (n=15) dizi-film karakterlerinden etkilenerek onları model aldıkları görüldü. Bu bölümde, model alınan altı karakterin [Ertuğrul Bey, Vartolu Sadettin, Yavuz Komutan, Eylül, Defne, Hızır Çakırbeyli] özelliklerine ve katılımcıların onlarla ilgili görüşlerine yer verildi. Bu altı karakter ve model alınma frekansları modelleme yöntemiyle diyagram oluşturularak Şekil 2’de gösterildi.

Şekil 2. Model alınan karakterlerin modelleme yoluyla gösterim diyagramı

5.1.2.2.1 *Ertuğrul Bey*. Ertuğrul Bey karakteri Diriliş Ertuğrul dizi-filminin başrolü ve aynı zamanda Osmanlı devletinin kurucusu Osman beyin de babasıdır. Diriliş Ertuğrul dizi-filmde Süleyman şahın oğlunu da canlandıran Ertuğrul Bey karakteri belalara atılmaktan geri durmayan ve sürekli obasını maceralara sürükleyen bir profil çizmektedir. Bu deli doluluğun yanında Ertuğrul Bey dizi-filmde adaleti, doğruluğu ve mazlumların yanında olmayı ilke edinen bir karakter olarak da resmedilmektedir.

Dizi-filmde Ertuğrul Bey'in obası Kayı'ların hem obalarının içinde hem de etraflarındaki düşmanlarla girdikleri birçok savaş ve çatışmanın olduğu zamanlar Selçuklu devletinin de yıkılma sürecine girdiği döneme denk gelmektedir. Dizi-filmde Ertuğrul Bey hem kendi obasının yaşam mücadelesini veren hem Bizans ve Moğollarla savaşan hem de tüm bunları Selçuklu devletine bağlı bir şekilde ve bu devletin menfaatleri çerçevesinde yürütmeye çalışan bir karakterdir.

Ertuğrul beyin birçok savaş, tuzak ve zorlukla mücadelesini sürdürürken gösterdiği azmi ve sabrı takipçileri tarafından takdirle takip edilmektedir. Katılımcılardan

Ali, Ertuğrul beyin hedeflerinden vazgeçmeden çabasını sürdürmesini “*Ya önce atalarımızın olması öncelikle atalarımızı canlandırıyor [Ertuğrul karakteri] sonuçta. Nasıl zorlukları çektiğini görüyoruz o zamanlarda, o zorlukların içinden çıkıyorlar bir şekilde her seferinde hani bazen savaşıyor bazen akıllarını kullanarak bazen de çıkamıyorlar ama düştükleri yerde de kalkıyorlar beni etkileyen o oldu.*” sözleriyle ifade etti.

Ali ayrıca Ertuğrul beyin mücadelesindeki liderlik özelliğinden de etkilendiğini şu şekilde belirtti: “*Ya da lider olma ruhu da yüklenebilir insana hani o özelliği karakteri izledikçe sonuçta bir lider [Ertuğrul karakteri] orada; Bir obanın lideri onu izledikçe insana bu özellik yavaş yavaş aşılabilir.*”

5.1.2.2.2 *Vartolu Sadettin*. Çukur dizi-filminin eğlenceli mafya karakteri Vartolu Sadettin, isminden de anlaşılacağı üzere Muş ilinin Varto ilçesinde yaşadığı hayatla bu adı almış bir karakterdir. Vartolu Sadettin İstanbul’da Çukur’un babası olan İdris’in oğlu olarak dünyaya gelmesine rağmen varlığı babasından gizlenmiştir. Annesi öldükten sonra birçok doğu ilinde mafya babalarının yanında yetişmiştir. Özellikle de Varto’da karıştığı uyuşturucu, kaçakçılık ve adam öldürme gibi olaylarla ismi Vartolu Sadettin’e çıkmıştır.

Vartolu Sadettin Çukur dizi-filminde yıllar önce sürüldüğü yere İstanbul ve Çukur mahallesine gelerek intikamını almak ister. Tabi bu intikamını annesine ve ona sahip çıkıp kabul etmediği için en başta babasından almak ister. Onun için ilk iş olarak babasının oğullarını öldürmeyi düşünür ve İdris’in en büyük oğlu Kahramanı öldürür. Bu olay üzerine Çukur ile Vartolu Sadettin’in savaşı başlar. Bu savaş Vartolu Sadettin’in babasının onun varlığından haberi olmadığını ve İdris’in de Vartolu Sadettin’in kendi oğlu olduğunu öğrenmesiyle sona ermiş olur. Bu noktadan sonra o da artık Çukur mahallesinden sayılır ve mahalleyi dış tehlikelere karşı korumaya başlar.

Vartolu Sadettin’in en önemli özelliği konuştuğu şiveli dil ve yapmış olduğu mizahtır. Doğuya has şivesi ve mizahi karakteriyle takipçilerine keyifli zamanlar yaşattığı izleyenler tarafından dile getirilmektedir. Yıllardır ona yoldaşlık yapan Medet karakteriyle girdiği diyaloglar ise ilgiyle takip edilmektedir.

Katılımcıların görüşlerine bakıldığında Vartolu Sadettin karakterinin en çok konuşma tarzı üzerinde etkili olduğu görüldü. Selim, Vartolu Sadettin’in örnek alınma durumunu şu sözlerle dile getirdi: “*Vartoluyu örnek alıyorlar, onun hareketlerini yapıyorlar taklidini yapıyorlar, Elvis var mesela yine Çukur’da onun gibi konuşuyorlar.*”

Yine katılımcılardan Akif ve Seda, Vartolu Sadettin'in doğu Őivesiyle konuştuğu için taklit edildiği ve sevildiğini söylediler. Kendilerinin de arkadaşlarıyla birlikte bu konuşmaları taklit ettiklerini bildirdiler:

“Doğu Őivesiyle konuştuğu için o kadar etkili, taklit ediliyor. Biz de konuşmalarını tekrarlıyoruz, onu taklit ederek dediklerini yapıyoruz.” (Akif)

“Ya bazen biz de taklitlerini yaptığımız oluyor tabiki de hani bir konuşma hoşunuza gider siz de taklit edersiniz yle.”(Seda)

5.1.2.2.3 *Yavuz Komutan*. Yavuz komutan, Söz dizi-filminin başrol karakteridir. Söz, askerlerin yaşamlarını ve mücadelelerini konu alan bir dizi-filmdir. Söz dizi-filmi Türkiye'nin son dönemde yaşadığı güncel tarihsel ve askeri mücadeleyi iŐlediđi için takipçilerinde de buna dönük etkiler bırakmaktadır. Söz dizi-filmde Yavuz komutan, kendi timine liderlik yapan bir karakter olarak karŐımıza çıkmaktadır. Yavuz, grubunu yönetirken göstermiş olduğu davranış biçimi ve kriz anında almış olduğu kararlarla beğenilen bir karakter haline gelmiştir. Selim, Yavuz komutanın operasyonları *akıllıca yönettiğini* Şu Şekilde belirtti:

“Operasyonlara gidiyorlar, tehlikeli olduğu için Şehit verilmemesi gerekiyor. Aklını kullanarak hareket ediyor işte timin sorumlusu mesela o, plan yapıyorlar uyguluyorlar film ama planda da başarılı oluyorlar.”

Âdem, Yavuz komutanın otoritesi ile kendisinin arkadaşları arasındaki iliŐkilerinde kullandığı *liderlik özelliklerinin* benzeŐtiđini, bu nedenle Yavuz komutanı model aldığını Şu Şekilde belirtti: *“Benim arkadaşlarım arasında otoritem biraz fazla oluyor. İzlediğim dizilerde kimin otoritesi daha fazlaysa ilgi alanım direkt ona kayıyor o yüzden çoğunlukla o dizilerde izlediğim böyle otoritesi daha sağlam olan insanlar bana daha çok çekici geliyor.”*

Yine Âdem, Yavuz komutanı sürekli gözlemleyerek onun hareketlerini yapmaya çalıştığını söyledi: *“Söz dizisindeki Yavuz steğmen ona çok merak saldığım için çoğunlukla onun hareketlerini yapmaya çalışıyorum.”*

5.1.2.2.4 *Eylül*. Eylül, Kalp Atışı dizi-filminin başrol karakterlerinden biridir. Kalp Atışı, doktorların hayatını konu alan bir dizi-filmdir. Dizi-film, doktorların hastanede ve yaşamlarında başlarından geçen olayları, yaşadıkları zorlukları ve bu

zorluklar karşısındaki mücadelelerini işlemektedir. Kalp Atışı, Eylül karakteri özelinde takipçilerine yaşam mücadelesi konusunu etkileyici bir şekilde sunan bir yapımdır.

Eylül karakteri bu dizi-filmde hem bireysel hem ailevi hayatında maddi ve manevi zorluklar yaşayan bir kişidir. Tüm bu zorluklara karşı yürüttüğü kavga, dizi-filmin ana temasını oluşturmaktadır. Eylül hayatındaki engellerle kavgasını verirken inancını kaybetmeden sürekli mücadelesini diri tutan bir profil çizmektedir. Eylül karakterinin bu *bitmeyen çabasını ve azmini* Şeyma şu sözlerle anlattı:

“Beni en çok etkileyen Kalp Atışı’ndaki Eylül’du. Hiçbir zaman azmini kaybetmiyordu. Mesela kötü olayda bile dimdik ayakta durabiliyordu. Kendini toparlayıp bir daha ben varım diyebiliyordu mesela beni çok etkiliyordu bu. Ondan sonra sürekli çalışması, olmayacak şeylere oluyor gözüyle bakıyordu mesela.”

Katılımcılardan Esmâ, Eylül’ün kendisini koruyabilen, *güçlü ve çalışkan* yapısının kendisi üzerinde de çok etkisi olduğunu *“Kalp Atışındaki kız [Eylül karakteri] fazla güçlü herkese karşı koyabiliyor. Kızın başkalarına karşı kendini koruyabilme gücü diğer kızları da ben ‘herkese karşı kendimi koruyabilirim’ havasına sokuyordu açıkçası çok hoşuma gidiyordu benim de. Hoşuma giden başka bir şey de dizide kızın üniversiteyi kazanabilmesi için çalışma bölümü vardı; o kadar hoşuma gitmişti ki o kadar azimlenmişim ki böyle yemek yerken bile test çözerdi çalışırdı beni de şevke getirmişti motivasyonumu arttırdı.”*

Yine Esmâ, Eylül karakterinin yaşamı ile kendi hayatı arasında benzerlikler bulunduğu için onu daha çok takip edip beğendiğini ve kendi üzerinde olumlu etkileri olduğunu söyledi. Esmâ, Eylül’ün *kendi ayakları üzerinde duruşunu* kendi hayatında model aldığı şu şekilde aktardı:

“Normalde çalışmayan bir kızdı [Eylül karakteri] gittikçe azmetti. Benim aile yapımda şöyle, annemle babam ayrı. Annem için çabalıyorum sürekli kızda babaannesi için çabalıyordu güzel bir şey bu. Ben de annem için çabalıyorum aynı şekilde ona o başarıyı gücü göstermek istiyorum. Kendi hayatıma dair etkide bulundu diyorum ya yemek yerken falan köşede ders çalışıyor hoşuma gitmişti. Benim de öyle hoşuma gidiyor yemek yerken bir yandan test çözüyorum falan.”

5.1.2.2.5 *Defne*. Defne, Kiralık Aşk dizi-filminin başkarakterlerinden biridir. Kiralık Aşk, bilinen zengin erkek fakir kız klasiğini işlemekle birlikte adından da

anlaşılacağı üzere kiralık olan bir aşk sürecini işlemektedir. Defne dizi-filmde Ömer'in zengin ailesi tarafından onun hayatına sekreter olarak sokulup ona âşık edilmeye çalışılan bir karakteri canlandırmaktadır.

Defne'nin Ömer'i etkileme sürecinde hem ev hem de iş konusundaki yetenek ve becerilerini kullanması Ömer karakterini şaşırtmış ve etkilemiştir. Dizi-filmin ilerleyen süreçlerinde Defne'nin güzelliğinden de etkilenerak ona âşık olan Ömer, bunun bir plan olduğunu öğrendiğinde hayal kırıklığına uğramıştır. Dizi-filmde izlediğimiz Defne karakteri ailevi açıdan maddi sıkıntılar çeken bir mahallede yaşamaktadır. Defne bu mahallede hem bu problemle baş etmeye çalışırken hem de mahallesinde samimi arkadaşlıklar kuran bir karaktere can vermektedir. Ayrıca Defne kendi fiziksel bakımına dikkat eden biridir ve bu yönüyle de dizi-film takipçileri tarafından beğenilip öykünülen bir karakterdir.

Araştırmanın katılımcılardan Hilal, Kiralık Aşk dizi-filmini takip ederken eğer Defne gibi olursa onun da karşısına bir Ömer çıkacağını düşündüğünü, *“Hatta bir ara şöyle bir algı vardı Defne'yi taklit edince karşına Ömer gibi biri çıkar. Yani sanki Defne gibi giyinirsem Ömer gibi biriyle karşılaşacam gibi o zaman bunları düşünüyordum ama şimdi bakınca diyorum bilinçaltımda bunlar vardı diye düşünüyorum.”* diyerek belirtti.

5.1.2.2.6 *Hızır Çakırbeyli*. Hızır Çakırbeyli, Eşkya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizi-filminin başrol oyuncusudur. Bu dizi-film 2000'li yıllarından başından itibaren yayınlanmaya başlayan ve Türkiye'de büyük bir izleyici kitlesine sahip olan Kurtlar Vadisi dizi-filminin başka bir versiyonu olarak değerlendirilmektedir. Hatta Kurtlar Vadisinde başrol oyuncusu olan Süleyman Çakır karakteriyle Eşkya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizi-filmdeki Hızır Çakırbeyli karakterine aynı kişi can vermektedir.

Eşkya Dünyaya Hükümdar Olmaz dizi-filmi Kurtlar Vadisi gibi mafya ve derin devlet ilişkisini konu almaktadır. Aynı zamanda dizi-film Çakırbeyli ailesinin kendi içindeki ve diğer mafya gruplarıyla olan çatışmalarını da işlemektedir. Çukur dizi-filmi ile birçok noktada benzerlik gösteren bu dizi-filmde ailenin korunması şartıyla yasal olmayan birçok eylemin meşru görüldüğü bir yaşantı anlatılmaktadır.

Hızır karakteri ise Çakırbeyli ailesinin liderliğini yapan, otoriter, güçlü ve karizmatik bir kişilik olarak resmedilmektedir. Çakırbeyli ailesi klasik Türk dizi-filmlerinde olduğu gibi kaçakçılık ve adam öldürme gibi birçok suçu işlemesine rağmen uyuşturucu karşıtlığıyla bilinmektedir. Bu uyuşturucu karşıtlığı ve Çakırbeyli ailesi

hakkındaki fikirlerini Aslı şu sözlerle açıkladı:

“Valla Eşkîya’yı takip etmemin nedeni onlardan aldığım haz, hani onların cesareti olsun ne bileyim yaptıkları şeyler olsun mesela uyuşturucuya karşı olmaları falan çok etkiliyor beni. Bilmiyorum fazlasıyla etkileniyorum ben o kişisel karakterlerinden kesinlikle.”

Aslı, Hızır karakterinin ise özellikle liderlik yönünden ve sözünün geçmesinden etkilendiğini anlatırken şu ifadeleri kullandı: *“Lider ruhlu olması [Hızır Çakırbeyli karakteri] beni çok etkiliyor, hepsinden büyük olması sözünün geçmesi. Özellikle sözü geçince bir ortama girince hani bir insanın havası olur ya hani onun herkeste sözü geçer o kesinlikle beni çok etkiliyor.”*

5.1.3 Model alma. Yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre katılımcıların farklı alanlarda model alma davranışı gösterdiği görüldü. Bu alanlar sırasıyla konuşma tarzı, fiziksel görünüm ve kıyafet, motivasyon sağlama, kişiler arası ilişkiler, kariyer edinme ve vatan sevgisidir.

5.1.3.1 Konuşma tarzı. Katılımcıların çoğu (n=18) takip ettikleri dizi-filmlerdeki karakterlerin konuşma tarzlarından ve kullandıkları kelimelerden etkilenecek onları taklit ettiklerini ifade ettiler. Bazı katılımcılar ilk başta sadece sözlerini taklit ettikleri karakterlerin daha sonra davranışlarına da etki ettiğini ve zamanla o karaktere büründüklerini söylediler. Dizi-film karakterlerinin izleyicilerin argo kullanımını da normalleştirdiğini ve artırdığını belirten katılımcılar, çevrelerindeki insanların bazı dizi-film replik ve kelimelerini sıkça kullandıklarını aktardılar. Kimi katılımcılar dizi-filmlerin farklı kelime ve dil öğrenme zenginliği sağladığını düşünürken kimisi de güzel Türkçe kullanımına zarar verdiğini belirtti.

Didem, izlediği karakterin repliklerini taklit ederken zamanla o karaktere büründüğünü şu şekilde ifade etti: *“Kiralık Aşk dizisinde Koray diye bir karakter vardı. Onun repliklerini birbirimize söylüyorduk ilk başta espi olsun diye ama sonra baktık dilimize dolanmış hep aynı kelimeleri kullanıyoruz. Sonra bir baktım resmen o karaktere bürünmüşüm yani espi olsun diye başladı ama sonra bir baktım ona bürünmüşüm.”*

Aslı ise dizi-film karakterinin kullandığı kelimelerin kendi konuşmalarında değişikliğe sebep olduğunu ve bunu okulda kullandığını söyledi: *“Ben de mesela bazen*

benim hareketlerimde bile değişiklik oluyor hani kız mesleğim ya bir de sınıfa girince bir şeyler oluyor bana “siz gelin buraya” falan gibisinden etkisi oluyor ister istemez.”

Katılımcılardan bazıları dizi-filmlerdeki karakterlerin repliklerinin ve konuşma biçimlerinin örnek alınarak kullanılıp espiri ve muhabbet konusu yapıldığını okullarından örnekler vererek aktardılar. Örneğin Ezgi, sınıf arkadaşlarının izledikleri bir dizi-filmdeki karaktere özgü repliği sürekli kullanmalarının yanında dizi-filmi sınıfta karakterleriyle canlandırdıklarını *“Mesela 10. sınıftayken İçerde dizisi vardı orada bir tane ‘tak tak taka tak’ vardı onu çok yapıyorlardı. Kapıya vurarak hoca dersteyken sıraya vurarak taklit ediyorlardı. Oradaki karakterleri sanki kendileriymiş gibi herkes biri oluyor mesela öyle sesleniyorlardı.”* diyerek ifade etti.

Hasan arkadaşlarıyla dizi-film karakterinin konuşmalarını taklit ettiklerini *“Kebabçı Celal karakteri vardı. İşte o karakterin repliklerini arkadaşlar arasında gülerек eğlenerek birbirimize söylüyorduk.”* sözleriyle anlatırken, Seda da hoşlarına giden konuşmaları taklit ettiklerini *“Ya bazen biz de taklitlerini yaptığımız oluyor tabiki de hani bir konuşma hoşunuza gider siz de taklit edersiniz öyle.”* diyerek ifade etti. Gizem bir arkadaşının Netflix dizi-filmlerini takip ettiğini ve oradaki replikleri taklit ettiğini şu şekilde belirtti: *“Netflix dizilerinin çoğunu izliyor zaten replikleri ve taklitlerini yapıyor İngilizce aksanıyla.”*

Katılımcılar, mahallelerinden tanıdıkları arkadaşları ve komşularının dizi-filmlerdeki karakterler gibi konuşup daha çok argo kelimeler kullandıklarını ve bu kelimelerin zamanla normalleşerek kullanıldığını söylediler. Sinan mahalledeki arkadaşlarının izledikleri dizi-filmlerden sonra daha çok argo kelimeler kullanmaya başladıklarını, *“Mahalledekilerin hepsi Sıfır Bir izledikten sonra daha çok küfürler falan arttı, sigara içmeler arttı ister istemez etkileniyorlar.”* sözleriyle açıklarken, İrem de dizi-filmlerin argo kelime kullanımını normalleştirdiğini şu sözler ile ifade etti: *“Şey düşünüyorum ben şiddet, küfür, cinsel içeriklerin toplumda mesela diziler izlendiği zaman oradaki karakterler küfredince gülip geçiliyor. Sonra da insanlar ‘ya demek ben bu küfür etsem insanlar gülip geçecek’ diye düşünüyor bu psikolojiyle kötü etkisi oluyor.”*

Bazı katılımcılar da dizi-filmlerdeki konuşma tarzlarının örnek alındığına evlerinden, yurtlarından ve akrabalarından örnekler gösterdiler. Örneklerindeki kişilerin dizi-film karakterleri gibi konuşup onlar gibi davrandıklarını ve bazı kelimeleri sıklıkla kullandıklarını söylediler. Mahmut, kaldığı yurttaki Sıfır Bir dizi-filmini izleyenlerin bir

yörenin ağzıyla konuşmaya başladıklarını şöyle aktardı: *“Ben 2 sene yurttta kaldım. Geçen sene geldim Siirt’e ben Batman’da yurttta kaldım. Mesela yurtttayken sürekli bir Sıfır Bir’e özenen arkadaşlar oldu, Adana ağzıyla çok konuşan oldu mesela gereksiz ama öyle oluyordu.”*

Hilal, kardeşinin dizi-film karakterlerinin konuşmalarını örnek aldığını, *“Kardeşimde çok bariz etkilerini görüyorum mesela konuşmaları çok onlarınkine benziyor. Çünkü izlediği dizilerdeki başkarakterler gibi davranmaya başladı. İşte hani dizilerde var ya annesi babası her dediğini yapmış şımarık kızlar aynı onlar gibi konuşmaya başladı. Dedik ki yapma bunlar doğru değil gerçek hayat böyle değil gerçekten çok kötü etkileri oluyor üzerimizde.”* diyerek belirtti.

Mustafa da kuzeninin izlediği dizi-filmlerden sonra bazı kelimeleri sıkça kullanmaya başladığını ve oradaki karakterler gibi konuşmaya çalıştığını şu sözler ile ifade etti: *“Benim kuzenim Çukur, Kurtlar Vadisi, Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz gibi dizileri izliyor. Konuşurken onlar gibi konuşmaya çalışıyor sesini değiştiriyor. Hareketlerini ve yürüyüşünü onlar gibi yapmaya çalışıyor, ‘adamlık, delikanlılık’ gibi kelimeleri çok fazla kullanmaya başladı. Onları taklit ediyor kesinlikle dizi filimlerin etkisi var.”*

Muhammed, Türkçe’nin düzgün kullanılması konusunda hassas olduğunu, dizi filmlerin düzgün Türkçe kullanımını olumsuz etkilediğini, *“Kültürel değerlere önem veren bir insan olmaya çalışıyorum. Bundan dolayı bir çaba içerisindeyim ama etrafımdaki insanların çoğu izledikleri dizi-filmlerden çok etkilendikleri için artık Türkçe’yi bile kullanmıyorlar. Hatta doğru düzgün artık konuşan insanlar olmuyor, ‘boş yapma’ diye bir laf çıkmış mesela ‘atıyorum’ değil örnek veriyorum denilebilir.”* sözleri ile ifade etti.

Emir ise Muhammed’in aksine dizi-filmlerin kelime dağarcığını zenginleştirdiğini ve günlük yaşamda kullanılan kelimelerin kökenlerine dair dizi-filmlerin öğretici olduğunu şu sözlerle savundu: *“Mesela günlük hayatta kullandığım kelimelerin birçoğunun kökünün nereden geldiğini öğreniyorum. Bizden İngilizce’ye geçmiş, Farsça’dan doğu dillerinden İngilizceye geçmiş kelimeleri ve batı dillerinden bize gelmiş kelimeleri bilmek hoşuma gidiyor. Günlük hayatta da bu kelimeleri kullanmak dilimle söylemek hoşuma gidiyor. Mesela artık dilime bir zenginlik olarak girmiş oluyor kelime dağarcığımı genişletiyorum o açıdan faydası oluyor.”*

5.1.3.2 Fiziksel görünüm ve kıyafet. Araştırmaya katılan kişilerin yarısı (n=15) izledikleri dizi-filmlerden hem kendilerinin hem de çevrelerindeki insanların kıyafet seçimi, saç tarzı, makyaj yapma, dövme yaptırma ve birtakım dizi-film sembolleri kullanma konularında etkilendiklerini söylediler. Özellikle katılımcı kız öğrencilerin makyaj yapma, saç tarzı ve kıyafet seçiminde, erkek katılımcıların ise dövme yaptırma, özel semboller kullanma ve saç kesim tarzı konusunda dizi-film karakterlerini daha çok model aldıkları görülmektedir.

Âdem, izlediği dizi-filmde sonra kendisinin askeri eşofman aldığını ve arkadaşlarının da palto giymeye başladığını, *“Ben askeri eşofman almıştım kendime bu Söz dizisini izlediğimden beri çoğunlukla askeri eşyalara merak duyuyorum. Arkadaşım da Çukur’u izlediği için o da paltoyla falan gelmeye başladı artık okula. Özeniyor yani özeni bildiğin yani, sırf o karaktere bürünmek amaç bu yani”* sözleriyle belirtirken, Kemal de Kore dizi-filmlerini izleyen arkadaşlarının o dizi-film karakterleri gibi giyinmeye çalıştıklarını, *“Kore dizilerini takip edenler onlara benzemeye çalışıyor onlar gibi giyinmeye çalışıyor.”* diyerek ifade etti.

Didem, dizi-filmlerde kullanılan elbiselerin izleyiciler tarafından satın alındığını, *“Ya da mesela çoğu kişi de bu dizide kullandıkları kıyafetleri falan sipariş edebiliyorlar, alanlar da var yani”* diyerek aktardı. İrem ise izlediği dizi film karakterinin kıyafetlerini beğenip örnek aldığını şu şekilde belirtti: *“Bir Türk dizisinden örnek vereyim mesela şimdi Her Yerde Sen diye bir dizi var orada başkarakter Selin var. Ben onun giyimini çok beğeniyorum onun gibi giyinmeye özeniyorum şahsen.”*

Derya, çevresindeki arkadaşlarının dizi-film karakterlerine göre saçlarını değiştirdiklerini bir dizi-filmde örnek vererek şu şekilde açıkladı: *“Mesela başrol oyuncusu saçını değiştiriyor diye saçını değiştirenler var mesela mahalleden arkadaşlarım Hercai dizisinde Miran saçlarını öne doğru uzattı diye öne doğru uzattılar.”* Pelin, Hercai dizi-filminin bir başka karakterinin de saç stiline taklit edildiğini, *“Hercai dizisinde Reyyan vardı o kız saçlarını hep bu şekilde [arka kısmında topuz] toplardı. Sanki ondan sonra yaygınlaşmaya başladı. Çoğu kişi böyle yapmaya başladı gibime geliyor yurttan görüyorum hatta Reyyan’a benziyorum diyen de oluyor etkisini görüyorum”* ifadeleriyle açıkladı.

Bulgular kısmının en çok izlenen dizi-filmler bölümünde Çukur dizi-filminin kendine özgü işareti olduğundan bahsedildi. Pelin bu işaretin her yerde kullanıldığını

söyledi: “Evet çok var ben buna çok katılıyorum mesela Çukur var onun böyle işareti her yerde nereye baksanız o işareti görürsünüz geçenlerde hatta bir arkadaşım arkadaşına kolyesini hediye etti Çukur işaretli, siyah beyaz şal takınca Çukur şalı falan diyorlar.” Sinan ise arkadaşlarının bu işaretin dövmesini yaptırdıklarını ve onu çizdiklerini “Mesela dövme yaptırıyorlar kendilerine, Çukur işareti çiziyorlar.” diyerek aktardı.

Katılımcılardan Selami, Çukur dizi-filmini izleyen arkadaşlarının bu dizi-filme özgü kıyafetleri kullandıklarını “Mesela Çukur dizisini izleyen arkadaşlarım kıyafetlerini giymeye başlıyorlar, Çukur tişörtü alıyorlar.” diyerek belirtti. Emir de yaşadığı yerdeki insanların giyimlerinde bu dizi-filminden etkilendikleri gibi saçlarını da Sıfır Bir dizi-filmindeki karakterler gibi kestirdiklerini ifade etti: “Sonra bakıyorum herkes Çukur tişörtleri giyiyor. Çukur işaretleri yapıyor çok saçma geliyor bana sinirlerim bozuluyor. Bir çarşıya çıktığımızda bakıyorum hepsi Sıfır Bir dizisindekilere benziyor hepsi koyun kırpma gibi direk tas kafa saçlarını kestiriyorlar hiç düşünmüyorlar yani böyle yapıyorlar.”

Katılımcılardan Didem, dizi-filmlerdeki karakterlerin makyajlarının da model alındığı söyledi: “Mesela başroldeki karakter nasıl makyaj yapıyorsa ona böyle özeni gibi bir şey oluyor aslında. Kuzenim diyor ‘bak makyajı ne güzel olmuş biz demi yapsak falan’ bir bakıyorum olmuş. Var yani örnekleri beğeniyorlar mesela acaba bizde mi yapsak gibisinden oluyor.”

Esmâ, arkadaşlarının dizi-filmlere göre hem makyaj yapmaya başladıklarını hem de giyim tarzlarını değiştirdiklerini, “Ama çevremde örnekleri var kimi arkadaşlarda çok görüyordum makyaj yapmayanlar makyaj yapmaya başlamıştı hoşlarına gidiyordu. Giyim tarzını değiştirenler var. Dizi olarak örnek verirse, Kalp Atışındaki kız bakımına makyajına falan önem verdikçe arkadaşlarımın da önem vermeye başladığını gördüm.” ifadeleriyle belirtti.

Benzer şekilde katılımcılardan Hilal de izlediği dizi-filmin başrol karakterini hem saç ve makyaj hem de giyim tarzı olarak örnek aldığını ve o karaktere çok bağlandığını, “Ben çok katılıyorum o kadar çok katılıyorum ki en basitinden kendimden biliyorum işte o Defne'nin [Kiralık Aşk dizi-filminin başrol karakteri] saçı, Defne'nin ruju, Defne'nin kıyafetleri çok ilgimi çekerdi. Benim hatta bir ara saçımı Defne'nin saçı gibi kızıla boyatmayı bile düşünüyordum tabi cesaretim yoktu anneme diyordum üniversiteye gidince boyatacağım diye annem karşı çıkıyordu filan. Çok bağlanmıştım daha çok

hevesleniyordum makyaja falan.” sözleri ile ifade etti.

5.1.3.3 Motivasyon sağlama. Bazı katılımcılar (n=13) kendi hayatlarındaki zorluklarla, problemlerle ve çıkmazlarla baş etmede dizi-film karakterlerinden ilham alarak motive olduklarını belirttiler. Bu karakterlerin dizi-filmdeki hikâyesinin kendilerinin motivasyonunu ve bir işi başarmaya dönük inançlarını arttırdığını dile getirdiler. Mesela Ali izlediği dizi-filmin kendisine pes etmemeyi öğrettiğini, *“Pes etmemeyi öğretiyor diyebiliriz. Ya dediğim gibi mesela pes edeceksen falan hani zorlukların üstesinden gelebileceğimi anlıyorum onları [Diriliş Ertuğrul dizi-film karakterleri] gördükten sonra.”* sözleri ile belirtti.

Katılımcılardan Bayram, takip ettiği dizi-film karakterinin hedeflerinden vazgeçmeyip bu hedefleri gerçekleştirmesinin etkileyici olduğunu ve kendi hayatında da bu felsefeyle yaşadığını, *“Beni en çok etkileyen hiç bir zaman vazgeçmemesi [Esaretin Bedeli filminin başrol karakteri Ellis Boyd Redding] otuz yıl boyunca insan her şeyden vazgeçer ama o vazgeçmiyor. Oradakilere yardım etmek istiyor, hatta orada bir kütüphane oluşturuyor hem yardımseverlik hem vazgeçmemesi. Mesela inançlı olmak en önemlisi, ben hep kendime derim ‘her maçın hikâyesi farklıdır’ benim hayat felsefem olmuştur. Ben bu kafada yürüyorum hayatı, her ne kadar bazen ümitsizliğe gitsem de düşünüyorum, yapabilirim diyorum inancımı koruyarak devam ediyorum.”* sözleri ile ifade etti.

Bazı katılımcılar dizi-filimlerdeki karakterlerin başarı öykülerinden etkilenecek kendi yaşamlarında daha önceden zor gelen bazı şeyleri yapmak için motive olduklarını belirttiler. Seda, izlediği aşk dizi-filminden sonra imkânsız diye bir şeyin olmadığına ve kendisinin de dizi-film karakterlerinin yaptıklarını uygulayabileceğini, *“Bu film [Ezel] aşk filmi insanın sevgisinin ne kadar güçlü olduğunu gösterebiliyor. Mesela ben bunu yaparım diyor insan için imkânsız diye bir şey yoktur öyle. Her şey yapar özellikle bir kadın isterse her şey yapar. Aynen mesela bir şeyi sen istersen yaparsın öyle, demek ki insanlar her şeyi yapabilir, o yapıyorsa ben de yaparım.”* diyerek ifade etti.

Katılımcılardan Şeyma, izlediği dizi-film karakterinin çalışma azmini gözlemlediğinde kendisinin de hırslandığını ve hedeflerini yapmak için motive olduğunu, *“Kalp Atışı’nda izlediğim kızda şey vardı hani babasıyla küsüyor falan hocasından etkileniyor doktor olmak istiyor. Kız sabah akşam çalışıyor mesela o çalıştıkça benim de çalışmam geliyordu daha çok hurs kapıyordum.”* sözleriyle belirtti. Didem, izlediği doktor

dizi-filminden sonra kendisinin de başarılı olabileceğine inandığını şu sözlerle ifade etti: *“Şu anda beni en çok etkileyen Mucize Doktordaki olabilir yani onun yaşam öyküsü, başarısı 12. sınıf olduğum için herhalde demek ben de yapabilirim, başarabilirim olabiliyormuş diyorum.”*

Kemal, izlediği dizi-filmdeki karakterin her şeyi karşısına alıp olumsuzluklar karşısında yılmadığını ve bu karakterin onun düşüncelerini değiştirdiğini şu şekilde belirtti: *“Sanırım Sense 8’deki transseksüel kadın olabilir. Hani resmen bir sürü olumsuzluk karşısına çıkıyordu. Ailesi, arkadaşları, çevresi, devlet bir sürü şey onun karşısına çıkıyordu ama yine de o güçlkle nasıl desem tekrar savaşıp kazanıyordu. Güçlü bir kadındı ben ondan etkilenmişim. Çünkü benim farklı bir algım vardı nasıl diyeyim kara mizah adı altında tehlikeli espriler yapıyordum, bu kadın sayesinde o kitleye karşı esprilerimi veya düşüncelerimi değiştirebildim bu yüzden o kadın beni daha çok etkiledi diyebilirim.”*

Yasir, izlediği dizi-filmdeki bir rahip karakterin esir olduğu bir yaşamla mücadelesinin onu etkilediğini şöyle ifade etti: *“Vikings dizisinde beni en çok etkileyen Atelsan rahip, farklı bir topluma götürülüyor esir olarak. Adamların farklı bir dini farklı bir görüşü var o toplumun içinde yaşamaya başlıyor. Onun mücadeleyi elden bırakmayışı ve adaptasyonu beni etkilemişti öyle bir toplumun arasında din adamı olarak kalmak da zor.”*

5.1.3.4 Kişiler arası ilişkiler. Katılımcıların büyük bir kısmı (n=21) dizi-film karakterlerinin kişilik özelliklerinden ve bunun yansıması olan kişilerarası ilişki tarzlarından etkilendiklerini söylediler. Bu etkilenmenin empati, şiddet eğilimi, fedakârlık ve güvensizlik konularında olduğu görüldü. Katılımcılar izledikleri dizi-film karakterlerinin özelliklerini kendi özelliklerine benzettiklerini ve bu karakterlerin onlarda davranış değişikliğine yol açtığını belirttiler. Ayrıca arkadaşlarının ve akrabalarının da dizi-filmlerden etkilenecek birtakım farklı davranışlarda bulduklarını ifade ettiler.

Kemal, dizi-film karakterlerinin kendisi değiştirdiğini artık daha sağduyulu biri olduğunu, *“Mesela şey bir diziden örnek vereyim mesela Sense 8 en etkilendiğim dizi oydu. O dizide 8 farklı insan vardı 8’i de birbirinden ayrı hem kültürel olarak hem de zihin olarak ayırdılar. Onların yaşadığı zorlukları görüyordum ve ben mesela o insanlardan biri değildim ama ben o insanlardan biriymiş gibi hissediyordum. Artık onlara karşı nasıl davranacağımı o topluluğa dâhil olan insanlarla nasıl konuşulacağımı*

anlamış oldum. Mesela Afrikalı vardı, Koreli vardı, transseksüel vardı, homoseksüel vardı, yani benim cinsiyet ayrımcılığım o dizi sayesinde gitti. Daha böyle cinsiyet eşitliği feminizm hakkında daha fazla fikir sahibi oldum bilgilendim. Transfobik ve homofobik olmam baya azaldı ve ırkçı bir insan olabilirdim değilim ama yine de daha sağduyulu oldum diyebilirim.” sözleri ile dile getirdi.

Didem, izlediği dizi-filmdeki karakterin otizm ile ilgili düşüncesini değiştirdiğini ve otizmlilere artık farklı davrandığını şu şekilde belirtti: *“Ya da otizmliler artık o bir hastalık değil farklılık diye bakmak beni baya bir etkiledi. Artık onlara karşı bir şey konuşulduğu zaman hasta ya da engelli denildiği zaman tepki gösteriyorum. Direkt tepkimi koyabiliyorum. Eskiden ben öyle çok takmıyordum belki onlar gibi düşünüyordum ama şimdi bakış açımı değiştirdim.”*

Selami, dizi-filmi izledikten sonra eskisine göre daha çok karşısındaki insanı düşündüğünü belirtti: *“Bu dizinin benim hayatıma yönelik şöyle bir etkisi oldu. Hep kendimi düşündüğümü söylerler ben artık öyle düşünmüyorum. Mesela karşımdakini de düşünmeye başladım yani karşımdaki ne hisseder, hep kendim demiyorum kardeşlerim annem babam onlara da yardım etmeye çalışıyorum. Yani bir çuval kaldırdığımızda kardeşimle beraber abimle beraber, o tek başına kaldırdığı zaman içimde bir cız oluyor ona yardım etmek istiyorum bir köşesinden tutmak istiyorum çuvalın.”*

Dizi-filmlerin şiddete eğilimi artırdığını ve kabadayılığa özendirildiğini katılımcılar farklı dizi-filmlerden örnekler vererek açıkladılar. Dizi-film izledikten sonra katılımcılardan Sinan kuzeninin, Mustafa ise kardeşinin şiddet içeren davranışlarının arttığını şu sözlerle dile getirdiler:

“Çevremde görüyorum mesela kuzenim Çukur izliyor diye kavgacı olmuştu. Tavırları değişmişti evdekilere cevap veriyordu teyzemlere falan.” (Sinan)

“Kardeşim var daha küçük, Çukur izlediği zaman oda etkileniyor. Yamaç geldi diye seviniyor dövüş sahnelerini çok seviyor izlemeyi. Normalde korkması lazım ama seviyor. Benimle sürekli kavga etmek istiyor hareketler yapıyor canı acıyınca ağlıyor ama durmuyor gördüğü için hep kavga etmek istiyor.” (Mustafa)

Katılımcılardan Mahmut ve Emir, çevresindeki arkadaşlarının dizi-filmlerin etkisinde kalarak kabadayılık rollerine girdiklerini belirttiler. Mahmut kaldığı yurttan dizi-filminden sonra ağalık taslayan ve haraç kesen gençlerin olduğunu, *“Sifir Bir dizisini*

izledikten sonra yurttta kendini ağa sananlar oldu. Bu yurt bizim havaları mesela bizi böyle toplamaya çalışıp 'biz bir aileyiz ben kafaysam sen elsin' gibilerinden baya var ya çok şey yaşadım. Mesela haraç kesen oldu, 'sigara alacaksın bana' diyen oldu." ifadeleriyle belirtti. Emir de arkadaşlarının izledikleri dizi-filmin etkisiyle racon [argo dilde yol, yöntem, usul] kesmeye başladıklarını şu şekilde belirtti: *"Ezel izleyen arkadaşlar racon kesiyordu. Ama çok oluyor bunlar çok karşılaşıyoruz. Toplum böyle bizim okul için demiyorum ama liselere baktığımızda çoğunluk böyle."*

Bazı katılımcılar, dizi-filmlerdeki karakterlerin yaptığı fedakârlıkların onları diğer insanların acılarını daha fazla anlamaya ve bu acıları gidermeye yönelik fedakârlıklar göstermeye yönelttiğini söylediler. Kerim, izlediği karakterin fedakârlığından etkilendiğini ve bu fedakârlık örneklerini kendine model aldığını şu ifadeler ile belirtti: *"Orada bir isim var etkilendiğim Clay Jensen [Ölmek İçin 13 Sebep dizi-film başrol karakteri] diye kendime benzetiyorum o adamı. Sürekli fedakârlıklar yapıyor. Çünkü ben de öyle biriyim, arkadaşım için dostum için elimden ne geliyorsa maddi manevi her şeyi yapmaya hazırım, feda ederim her şeyimi. Ondan etkilenmişim yani çünkü kendime çok benzetiyorum surf onun için izliyorum. Yani arkadaşları için ceza evine bile girmişti o çocuk. Ben de olsam girebilirdim belki bir arkadaşım için surf o iyi olsun diye yani feda ederdim."*

Katılımcıların bazıları izledikleri dizi-filmdeki olay örgüsünün etkisinde kalarak etraflarındaki insanlara karşı daha güvensiz davranmaya başladıklarını söylediler. Didem, dizi-filmten sonra arkadaşlarına olan güveninin sarsıldığını ve arkadaş seçiminde daha dikkatli olduğunu şu şekilde belirtti: *"Ben de düşünmeye başladım acaba etrafimdakiler bana yalan mı söylüyor gibisinden. Artık arkadaşlarım içinde daha dikkatli olmaya başladım özellikle arkadaş seçiminde. Çok zor güvenmeye başladım artık."*

Mahmut, diz-filmlerdeki karakterlerin güven problemlerinin kendi ilişkilerini de etkilediğini ve insanlara karşı ön yargı oluşturduğunu şu şekilde belirtti: *"Birçok dizide insanların ne olduğu belli olmuyor en güvendiğin kişi sana ihanet edebiliyor. Hainlik beklediğin kişi senin en yakın arkadaşın olabiliyor. Ben de artık insanlara ön yargıyla yaklaşıyorum."*

5.1.3.5 Vatan sevgisi. Katılımcıların bazıları (n=2) izledikleri dizi-filmlerden vatan sevgisi, devlete bağlılık ve milli bilinç gibi konularda etkilendiklerini söylediler. Katılımcılardan Âdem, izlediği dizi-filmlerde ana karakterlerin vatan sevgisine yönelik davranışlarından etkilendiğini ve o karakterler gibi olmak istediğini, “*Bizim içimizdeki o duygu, vatan sevgisi, bayrak sevgisi bizi bu konularda çok etkiledi izlediğimiz dizilerdeki karakterler bizi çok etkiledi. Çoğunlukla izlediğimiz karaktere bürünmek istedik onlar gibi olmak istedik yani.*” diyerek aktardı.

Hasan da benzer şekilde dizi-filmlerde izlediği karakterlerin devlete bağlılıklarından etkilendiğini, şehit olmalarına üzülüp ağladığını ve bu tarz olayların kendisinde milli ruh uyandırdığını şöyle aktardı: “*Mesela benim izlediğim dizi Börü, orada Kaya karakteri vardı. Onun şehit olmasına bayağı ağladım. İşte böyle şehit haberleri gelirken falan böyle onları izleyerek hani insanda böyle bir milli ruh oluyor milli düşünce falan insanları ayaklandırıyor. Yani devlete karşı bağlılıkları falan devletin düşmanlarını istememeye, senin de bir asker olmayı istemene yol açıyor. Yine mesela Diriliş Ertuğrul’daki Ertuğrul’un devlete bağlılığı mesela zamanın otoritesine bağlı olması, obasına sahip çıkışı, ailesini sahiplenışı falan özellikle onlar gibi olmaya çalışıyorum.*”

5.1.3.6 Kariyer edinme. Katılımcıların bir kısmı (n=6) dizi-filmlerde izledikleri karakterlerin mesleklerinden etkilenecek ileride yapacakları kariyer seçimlerini bu karakterlerin meslekleri doğrultusunda yapmak istediklerini söylediler. Katılımcılardan Âdem, izlediği Söz dizi-filminden sonra asker olmaya karar verdiğini, “*Söz dizisi hayatımı belirlemede büyük rol oynadı. Oradan etkilendiğim askerlerden dolayı askeri üniversiteye başvurduğum sınavlarına girdim sonuçlarını bekliyorum işte sonuçlar açıklanırsa inşallah oraya gitmeyi düşünüyorum.*” sözleri ile ifade etti.

Katılımcılardan Hasan da Âdem gibi izlediği dizi-filmlerden etkilenecek asker olmaya karar verdiğini ve bunun için girişimlerde bulunmayı düşündüğünü şu şekilde belirtti: “*Yani o diziler [Söz, Börü] benim de hayatımda etkili oldu. Ben de bir asker olmaya karar verdim, hatta olmayı da düşünüyorum hala kararlıyım. Mesela bu sene Milli Savunma Üniversitesi’ne başvurmayı düşünüyorum yani o kadar ciddi bir etki oldu üstümdede.*” Merve, doktorluk mesleği ile ilgili izlediği bir dizi-filminden sonra kendisinde doktor olma isteğinin uyandığını, “*Doktorlar diye bir dizi vardı orada sürekli o doktorları görüp doktor olmak istiyordum şimdiye kadar sürdü mesela bu.*” sözleri ile ifade etti.

Katılımcılardan Pelin de izlediği dizi-filmlerde kadın kahramanların cinsiyetlerinden dolayı yaşadığı zorluklar karşısında gösterdikleri cesur mücadeleden çok etkilendiğini, kendisinin de bu mücadeleye katkı sağlamak için avukatlık veya hâkimlik mesleğini seçmek istediğini şu sözlerle ifade etti: “*Özellikle İran filmleri var kadınlar hakkında kadınlara karşı mesela beni etkiliyordu ve diğer filmlerden daha çok etkileniyorum. Çünkü ben eşit ağırlık bölümündeyim ve hukuk istiyorum zaten. Bu filmlerde kadınlara karşı yapılan şeyler beni çok etkiliyor ya da herhangi birine yapılan bir zulüm beni etkiliyor ve beni hâkim olma ve hukuk okuma konusunda daha çok hırslandırıyor.*”

6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

6.1 Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde çalışmada elde edilen sonuçlarla literatür ve alan yazındaki çalışmalar karşılaştırılarak tartışıldı. Sonuç ve tartışmanın kapsamını katılımcıların dizi-filmlerden etkilenme durumları, izlenen dizi-filmler, model alınan karakterler ve model alma davranışları oluşturmaktadır. Mevcut sonuçlar ile literatürdeki çalışmaların uyum sağladığı ve çeliştiği durumlar ele alınarak araştırmanın alan yazındaki yeri belirlenmeye çalışıldı.

6.1.1 Dizi-filmlerden etkilenme durumlarına ilişkin sonuçlar. Burada ilk önce ‘onun gibi olsam’ teması daha sonra da katılımcıların dizi-filmlerden etkilenme durumları tartışıldı. Çalışmanın ana temasını da oluşturan ‘onun gibi olsam’ kavramına dair bulgular incelendiğinde katılımcıların bazılarının ‘onlar gibi olmak istedim’ ve ‘onun gibi olmak istiyordum’ gibi ifadelerde buldukları görüldü. Bu bulgunun Paice ve Moss’un (2002) rol model tanımına uyduğu görülmektedir. Bu araştırmacılara göre de rol modeller, onlar gibi olunmak istenen kişilerdir.

Katılımcılardan bazıları onlar gibi olmak istedikleri kişilerin davranışlarını ve hareketlerini kendilerinin de yapmak istediklerini belirttiler. Bu bulgu Erikson’un (1968), kişinin onun gibi olmak istediği modele özgü yakın davranışlar edinmeye çalıştığını belirttiği ifadelerle benzerlik göstermektedir. Katılımcıların modelin davranış ve hareketlerini yapma istekleri, başta Bandura olmak üzere farklı araştırmacıların model alma davranışının etkilerini açıklarken söyledikleri *kişi modelin başarılı davranışlarını*

hayatının farklı noktalarında gerçekleştirmeye çaba gösterir ifadesi ile de uyuşmaktadır (Bandura, 1977, 1986; Bandura ve Walters, 1963; Rosenthal ve Zimmerman, 1978).

Araştırmada katılımcıların 20'si [% 66] dizi-filmlerden etkilendiğini 10'u [% 33] ise etkilenmediğini belirtti. Bu etkilenme oranları göz önünde bulundurulduğunda katılımcıların üçte ikisinin dizi-filmlerin kendilerinde ve çevrelerinde etkileri olduğunu gözlemledikleri söylenebilir. Dizi-filmlerin etkisinin olmadığını söyleyen üçte birlik diğer gruptakiler de bulgularda görüldüğü gibi etkinin kendilerinde olmadığını ama çevrelerinde olabildiğini ve olduğunu gördükleri örnekler aktardılar. Bazı katılımcılar da dizi-filmlerin kurgu olduğu, gerçeği yansıtmadığı ve çok fazla dizi-filmin birlikte izlendiği sebeplerini göstererek kendileri üzerinde bir etkisinin olmadığını söylediler.

Katılımcıların bazıları etkilenme durumlarını ifade ederken dizi-filmdeki karakterlerin yaşadıkları olayları sanki kendileri yaşıyormuş gibi hissettiklerini ve izledikleri dizi-filmde bir kahramanın ölümü sonrası kendi yakınlarını kaybediyormuş gibi üzüldüklerini aktardılar. Giles (2002) de izleyicilerin ekrandaki karakterlere aşına olarak onları arkadaşları ve komşuları gibi görmeye başladıklarını söylemiştir. Giles bu durumu izleyicilerin o karakterlerle ilişki kurabilme hissi olarak tanımlamıştır. Bu tanımlama ve katılımcıların ifadeleri birlikte düşünüldüğünde büyük oranda uyum gösterdiği sonucuna ulaşılabilir. Batıgün ve Sunal (2017) da medya karakterleri öldüğünde bireyin gerçek yaşamdaki ölüm durumuna verdiği tepkiler kadar olmasa da birtakım duygusal ve davranışsal tepkilerde bulunacağını söylemektedirler.

Katılımcıların bazıları da kendilerini izledikleri dizi-film karakterlerinin yerine koyduklarını ve 'onlar gibiymiş' gibi hissettiklerini söylediler. Bu bulgu ile Rosengren ve diğerleri'nin (1976) yapmış oldukları çalışmada ulaştıkları kişilerin kendilerini izledikleri programlardaki insanlar gibi gördükleri sonuçlarıyla uyuşmaktadır. Ayrıca katılımcıların bu ifadelerinin Demirkan'ın (2012) *kişinin televizyon karakterlerinin davranışları içerisinde kaybolması ve onlarla bütünleşmesi* tanımıyla da benzeştiği görülmektedir.

Katılımcılardan biri [Hilal] ekrandaki rol modellerin onun ruh sağlığını bozduğunu ve bunun için psikoterapi yardımı aldığını söyledi. Kendisini sürekli dizi-film karakterleri ile kıyaslayarak fiziksel özellikleri bakımından kendini yetersiz algıladığını belirten bu katılımcı yaşadıklarının bir süre sonra depresif duygu durumuna girmesine yol açtığını aktardı. İzleyiciler kendilerindeki yetersizlikleri model alma yoluyla giderip telafi

etmeye çalışırlar (Basil, 1996; Mael ve Ashforth, 2001; Taylor ve Stern, 1997; Weiss, 2004). Telafi çabasının işe yarama durumu birey ile modelin arasındaki benzerlik ile doğru orantılıdır. Modelin bireye göre ulaşılamaz özelliklere sahip olması bireyin bir taraftan modeli taklit edememesine diğer taraftan da hayal kırıklığı yaşamasına neden olmaktadır (Bandura, 1986; Hoyt ve Simon, 2011; Lockwood ve Kunda, 1997). Katılımcının model ile kendi özelliklerini kıyaslayarak gerçekleştirdiği fiziksel benlik algısındaki değişim, Rudman ve Phelan'ın (2010) yapmış oldukları çalışma sonuçlarındaki kadın katılımcıların başarılı kadın rol modellere maruz kaldıktan sonra lider benlik algılarının zayıflamasıyla benzeşmektedir. Ayrıca bu bulgu Semerci ve Kalçık'ın (2017) yapmış olduğu araştırmadaki kişilerin izlediği dizi-filme göre mutluluk algısının değiştiği sonucunu da desteklemektedir.

6.1.2 İzlenen dizi-filmlere ilişkin sonuçlar. Katılımcıların izlediği dizi-filmlere bakıldığında bu dizi-filmlerin çoğunlukla mafya, tarih, bilim kurgu, aşk ve polisiye kategorilerinde yer aldığı görülmektedir. Özellikle son zamanlarda birçok dizi-filmi bünyesinde barındıran Netflix gibi platformların yabancı dizi-filmlerin daha çok takip ve tercih edilmesine sebep olduğunu, katılımcılar kendilerinin ve arkadaşlarının da yabancı dizi-filmleri bu platformlardan izlediklerini aktararak belirttiler. Bu bulgular dijital TV yayıncılığının dizi-filmlerdeki izlenme ve içerik dönüşümüne etkisinde Koyuncu'yu (2017), Netflix platformunun kendi kültürünü oluşturmaya başlaması noktasında da Genç'i (2016) haklı çıkarmaktadır.

Katılımcıların yabancı dizi-filmleri izlemelerine daha çok dizi-film karakterlerinin zeki ve olağanüstü güçlere sahip olmalarının sebep olduğu görülmektedir. Katılımcılardan biri [Kerim] izlediği dizi-film karakterinin olağanüstü özelliğini anlatırken kendisinin de bu özelliği [telekinezi] merak ettiğini ve araştırmalar yaptığını söyledi. Bu bulgu, model alma davranışının etkilerinden olan kişinin gözlemlediği modelden *önceden bilmediği bilgi, beceri ve davranış kazanması* durumuna örneklik göstermektedir (Bandura, 1977, 1986; Bandura ve Walters, 1963; Rosenthal ve Zimmerman, 1978).

Bir diğer bulgu da katılımcıların bazılarının izledikleri yabancı dizi-filmlerdeki karakterlerin zeki olmasının kendilerini çok etkilediğini söylemeleridir. Bu bulgu ile Hoffner ve Buchanan'ın (2005) çalışmasındaki erkek ve kadınların zeki karakterler ile özdeşleştikleri sonucu örtüşmektedir. Üstündağ (2019) da yapmış olduğu araştırmada

model alınan karakterlerin özelliklerinden birisinin zekâ olduğunu belirtmiştir. Yerli dizi-filmleri izleyen katılımcılar da izleme sebeplerini tarih ilgisi, tarih sevgisi ve tarihi kahramanları öğrenme isteği olarak sıralamışlardır. Tarihi bilgileri öğrenme isteğinin Semerci ve Kalçık'ın (2017) çalışmasında ulaşılan katılımcıların genel kültür bilgisi edinme bulgularıyla uyum gösterdiği söylenebilir.

6.1.3 Model alınan karakterlere ilişkin sonuçlar. Bulgularda model alınan altı karakterin özellikleri detaylı bir şekilde aktarıldı. Altı karakterin ikisini kadın dördünü de erkekler oluşturmaktadır. Bu karakterlerle ilgili katılımcıların görüşleri incelendiğinde erkeklerin ve kadınların çoğunluklu olarak kendi hemcinslerini rol model aldıkları görülmektedir. Bu bulgu ile kişilerin rol model alma davranışında daha çok kendi cinsiyetlerini tercih ettikleri sonucuna ulaşan çalışmalar benzerlik göstermektedir (Hoffner ve Buchanan, 2005; Leaper ve Friedman, 2007; Lockwood 2006; Martin ve Ruble, 2004; Oruç, Tecim ve Özyürek, 2011).

Katılımcıların çoğunun kendi cinsiyetindeki kişileri rol model olarak belirlemesine rağmen farklı cinsiyette kişilerin de model alınabildiği görülmektedir. Örneğin bir kız katılımcı [Aslı] izlediği mafya dizi-filmindeki başrol erkek karakterini çok sevdiğini ve bu karakterin hareketlerini örnek aldığını söyledi. Bu bulgunun da rol model alma davranışında cinsiyet faktörüne farklı bir katkı sunduğu görülmektedir. Bu araştırmada karakterlerin model alınma frekanslarına bakıldığında katılımcı erkeklerin kızlardan daha çok dizi-film karakterlerini model aldıkları görüldü. Erjem ve Çağlayandereli (2006) de çalışmasında erkeklerin kızlardan daha çok model alma davranışında bulduklarını söylemiştir.

Model alınan karakterlere bakıldığında aralarında mafya liderleri, tarihi kişilikler, askerler ve doktorlar bulunmaktadır. Katılımcılar model aldıkları karakterlere ilişkin görüşlerini aktarırken onların yaptıkları iş ve meslekte başarılı ve yetenekli kişiler olduklarını aktardılar. Katılımcılardan bazıları, doktorları insanların hayatına dokunan, askerleri çevresindekilerin yaşamlarını kurtaran ve tarihi kişilikleri de zorlu dönemlerde büyük savaşlar kazanan özelliklerinden bahsederek anlattılar. Üstündağ (2019) da çalışmasında gençlerin izledikleri karakterlerin başarılı ve etkileyici olan özelliklerini model aldıklarını bulmuştur. Bu bulgular ayrıca Senemoğlu'nun (2007) *modelin statü ve gücünün yüksek olmasının model alınmanın seviyesini belirlediği* tanımıyla uyumla

birlikte modelin yeterli olarak algılanmasının onun taklit edilme ihtimalini artıracak bulgusunu da desteklemektedir (Bandura, 1986; Schunk, 1987).

Model alınan karakterlerle ilgili başka bir bulgu da katılımcıların izledikleri karakterleri kendilerine benzettikleri için model aldıklarını söylemeleridir. Bazı katılımcılar model aldıkları karakterlerin sorumluluk sahibi ve otoriter olmalarını kendi kişilik özelliklerine benzetmeleri sebebiyle onları izlediklerini, sevdiklerini ve davranışlarını taklit etmeye çalıştıklarını söylediler. Katılımcıların bu ifadeleri, kişilerin model ile kurduğu benzerlik algısının taklit etme isteğini etkilediğini gösteren araştırmaları (Asgari, Dasgupta ve Stout, 2012; Bandura, 1986; Gibson ve Barron, 2003; Hoffner ve Cantor, 1991; Oruç, Tecim ve Özyürek, 2011) desteklemektedir. Ayrıca bu çalışmanın bulguları model ile kişinin özelliklerinin benzeşmesinin modelin davranışlarının taklit edilmesinde belirleyici rol oynadığı saptanan çalışmalarla da (Allen, 2019; Cheryan, Siy, Vichayapai, Drury ve Kim, 2011) örtüşmektedir.

Benzerlik ile ilgili bir diğer bulgu da bir katılımcının [Esmâ] kendisinin ve model karakterin hayat hikâyelerinin benzediğini söylemesidir. Katılımcı bu benzerlik sebebiyle söz konusu dizi-film karakterini izlediğini ve onun yaptıklarını taklit etmeye çalıştığını söyledi. Bu bulgu, Murray'ın (1999) çalışmasında karşılaşılan gözlemcilerin kendi hayat hikâyelerine benzediğinden ötürü model karakteri örnek aldıkları sonucuyla birebir örtüşmektedir. Uluyağcı, Ünlü ve Baycu (2011) da araştırmalarında izleyicinin zamanla dizi-filmin hikâyesine eşlik ettiğini ve dizi-film karakterleri ile özdeşleştiğini söylemişlerdir. Ayrıca bu bulgular algılanan benzerliğin modelin mesajını daha etkili ve ilgi çekici kılacağı sonucuna ulaşan çalışmayı da (Andsager, Bemker, Choi ve Torwel, 2006) destekler niteliktedir.

Katılımcılardan bazılarının da model aldıkları karakterlerin özellikle kişilik özelliklerinden etkilendiklerini belirtmeleri, Çimen (2019) ve Erjem ve Çağlayandereli'nin (2006) yapmış oldukları çalışmalarda bulgularla örtüşmektedir. Bu çalışmalarda da kişilerin rol modellerin kişilik özelliklerinden etkilenecek örnek aldıkları görülmüştür.

6.1.4 Model alma davranışlarına ilişkin sonuçlar. Görüşmelerde katılımcıların farklı alanlarda model alma davranışlarında buldukları görüldü. Katılımcılar konuşma tarzı, fiziksel görünüm ve kıyafet, motivasyon sağlama, kişiler arası ilişkiler, kariyer edinme ve vatan sevgisi konularında izledikleri karakterlerin davranışlarını model

aldıklarını ifade ettiler. Bu bulgular ile İndigo Dergisi'nin (2016) rol model alma davranışları ile ilgili yürüttüğü çalışmada ulaştığı çocukların rol model aldıkları karakterler gibi konuşmak ve giyinmek istedikleri gibi bu karakterlerin yaşam tarzlarını örnek alıp kendi yaşamlarında uygulama çalıştıkları bulguları örtüşmektedir. Boon ve Lomore (2001) da izleyicinin beğendiği ünlüye benzemek amacıyla görünüm, tutum ve değerlerinde değişiklik yaptığını söylemiştir.

Katılımcıların bir kısmının dizi-filmlerdeki karakterlerin konuşma tarzlarından kendileri etkilendikleri gibi arkadaşlarının da etkilendiklerini ve argo konuşma tarzının arttığını ifade ettikleri görülmektedir. Bu bulgu Taş ve Yalçinkaya'nın (2015) çalışmalarındaki dizi-film karakterlerinin öğrencilerde argo kullanımını artırdığı sonucunu desteklemektedir. Ayrıca yapılan görüşmelerde katılımcılar artan argo kullanımının bir aşamadan sonra normalleştiğini de belirttiler. Bu durum model alma davranışının etkilerinden olan *modelin yasaklanan davranışları teşvik etmesi* ile açıklanabilir. Araştırmacılar bunu dolaylı pekiştirecin engellenmemesi olarak açıklamaktadır. Kişi model karakterin davranışlarının cezalandırılmadığı veya ödüllendirildiğini gördüğünde bu davranışları yapmaya motive olmaktadır (Bandura, 1977, 1986; Bandura ve Walters, 1963; Rosenthal ve Zimmerman, 1978).

Katılımcılardan bazıları kendilerinin ve arkadaşlarının dizi-filmdeki karakterlerin konuşmalarını gündelik hayatlarında sıklıkla kullandıklarını ifade ettiler. Özellikle okul ortamından örnek veren katılımcılar, okullarında herkesin bir dizi-film karakterini canlandığı ve belirli replikleri kullandığı ortamlar oluştuğunu aktardılar. Semerci ve Kalçık (2017) da çalışmalarında öğrencilerin dizi-film diyaloglarını günlük yaşamlarında kullandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Aynı çalışmanın başka bir bulgusu ise dizi-filmlerin öğrencilerin kelime hazinesini geliştirdiğidir. Bu çalışmada da özellikle yabancı dizi-film izleyen katılımcılar farklı ülkelerin dillerini ve kültürlerini öğrendiklerini söylediler.

Görüşmelerde katılımcıların fiziksel görünüm ve kıyafet ile ilgili model alma davranışlarının saç tarzı, makyaj yapma, kıyafet seçimi, dövme yaptırma ve dizi-film sembolleri kullanma alanlarında olduğu görüldü. Özellikle dizi-film giysilerinin satıldığını belirten katılımcılar bu kıyafetleri satın alınıp günlük hayatta kullanıldığını aktardılar. Bu bulgulara paralel olarak Martin ve Bush (2000) da çalışmalarında model alınan medya figürlerinin kişilerin satın alma davranışları üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Run, Butt ve Nee (2010) ise araştırmalarında ergenlerin ünlüleri

ebeveynlerinden daha çağdaş olarak algıladıkları için satın alma davranışlarında onları model aldıklarını söylemiştir.

Dizi-film karakterleri gibi giyinmenin yanında katılımcılar saç tarzlarını belirlerken de bu karakterlerin etkili olduğunu belirttiler. Katılımcılardan bir kısmı kendilerinin ve arkadaşlarının dizi-film karakteri gibi saçlarını uzattıklarını ya da kestirdiklerini ifade ettiler. Bu bulgular Murray'ın (1999), yaptığı çalışmada ulaştığı gençlerin dizi-film karakterleri gibi giyinip onlar gibi saçlarını boyattıkları sonucunu desteklemektedir. Semerci ve Kalçık (2017) da dizi-film karakterlerinin kişilerin saç kesim tarzı ve makyajları üzerinde etkili olduğunu söylemiştir. Söz konusu bulgulara paralel olarak bu araştırmada da katılımcılardan bazıları hem kendilerinin hem de arkadaş ve akrabalarının izledikleri dizi-film karakterlerinin makyaj yapma tarzını örnek aldıklarını söylediler. Bu araştırmada elde edilen bulgulardan bir diğeri de katılımcıların arkadaşlarının ve etraflarında gözlemledikleri insanların dizi-film karakterlerinden etkilenecek vücutlarına veya kıyafetlerine özel semboller çizdiklerini söylemeleridir. Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde gençlerin Çukur dizi-filminin özel sembolünün dövmesini yaptırdıklarını belirttikleri görüldü. Bu özel sembolün okul duvarları, sıralar ya da okul yolundaki binalara çizildiğini aktaran katılımcılar, üzerinde bu sembolün bulunduğu kıyafetlerin de son derece popüler olduğunu belirttiler.

Barry Sanders (1994) televizyonun insanlara basmakalıp çözüm yolları sunarak edilgen hale getirdiğini bu sebeple de insanların problemler karşısında kendilerine özgü baş etme yöntemi geliştiremediklerini savunmuştur. Çimen (2019) ise zorluklarla mücadele etmede izleyicilerin dizi-film karakterlerinden ilham aldıklarını belirtmektedir. Bu araştırmada da bazı katılımcılar izledikleri dizi-film karakterlerinin verdikleri zorlu mücadelelerdeki davranış biçimlerinin onlara azim ve inanç katarak güçlendirdiğini belirttiler. Bu bulgularda olduğu gibi McIntyre ve diğerleri (2011) de çalışmalarında kişilerin hayatlarının zor süreçlerinde model karakterlerden ilham alarak kendilerini güvende hissettiklerini söylemişlerdir. Bu araştırmada da benzer şekilde katılımcıların bazıları dizi-film karakterlerinin göstermiş olduğu cesaret ve motivasyon örneklerinin kendilerini olumlu etkilediğini belirttiler. Greenberg ve diğerleri (1982), kişinin rol modeli gözlemleyerek kendi problemlerinde kullanacağı yeni yöntemler öğrendiğinden bahsetmektedir. Bu araştırmada da katılımcılar izledikleri dizi-film karakterinin başarıma yöntemlerini örnek aldıklarını söylediler. Özellikle karakterleri gördükten sonra kendi hedeflerini gerçekleştirebilmeye ve imkânsız diye bir şeyin olmadığını, eğer isterlerse

yapabileceklerine inanmaya başladıklarını belirttiler. Bu da farklı araştırmalarda (Bages ve Martinot, 2011 ; Huguet ve Regner, 2007 ; Latu ve diğ., 2013 ; Marx ve Roman, 2002) ulaşılan rol modellerin ‘ben de yapabilirim’ mesajı verdiği sonuçlarını destekler niteliktedir.

Katılımcıların büyük bir kısmı kendilerinin ve çevrelerindeki insanların izledikleri dizi-filmlerden empati, şiddet eğilimi, fedakarlık ve güvensizlik alanlarında etkilendiklerini aktardılar. Bazı katılımcılar da izledikleri dizi-filmlerin hikâyelerinin içine girerek kendilerini dizi-film karakterleri gibi hissettiklerini ve ilerde onlara benzemek istediklerini söylediler. Cohen (2001) de medya karakteri ile özdeşleşme sürecini izleyicinin kendi kimliğini kaybedip model karakterin kimliğini alması olarak tanımlamıştır. Katılımcıların görüşleri onların yeni bir kimlik kazanmak istedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Görüşmelerde katılımcıların biri [Didem] izlediği dizi-filmin etkisinde kalarak otizm ile ilgili düşünce ve hassasiyetinin değiştiği gibi bu değişimin davranışlarına da yansdığını söyledi. Başka bir katılımcı da [Kemal] farklı kùltür ve cinsiyet yönelimli insanlarla ilgili düşüncelerinin değişerek daha sağduyulu hale geldiğini ve onlarla nasıl iletişim kurabileceğini öğrendiğini belirtti. Merton ve Merton (1968) ve Kemper (1968) de rol model almayı *kişinin yeni beceriler kazandığı bir süreç* olarak tanımlamışlardır. Onlara göre kişi modeli gözlemleyerek bir şeyin nasıl yapabileceğini öğrenir ve kendisinde eksik bulduğu şeyi bu yolla tamamlamak ister.

Dizi-filmlerin şiddete eğilimi artırdığını ve kabadayılığa özendirdiğini söyleyen katılımcılar bu duruma akrabalarından ve arkadaş çevrelerinden örnekler verdiler. Katılımcıların bazıları çevrelerindeki kişilerin dizi-film izledikten sonra şiddet eğilimlerinin arttığı ve haraç kesme gibi kabadayılık rollerine girdiklerini aktardılar. Bu bulgu, şiddet içeren TV programlarının saldırganlığı artırdığını gösteren çalışmalarla (Eyal ve Rubin, 2003; Huesmann ve diğ., 2003; RTÜK, 2005; Taylan, 2011) benzeşmektedir. Bazı katılımcılar da dizi-filmlerin kişilerde şiddet eğilimini artırmalarının yanı sıra aile içi ilişkileri bozduklarını da belirttiler. Taş ve Yalçınkaya (2015) ve MEB’in (2008) yaptığı araştırmalarda da dizi-filmlerin şiddet eğilimini artırdığı gibi aile içinde çatışmalara sebep olduğu bulunmuştur.

Bu araştırmada alan yazındaki diğer çalışmalardan farklı olarak kişilerin fedakârlık ve güvensizlik konularında da dizi-film karakterlerinden etkilendiği görüldü.

Katılımcılardan bazıları dizi-filmlerde yer alan karakterlerin fedakârca davranışlarından çok etkilendiklerini kendi yaşamlarında benzer fedakârlıklar yapmak istediklerini belirttiler. İzledikleri dizi-filmin olay örgüsü ve karakterlerin yaşadıklarından etkilendiklerini ifade eden katılımcılar da kendilerinin artık kişiler arası ilişkilerde daha mesafeli, ön yargılı ve güvensiz davrandıklarını söylediler.

Katılımcıların bazıları da vatan sevgisi, devlete bağlılık ve milli bilinç gibi konularda dizi-film karakterlerinden etkilendiklerini belirttiler. Bu etkiyi anlatırken izledikleri karakterlere bürünmek istediklerini söylediler. Özellikle asker dizi-filmlerini izleyen katılımcılar dizi-filmlerdeki karakterlerin şehit olmalarına üzüldüklerini ve bu durumun kendilerinde milli ruhu uyandırdığını ifade ettiler. Bu bulgular Oruç, Tecim ve Özyürek'in (2011) çalışmasında ulaştığı izleyicilerin dizi-film karakterlerinin vatan sevgisinden etkilendikleri sonucuyla benzerlik göstermektedir.

Dizi-filmlerin ve karakterlerinin mesleklerini belirlemede ve kariyer hedefleri üzerinde etkili olduğunu söyleyen bazı katılımcılar, geleceğe dönük kariyer kararlarında dizi-film karakterlerinin mesleklerinin önemli etkisinin olduğunu belirttiler. Bu bulgu Bandura'nın (1977) bahsettiği rol modelin karar verme davranışı üzerindeki etkisini açıklar niteliktedir. Başka araştırmalarda da (Christiansen, 1979; King ve Multon, 1996; Semerci ve Kalçık, 2017) kişilerin medyadaki rol modellerden etkilenecek meslek ve kariyer seçiminde buldukları görülmüştür. Bu araştırmada katılımcılar izledikleri dizi-filmlere göre asker, doktor ve hâkim olmak istediklerini belirttiler. Morgenroth, Ryan ve Peters (2015), hedeflerine ulaşmış rol modellerin kişinin de o hedefe ulaşabilme inancını güçlendirdiğini ve kişilere bunun mümkün olduğu mesajını verdiklerini söylemektedir. Lockwood'a (2006) göre de rol model kişiye başarabileceği bir örneklik ve nasıl başaracağına yönelik bir izlenim sunmaktadır. Rol modellerin mesajlarına ve fonksiyonlarına bakıldığında; bu araştırmada da özellikle askerlik mesleğini seçmek isteyen katılımcıların seçimlerinde kararlı oldukları gibi çeşitli kurumlara başvuru yapmayı ve asker olabilmek için fiziksel operasyondan [lazerle göz çizdirme] geçmeyi bile düşündükleri görüldü.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğrencilerin kurdukları cümlelere ve kelimelere verdikleri anlamlara bakılıp; görüşmeler yapılırken karşılaşılan katılımcıların jest, mimik, el ve kol hareketleri gözlemlendiğinde, dizi-filmlerdeki rol-model alınan karakterlerin özelliklerinin örnek alınarak onlarla özdeşim kurulduğu görüldü. Bu çalışmada elde

edilen bulguların literatür ve alan yazındaki bulgular ile birçok noktada benzeştiği gibi bazı noktalarda da nitel araştırmaların keşfedici amacı gereği yeni bulgular sunduğu söylenebilir. Ayrıca bu araştırma daha önce yoğun bir şekilde araştırılmayan dizi-film ve rol model alma ilişkisi açısından literatüre yeni katkılar sağlayacağı söylenebilir.

6.2 Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak resmi (RTÜK, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı) ve özel kuruluşlara (Dizi-film yapım şirketleri, TV ve internet platformları) , öğretmenlere, okul psikolojik danışmanlarına, ebeveynlere ve araştırmacılara şu önerilerde bulunulabilir:

1. Araştırmaya katılan gençlerin görüşleri incelendiğinde büyük çoğunluğunun hem kendilerinin hem de arkadaş ve akrabalarının dizi-filmlerden etkilendiği görülmektedir. Bu etki dikkate alındığında: RTÜK, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı gibi yetkili kurumlarca çocuk ve gençlerin bilişsel, duygusal ve sosyal gelişim dönemleri göz önünde bulundurularak TV platformlarında ve internet ortamında yayınlanan dizi-filmlerin içeriklerine yönelik tedbirler almaları önerilebilir.
2. Dizi-filmlerin kıyafet seçimi, saç tarzı, makyaj yapma, dövme yaptırma ve birtakım dizi-film sembolleri kullanma konularında etkileri olduğu gibi gençler dizi-film karakterlerinden empati, şiddet eğilimi, fedakârlık ve güvensizlik konularında da etkilenmektedirler. Bu bulgular ışığında dizi-film yapım şirketleri reyting kaygısını öncelemeden ve gençlerin ruhsal sağlık durumlarını dikkate alan bir anlayışla; şiddet öğeleri barındırmayan ve bireylerin yaşamsal ve iletişim becerilerini artırıcı özelliklerde daha kaliteli içerikler üretebilir.
3. Katılımcılardan bazılarının model aldıkları karakterlerin zeki, sorumluluk sahibi, otoriter, mafya lideri, tarihi kişilik, mesleklerinde yeterli ve başarılı kişiler olduğu görülmektedir. Yayıncı kuruluşlar dizi-filmlerde hangi rol modelleri sunduklarını göz önünde bulunduran dizi-filmler çekme noktasında daha hassas davranabilir.
4. Katılımcılardan bazılarının dizi-filmlerdeki karakterlerin konuşma tarzlarından etkilenip onları günlük yaşamlarındaki konuşmalarında taklit ettikleri ve dizi-filmlerin argo kullanımını normalleştirip artırdığı bulguları dikkate alındığında; yetkili kurumlar ve ebeveynler popüler dizi-filmlerde aktarılan diyalogları daha

fazla ciddiye alarak gençlerin bunlardan olumsuz etkilenmemesi için önlemler alınabilir.

5. Bazı katılımcıların kendi hayatlarındaki zorluklarla, problemlerle ve çıkmazlarla baş etmede dizi-film karakterlerinden ilham alarak motive oldukları görülmektedir. Öğretmenler ve ebeveynler tarafından gençlerin gerçeklik algıları bozulmaksızın dizi-filmlerin motivasyon artırıcı özelliğinden faydalanılabilir.
6. Katılımcılardan bazılarının, çoğunluğu asker ve polis mesleki temalarından oluşan dizi-filmlerden vatan sevgisi, devlete bağlılık ve milli bilinç gibi konularda etkilendikleri görülmektedir. Bu içerikteki dizi-filmler eğitimciler ve ebeveynler tarafından gençlere bazı değerlerin kazandırılması amacıyla kullanılabilir.
7. Katılımcıların bir kısmının dizi-filmlerde izledikleri karakterlerin mesleklerinden etkilenecek kariyer hedeflerinde onları örnek aldıkları görülmektedir. Okul psikolojik danışmanları öğrencilere verecekleri mesleki rehberlik hizmetleri kapsamında gerçekçi meslek tanıtımında bulunabilen dizi-filmlerinden yararlanabilir.
8. Okul psikolojik danışmanları, popüler dizi-filmlerin ve karakterlerinin öğrencilerin düşünceleri, davranışları, görünüşleri ve konuşmaları üzerindeki etkileri konularında okullarında görev yapan öğretmenlere seminerler verebilirler.
9. Okul psikolojik danışmanları, ebeveynlere popüler dizi-filmlerin onların çocukları üzerindeki etkilerinin kapsam ve çeşitliliği konularında eğitimler verebilir.
10. Okul psikolojik danışmanları, öğrencilere verecekleri psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini dizi-filmlerin etki alanlarının farkındalığına sahip bir yaklaşımla yürütebilirler.
11. Özellikle üniversitelerin eğitim fakültelerinde görev yapan akademisyenler öğrencilere yönelik popüler dizi-filmlerin psikolojik ve sosyolojik bir çerçevede içerik analizlerinin yapılabileceği etkinlikler yürütülebilir.
12. Bu çalışmanın örneklemini Siirt ilindeki az sayıda lise öğrencisinden oluştuğu için araştırmacılar tarafından ilköğretim, ortaokul, üniversite öğrencileri ve yetişkinler gibi daha farklı yaş gruplarını içine alan ve dizi-filmlerin onlar üzerindeki etkilerinin incelendiği çalışmalar yapılabilir.

13. Araştırmacılar model alma davranışı ile ilgili farklı araştırmalar gerçekleştirerek gözlemcilerin karşılanmamış gereksinimlerini ortaya çıkarıp bu gereksinimlerle dizi-film karakterlerinin örtüşme durumlarına bakabilir.

7. KAYNAKÇA

- Allen, E. C. (2019). *Do aspirational role models inspire or backfire? Perceived similarity mediates the effect of role models on minority students' college choices* (Order No. 27540330). ProQuest Dissertations & Theses Global. (2309941549). <https://search.proquest.com/docview/2309941549?accountid=16268>
- Almquist, E. M., ve Angrist, S. S. (1971). Role model influences on college women's career aspirations. *Merrill-Palmer Quarterly of Behavior and Development*, 17(3), 263-279. https://www.jstor.org/stable/23084010?seq=1#metadata_info_tab_contents
- Andsager, J. L., Bemker, V., Choi, H. L., ve Torwel, V. (2006). Perceived similarity of exemplar traits and behavior: Effects on message evaluation. *Communication Research*, 33(1), 3-18. <https://doi.org/10.1177/0093650205283099>
- Arkadaşlar yalan söylemez: Stranger Things konusu ve oyuncuları. (2019) <https://www.listefilm.com/stranger-things-konusu-ve-oyunculari/> adresinden erişildi.
- Arslan, Ö. (2013). *TV dizilerinde yer alan karakterler ile kurulan parasosyal etkileşim: bağlanma biçimleri ve yalnızlık açısından bir inceleme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Asgari, S., Dasgupta, N., ve Stout, J. G. (2012). When do counterstereotypic ingroup members inspire versus deflate? The effect of successful professional women on young women's leadership self-concept. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38(3), 370-383. <https://doi.org/10.1177/0146167211431968>
- Austin, E. W., Pinkelton, B. E., ve Fujioka, Y. (2000). The role of interpretation processes and parental discussion in the media's effects on adolescents' use of alcohol. *Pediatrics*, 105(2), 343-349. <https://doi.org/10.1542/peds.105.2.343>
- Bagès, C., ve Martinot, D. (2011). What is the best model for girls and boys faced with a standardized mathematics evaluation situation: A hardworking role model or a gifted role model? *British Journal of Social Psychology*, 50(3), 536-543. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.2010.02017.x>

- Bandura, A. Ross, D., ve Ross, S. (1961). Transmission of aggression through imitation of aggressive models. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 63(3), 575-582. <https://doi.org/10.1037/h0045925>
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bandura, A., ve R. H. Waters (1963). *Social learning and personality development*. New York: Holt Rinehart ve Winston.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bandura, A. (1989). Human agency in social cognitive theory. *American Psychologist*, 44(9), 1175–1184. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.44.9.1175>
- BarNir, A., Watson, W. E., ve Hutchins, H. M. (2011). Mediation and moderated mediation in the relationship among role models, self-efficacy, entrepreneurial career intention, and gender. *Journal of Applied Social Psychology*, 41(2), 270-297. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2010.00713.x>
- Basil, M. D. (1996). Identification as a mediator of celebrity effects. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 40(4), 478-495. <https://doi.org/10.1080/08838159609364370>
- Batıgün, A. D., ve Sunal, A. B. (2017). TV dizilerinde yer alan karakterlerle kurulan parasosyal etkileşim: Evlilik doyumu, psikolojik belirtiler ve bazı sosyo-demografik değişkenler açısından değerlendirme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(79), 52-66.
- Batmaz, V. (1998, 28 Şubat). Televizyonlar MGK gündemine alınmalı. *Radikal Gazetesi*.
- Baudrillard, J. (2004). *Tam ekran* (3.Basımdan çeviri). (B. Gülmez, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bayrakçı, M. (2007). Sosyal öğrenme kuramı ve eğitimde uygulanması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(10), 198-210.
- Biskup, C., ve Pfister, G. (1999). I would like to be like her/him: Are athletes role-models for boys and girls? *European physical education review*, 5(3), 199-218. <https://doi.org/10.1177/1356336X990053003>

- Boon, S. D., ve Lomore, C. D. (2001). Admirer-celebrity relationships among young adults: Explaining perceptions of celebrity influence on identity. *Human Communication Research*, 27(3), 432-465. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.2001.tb00788.x>
- Bosma, N. Hessels, J. Schutjens, V. Van Praag, M., ve Verheul, I. (2012). Entrepreneurship and role models. *Journal of Economic Psychology*, 33(2), 410-424. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2011.03.004>
- Bozkurt, Y. (2018). *Genç erişkinlerde pozitif ve negatif rol modellerin beş büyük kişilik faktörü kapsamında incelenmesi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bryman, A., ve Burgess, R.G. (1994). *Analyzing qualitative data*. London, England: Routledge.
- Cheryan, S., Siy, J. O., Vichayapai, M., Drury, B. J., & Kim, S. (2011). Do female and male role models who embody STEM stereotypes hinder women's anticipated success in STEM? *Social Psychological and Personality Science*, 2(6), 656-664.
- Christiansen, J. B. (1979). Television role models and adolescent occupational goals. *Human Communication Research*, 5(4), 335-337. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.1979.tb00645.x>
- Clark, C. Osborne, S., ve Dugdale, G. (2009). Reaching out with role models. *Reaching Out*, 2.
- Cohen, J. (2001). Defining identification: Atheoretical look at the identification of audiences with media characters. *Mass Communication & Society*, 4(3), 245-264. https://doi.org/10.1207/S15327825MCS0403_01
- Cohen, J. (2003). Parasocial break-ups: Measuring individual differences in responses to the dissolution of parasocial relationships. *Mass Communication & Society*, 6(2), 191-202. https://doi.org/10.1207/S15327825MCS0602_5
- Commuri, S., ve Gentry, J. W. (2000). Opportunities for family research in marketing. *Academy of Marketing Science Review*, 4(5). 1-34.

- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (3.Basımdan çeviri). (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi
- Çay bella: La Casa De Papel kafe oldu. (2018, 12 Mart). <https://ilerihaber.org/icerik/cay-bella-la-casa-de-papel-kafe-oldu-82860.html> adresinden erişildi.
- Çimen, L. (2019). Eğitim fakültesi öğrencilerinin rol model tercihleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1/1), 89-111.
- Çocuklar anne babayı rol model olarak alıyor. (2016). <https://indigodergisi.com/2016/02/cocuklar-anne-babayi-rol-model-olarak-aliyor/> adresinden erişildi.
- Çöteli, S. (2016). İnternette izlenen dizi ve seriyallerin ‘araç iletidir’ ve ‘kullanımlar doyumlar’ bağlamında incelenmesi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 3(2), 120-134.
- Çukur cafe. (2018, 15 Nisan). [Fotoğraf], <https://www.facebook.com/pg/%C3%87ukur-cafe-161718004494967/posts/> adresinden erişildi.
- Çukur siyah tişört. (2020). <https://www.lazimbana.com/cukur-sikinti-yoksa-sikinti-vardir-siyah-tisort-p-553005> adresinden erişildi.
- Dale, H. S. (1987). Peer models and children's behavioral change. *Review of Educational Research*, 57(2), 149-174. <https://doi.org/10.3102/00346543057002149>
- Demirkan, C. (2012). Kültür ve bilinç endüstrisi döngüsünde televizyonun paralel evreni. *Türkiyede Modernleşme Batılılaşma Yerine Küreselleşmenin İkamesi*, 447-452.
- Denzin, N. K., ve Lincoln, Y. S. (2005). The discipline and practice of qualitative research. *The Landscape of Qualitative Research*, 1-43.
- Dey, I. (1993). *Qualitative data analysis: A user-friendly guide for social scientists*. London, England: Routledge.
- Erikson, E.H. (1968). *Youth: Identity and crisis*. New York: W.W. Norton Company
- Erikson, E. H. (1993). *Childhood and society*. New York: W.W. Norton Company

- Erjem, Y., ve Çağlayandereli, M. (2006). Televizyon ve gençlik: Yerli dizilerin gençlerin model alma davranışı üzerindeki etkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), 15-30.
- Esslin, M. (1991). *Televizyon çağı* (1. Basımdan çeviri). (M. Çiftkaya, Çev.). Ankara: Pınar Yayınları.
- Eyal, K., ve Rubin, A. M. (2003). Viewer aggression and homophily, identification, and parasocial relationships with television characters. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 47(1), 77-98. https://doi.org/10.1207/s15506878jobem4701_5
- Eyüpoğlu, A. (2010, 12 Kasım). Gençlerin rol modeli Ezel. *Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/cadde/ali-eyuboglu/genclerin-rol-modeli-ezel-1313285> adresinden erişildi.
- Feilitzen, C., ve Linné, O. (1975). Identifying with television characters. *Journal of Communication*, 25(4), 51-55. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1975.tb00638.x>
- Fontana, A., ve Frey, J. H. (2000). The interview: From structured questions to negotiated text. *Handbook of qualitative research*, 2(6), 645-672.
- Fraenkel, J. R. Wallen, N. E., ve Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. New York: Mc. Graw-Hill.
- Genç, K. (2016, 12 Ocak). Netflix Türkiye'den nasıl izlenir? *Habertürk*. <https://www.haberturk.com/ekonomi/teknoloji/haber/1180019-netflix-turkiyeden-nasil-izlenir> adresinden erişildi.
- Gerbner, G. (1977). *Mass media analysis in changing cultures*. New York: Wiley.
- Gibson, D. E. (2004). Role model in career development: New direction for theory and research. *Journal of Vocational Behavior*, 65(1), 134-156. [https://doi.org/10.1016/S0001-8791\(03\)00051-4](https://doi.org/10.1016/S0001-8791(03)00051-4)
- Gibson, D. E., ve Barron, L. A. (2003). Exploring the impact of role models on older employees. *Career Development International*. <https://doi.org/10.1108/13620430310482571>
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. (H. Özel ve C. Güzel, Çev.). Ankara: Ayraç Yayınevi.

- Giles, D. C. (2002). Parasocial interaction: A review of the literature and a model for future research. *Media Psychology*, 4(3), 279–305. https://doi.org/10.1207/S1532785XMEP0403_04
- Giles, D. C., ve Maltby, J. (2004). The role of media in adolescent development: Relations between autonomy, attachment, and interest in celebrities. *Personality and Individual Differences*, 36(4), 813–822. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(03\)00154-5](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(03)00154-5)
- Greenberg, B. S. Neuendorf, K. Rothfuss, N. B., ve Henderson, L. (1982). The soaps: What's on and who cares? *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 26(2), 519-535. <https://doi.org/10.1080/08838158209364022>
- Harrison, K. (1997). Does interpersonal attraction to thin media personalities promote eating disorders? *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 41(4), 478-500.
- Hoffner, C., ve Buchanan, M. (2005). Young adults' wishful identification with television characters: The role of perceived similarity and character attributes. *Media psychology*, 7(4), 325-351. https://doi.org/10.1207/S1532785XMEP0704_2
- Hoffner, C., ve Cantor, J. (1991). Perceiving and responding to mass media characters. *Responding to the screen: Reception and reaction processes*, 63-101.
- Hoyt, C. L. (2013). Inspirational or self-deflating: The role of self-efficacy in elite role model effectiveness. *Social Psychological and Personality Science*, 4(3), 290-298. <https://doi.org/10.1177/1948550612455066>
- Hoyt, C. L., ve Simon, S. (2011). Female leaders: Injurious or inspiring role models for women?. *Psychology of Women Quarterly*, 35(1), 143-157. <https://doi.org/10.1177/0361684310385216>
- Huesmann, L. R. Moise-Titus, J. Podolski, C. L., ve Eron, L. D. (2003). Longitudinal relations between children's exposure to TV violence and their aggressive and violent behavior in young adulthood. *Developmental Psychology*, 39(2), 201-221. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.39.2.201>
- Huguet, P., ve Regner, I. (2007). Stereotype threat among schoolgirls in quasi-ordinary classroom circumstances. *Journal of Educational Psychology*, 99(3), 545-560. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.99.3.545>

- Igartua, JJ. Acosta, T., ve Frutos, FJ (2013). Recepción e impacto del drama cinematográfico: el papel de la identificación con los personajes y la empatía. *Global Media Journal Meksika*, 6(11), 1-18. https://gmjei-ojs-tamiu.tdl.org/gmjei/index.php/GMJ_EI/article/view/75
- İmik, N., ve Yağbasan, M. (2007). Televizyon dizilerinde kullanılan müziklerin genç izleyicilerin dizileri izleme oranına etkisi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. (28), 103-114.
- Johnson, B., ve Christensen, L. (2014). *Eğitim araştırmaları; Nicel, nitel ve karma yaklaşımlar* (4.Basımdan çeviri). (İ. Budak, A. Budak vd., Çev.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel psikoloji: Kültür bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kalçık, C. (2017). *Tarihi dizilerle yaşam boyu öğrenme algısı*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Karaboğa, T.M. (2019). Lise öğrencilerinin rol model tercihlerine ilişkin bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 363-391.
- Karunanayake, D., ve Nauta, M. M. (2004). The relationship between race and students' identified career role models and perceived role model influence. *The Career Development Quarterly*, 52(3), 225-234. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2004.tb00644.x>
- Kemper, T. D. (1968). Reference groups, socialization and achievement. *American Sociological Review*, 31-45.
- Kırtepe, S. (2014). *Televizyon dizilerinin toplum üzerindeki etkileri: Sosyo-kültürel bir çözümleme* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- King, M.M.,ve Multon, K.D. (1996). The effects of television role models on the career aspirations of African-American junior high school students. *Journal of Career Development*, 23(2), 111–125. <https://doi.org/10.1177/089484539602300202>
- Korkmaz, İ. (2014). Sosyal öğrenme kuramı. B. Yeşilyaprak (Ed.). *Eğitim psikolojisi* (s. 245-269). Ankara: Pegem Akademi.

- Koyuncu, E. (2017). TV yayıncılığı alanındaki dijital TV platformları sosyal paylaşım ağlarını neden kullanırlar? *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 317-318
- Krippendorff, K. (2004). *Content analysis: An introduction to its methodology* (2nd ed.). Thousand Oaks: CA: Sage.
- La Casa De Papel tişört. (2020). <https://www.amazon.com.tr/ARTTSHIRT-PapelMaskeTi%C5%9F%C3%B6rt/dp/B07NJS1SM7?th=1> adresinden erişildi.
- Latu, I. M., Mast, M. S., Lammers, J., ve Bombari, D. (2013). Successful female leaders empower women's behavior in leadership tasks. *Journal of Experimental Social Psychology*, 49(3), 444-448. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2013.01.003>
- Leaper, C., ve Friedman, C. K. (2007). The Socialization of Gender. In J. E. Grusec ve P. D. Hastings (Eds.), *Handbook of socialization: Theory and research* (s. 561–587). Guilford Press.
- LeCompte, M.D., Preissle, J., ve Tesch, R. (1993). *Ethnography and qualitative design in educational research* (2nd ed.). San Diego, CA: Academic Press.
- Lockwood, P. (2006). “Someone like me can be successful”: Do college students need same-gender role models? *Psychology of Women Quarterly*, 30(1), 36-46. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2006.00260.x>
- Lockwood, P., ve Kunda, Z. (1997). Superstars and me: Predicting the impact of role models on the self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(1), 91. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.73.1.91>
- Lofland, J., ve Lofland, L.H. (1995). *Analyzing social settings: A guide to qualitative observation and analysis* (2nd ed.). Belmont, CA: Wadsworth.
- Mac Callum, J. ve Beltman, S. (2002). *Role models for young people: What makes an effective role model program?* Australian Clearing House for Youth Studies, Hobart, Tasmania.
- Mael, F.A., ve Ashforth, B.E. (2001). Identification in work, war, sports, and religion: Contrasting the benefits and risks. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 31(2), 197–222.

- Marshall, G. (2003). *Sosyoloji sözlüğü*. (O. Akınhay ve D. Kömürcü, Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Martin, C. A., ve Bush, A. J. (2000). Do role models influence teenagers' purchase intentions and behavior? *Journal of Consumer Marketing*, 17(5), 441-454.
- Martin, C. L., ve Ruble, D. (2004). Children's search for gender cues: Cognitive perspectives on gender development. *Current Directions in Psychological Science*, 13(2), 67-70. <https://doi.org/10.1111/j.0963-7214.2004.00276.x>
- Marx, D. M., ve Roman, J. S. (2002). Female role models: Protecting women's math test performance. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(9), 1183-1193. <https://doi.org/10.1177/01461672022812004>
- McIntyre, R. B. Paulson, R. M. Taylor, C. A. Morin, A. L., ve Lord, C. G. (2011). Effects of role model deservingness on overcoming performance deficits induced by stereotype threat. *European Journal of Social Psychology*, 41(3), 301-311. <https://doi.org/10.1002/ejsp.774>
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (S. Turan, Çev.). Ankara: Nobel.
- Merton, R. K., ve Merton, R. C. (1968). *Social theory and social structure*. Simon and Schuster.
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis. An expanded sourcebook*. Thousand Oaks, CA; Sage.
- Miles, M.B. Huberman, A.C., ve Saldaña, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook*. (Third edition). California: SAGE Publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2008). *Öğrencilerin televizyon izleme alışkanlıkları*. Ankara: MEB. https://www.meb.gov.tr/earged/earged/TV_izleme.pdf. adresinden erişildi.
- Morgenroth, T., Ryan, M. K., ve Peters, K. (2015). The motivational theory of role modeling: How role models influence role aspirants' goals. *Review of General Psychology*, 19(4), 465-483. <https://doi.org/10.1037/gpr0000059>

- Murray, S. (1999). Saving our so-called lives: Girl fandom, adolescent subjectivity and my so-called life. In M. Kinder (Ed.), *Kids' Media Culture* (s. 221-235). Duke University Press.
- Mutlu, E. (2008). *Televizyonu anlamak*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Mutter, F., ve Pawlowski, T. (2014). Role models in sports—Can success in professional sports increase the demand for amateur sport participation? *Sport Management Review*, 17(3), 324-336. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2013.07.003>
- Navaro, L. (2020). *Gerçekten beni duyuyor musun?* (38.Basım). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Ormrod, J. E. (2013). *Öğrenme Psikolojisi*. (M. Baloğlu, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Oruç, C. Tecim, E., ve Özyürek, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler. *Ekev Akademi Dergisi*, 15(48), 281-297.
- Özkan, R. (2013). Televizyon dizilerinin üniversite öğrencileri üzerindeki etkilerinin belirlenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 8(12), 1017-1029.
- Özmen, S., ve Yıldızhan, Y. (2004). Hikâyeyi yeniden anlatmak: Asmalı Konak'ta ilksel metinlerin izleri ve seriyal özelliği (s. 291-304). In *2nd International Symposium Communication in the Millenium*.
- Öztürk, H. E. (1999). *Çocuğun sosyalleşmesinde televizyonun etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Paice, E., Heard, S., ve Moss, F. (2002). How important are role models in making good doctors? *Bmj*, 325(7366), 707-710. <https://doi.org/10.1136/bmj.325.7366.707>
- Pakistan devlet televizyonu Diriliş Ertuğrul'u yayımlayacak. (2020, 20 Nisan). <https://www.timeturk.com/pakistan-devlet-televizyonu-ptv-dirilis-ertugrul-u-ramazan-boyunca-gunde-uc-kere-yayimlayacak/haber-1443431> adresinden erişildi.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Ankara: Pegem.

- Pekcan, Ş. (2019). Parasosyal etkileşim nedir? <https://psikolojiagi.com/parasosyal-etkilesim-nedir/> adresinden erişildi.
- Perrone, K. M., Zanardelli, G., Worthington Jr, E. L., ve Chartrand, J. M. (2002). Role model influence on the career decidedness of college students. *College Student Journal*, 36(1), 109-113.
- Perse, E. M. (2001). *Media effects and society*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781410600820>
- Rosengren, K. E., Windahl, S., Hakansson, P. A., ve Johnsson-Smaragdi, U. (1976). Adolescents' TV relations: Three scales. *Communication Research*, 3(4), 347-366. <https://doi.org/10.1177/009365027600300401>
- Rosenthal, T. L., ve Zimmerman, B. J. (1978). *Social learning and cognition*. New York: Academic Press.
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. (2005). *Radyo ve televizyon üst kurulu özel çalışma grubu sonuç raporu*. Ankara: RTÜK. http://www.ihsandag.gen.tr/index_dosyalar/RTUKRAPORUekleriyle.pdf adresinden erişildi.
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. (2018). *Televizyon izleme eğilimleri araştırması*. Ankara: RTÜK. https://www.rtuk.gov.tr/rtuk_kamuoyu_arastirmalari/3890/5776/televizyon_izleme_egilimleri_arastirmasi_2018.html adresinden erişildi.
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. (2019). *Yeni medya alışkanlıkları ve siber zorbalık araştırması*. Ankara: RTÜK. https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-kamuoyu-arastirmalari/3890/8181/cocuklarin-yeni-medya-kullanim-aliskanliklari_ve_siber_zorbalik_arastirmasi.html adresinden erişildi.
- Rudman, L. A., ve Phelan, J. E. (2010). The effect of priming gender roles on women's implicit gender beliefs and career aspirations. *Social Psychology*, 41(3), 192-202. <https://doi.org/10.1027/1864-9335/a000027>
- Run, E. C., Butt, M., ve Nee, C. Y. (2010). The influence of role models on young adults purchase. *Jurnal Kemanusiaan*, 8(1).
- Saldaña, J. (2013). *The coding manual for qualitative researchers*. (2nd ed.). London: Sage.

- Sanders, B. (1994). *Öküzün a'sı* (6. Basımdan çeviri). (Ş. Tahir, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sasso, G.M., ve Rude, H.A. (1987), Unprogrammed effects of training high-status peers to interact with severely handicapped children. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 20(1), 5-44. <https://doi.org/10.1901/jaba.1987.20-35>
- Sealy, R. H., ve Singh, V. (2010). The importance of role models and demographic context for senior women's work identity development. *International Journal of Management Reviews*, 12(3), 284-300. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2370.2009.00262.x>
- Semerci, N. ve Kalçık, C. (2017). Televizyonda yayınlanan dizilerin lise öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme etkisine ilişkin öğrenci görüşleri. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 237-262.
- Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya* (1. Basım). Ankara: Gönül Yayıncılık.
- Schulz, L.E. Hooppell, C., ve Jenkins, A.C. (2008) Judicious imitation: Children differentially imitate deterministically and probabilistically effective actions. *Child Development*, 79(2), 395 – 410. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2007.01132.x>
- Schunk, D. H. (1987). Peer models and children's behavioral change. *Review of Educational Research*, 57(2), 149–174. <https://doi.org/10.3102/00346543057002149>
- Sen Anlat Karadeniz. (2020). <https://tr.pinterest.com/pin/650348002413765082/> adresinden erişildi.
- Sen Anlat Karadeniz dizisi oyuncularını kimdir? Konusu ne? (2018, 25 Ocak). *Sözcü*. <https://www.sozcu.com.tr/hayatim/magazin-haberleri/sen-anlat-karadeniz-dizisi-oyuncu-kadrosunda-kimler-var-sen-anlat-karadeniz-konusu-ne/> adresinden erişildi.
- Shreffler, M. R. (1998). Guest editorial: Raising a village: White male teachers as role models for African American male students. *The Journal of Negro Education*, 67(2), 91-95.

- Silverman, D. (1993). *Interpreting qualitative data: Methods for analyzing talk, text and interaction*. London, England: Sage.
- Solomon, M. R. (2004). *Consumer behaviour: buying, having and being*. New York: Prentice-Hall.
- Stemler, S. (2001). An overview of content analysis. *Practical Assessment, Research and Evaluation*, 7(17). <https://doi.org/10.7275/z6fm-2e34>
- Stout, J. G., Dasgupta, N., Hunsinger, M., ve McManus, M. A. (2011). STEMing the tide: Using ingroup experts to inoculate women's self-concept in science, technology, engineering, and mathematics (STEM). *Journal of Personality and Social Psychology*, 100(2), 255–270. <https://doi.org/10.1037/a0021385>
- Stranger Things poster. (2020). <https://postergg.savebutonu.com/urun/stranger-things-poster-cesitleri/> adresinden erişildi.
- Strauss, A., ve Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park, CA: Sage.
- Sureshchandar, G. S., Rajendran, C., ve Kamalanabhan, T. J. (2001). Customer perceptions of service quality: a critique. *Total Quality Management*, 12(1), 111-124. <https://doi.org/10.1080/09544120020010138>
- Taş, S., ve Yalçinkaya, Y. (2015). Okul içerikli dizilerin öğrenci davranışlarına etkileri. *International Online Journal of Educational Sciences*, 7(2), 180-190.
- Taylan, H. H. (2011). *Televizyon programlarındaki şiddetin yetiştirme etkisi: Konya lise öğrencileri üzerinde bir araştırma* (Yayımlanmış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Taylor, C. R., ve Stern, B. B. (1997). Asian-Americans: Television advertising and the “model minority” stereotype. *Journal of Advertising*, 26(2), 47-61. <https://doi.org/10.1080/00913367.1997.10673522>
- Tuncer, H. (2018). *İnternet dizileri ve televizyon dizilerinin sosyal medya kullanımı açısından karşılaştırılması* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Türkiye İstatistik Kurumu. (2018). *Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması*. http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=2603 adresinden erişildi.
- Türk Dil Kurumu. (2020). Güncel Türkçe sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=dizi%20film&guid=TDK.GTS.59c1ca59f3fe53.07738195 adresinden erişildi.
- Türk Dil Kurumu. (2020). Güncel Türkçe sözlük. <http://tdk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Uçar, S. (2017). Norveç dizisinin yaratıcı sosyal medya kullanımı. <https://mediacat.com/dizi-izlenme-orani-sosyal-medya-etkisi/> adresinden erişildi.
- Uluyağcı, C. Ünlü, S., ve Bayçu, U.S. (2011). TV dizilerindeki mekânlarda kültürel yansımaların göstergebilimsel çözümlenmesi: Canım ailem. *Global Media Journal*, 2(3), 117-127.
- Üstündağ, A. (2019). Gençlerin model aldıkları televizyon karakterleri. *Akademik İncelemeler Dergisi (AID)*, 14(1), 27-50.
- Van Auken, H., Fry, F. L., ve Stephens, P. (2006). The influence of role models on entrepreneurial intentions. *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 11(02), 157-167. <https://doi.org/10.1142/S1084946706000349>
- Vescio, J. A., Crosswhite, J. J., ve Wilde, K. (2004, August). *The impact of gendered heroism on adolescent girls and their sport role models*. Pre-Olympic Congress, International Congress on Sport Science, Sport Medicine and Physical Education, Thessaloniki.
- Yin, R. K. (2011). *Qualitative research from start to finish*. London: Guilford Press.
- Yurdakul, I.K. Çolak, C., ve Yaman, N.D. (2016). *Nitel veri analizinde adım adım Nvivo kullanımı* (1. Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Zillmann, D. (1994). Mechanisms of emotional involvement with drama. *Poetics*, 23(1-2), 33-51. [https://doi.org/10.1016/0304-422X\(94\)00020-7](https://doi.org/10.1016/0304-422X(94)00020-7)
- Want, S. C., ve Harris, P. L. (2001). Learning from other people's mistakes: Causal understanding in learning to use a tool. *Child development*, 72(2), 431-443. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00288>

Weiss, T. (2004). *Model behavior: Today's teens and the role models they choose*.
<http://www.teenagerstoday.com/resources/articles/rolemodel.htm> adresinden
erişildi.

Wright, M. H. (1994). Burkeian and Freudian theories of identification. *Communication Quarterly*, 42(3), 301–310. <https://doi.org/10.1080/01463379409369936>

8. EKLER

8.1 Öğrenci Görüşme Formu

İnönü Üniversitesinde Lisansüstü eğitimi kapsamında “Dizi-filmlerin lise öğrencilerinin rol model alma davranışına etkisi” ’ne dair bir araştırma yapmaktayız. Sizin düşünce, duygu ve deneyimleriniz bu konuda genel olarak yaşanan sorunların anlaşılması ve çözüm önerilerinin sunulması açısından önemlidir. Görüşmeler sırasında kayda alınmasını istemediğiniz yerde ses kayıt cihazını kapatacağım. Araştırma süresince vereceğiniz bilgiler gizli kalacak. Ayrıca araştırma verileri yazılırken kimlik bilgileriniz kesinlikle kullanılmayacaktır.

Nuri TÜRK

İnönü Üniversitesi

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD

Yüksek Lisans Öğrencisi

Görüşme tarihi:

Görüşmenin Yapıldığı Yer ve İl:

Okul:

Sınıf:

Yaş:

Cinsiyet:

Kod Adı:

1. Son zamanlarda hangi dizi-filmleri sürekli takip ediyorsunuz?
2. Bu dizi-filmleri takip etme nedenleriniz nelerdir?
3. Son zamanlarda lise öğrencilerinin izledikleri dizi-filmlerden etkilendikleri söyleniyor: Örneğin davranışlarında arkadaş seçimlerinde, kıyafetlerinde ve makyajlarında. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

- 4. Dizi-filmlerin etkileri ile ilgili ne tür yaşantılarınız oldu? Örnek verebilir misiniz?**
- 5. Dizi-filmlerde sizi en çok etkileyen karakter kim ya da kimler?**
- 6. Dizi-filmlerdeki karakterlerin sizi etkilemesinin sebepleri nelerdir ve nasıl etkiliyor örnek verebilir misiniz?**

İntihal Raporu

POPÜLER DİZİ-FİMLERİN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ROL-MODEL ALMA DAVRANIŞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ ONUN GİBİ OLSAM

ORJİNALLİK RAPORU

%3 BENZERLİK ENDEKSİ	%3 İNTERNET KAYNAKLARI	%1 YAYINLAR	% ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ
--------------------------------	----------------------------------	-----------------------	------------------------------

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	openaccess.inonu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
2	www.scribd.com İnternet Kaynağı	<% 1
3	istihbaratveanaliz.wordpress.com İnternet Kaynağı	<% 1
4	earged.meb.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
5	afyonluoglu.org İnternet Kaynağı	<% 1
6	www.sevgikoleji.k12.tr İnternet Kaynağı	<% 1
7	www.eab.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
8	documents.mx İnternet Kaynağı	<% 1

9	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	<%1
10	dergipark.gov.tr İnternet Kaynağı	<%1
11	anatoliajournal.com İnternet Kaynağı	<%1
12	www.oka.org.tr İnternet Kaynağı	<%1
13	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<%1
14	KARA, Mağfiret and MİRİCİ, Arzu. "KOAH öz-etkililik ölçeği türkçe formu'nun geçerlilik ve güvenilirliği", TUBITAK, 2002. Yayın	<%1
15	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	<%1
16	UÇUŞ, Şükran, DEMİRBAŞ, İrem, GAFA, İbrahim, YILDIZ, Zeki and SÖNMEZ, Kadir. "ÇOCUK KİTAPLARININ HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMINA UYGUNLUĞUNUN İNCELENMESİ", Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2017. Yayın	<%1
17	acikerisim.bartın.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<%1

18	BALCI, Şükrü, AKAR, Hüsamettin and AYHAN, Bünyamin. "Televizyon ve seçmen ilişkisini yeniden düşünmek: Bünyamin ayhan 2009 yerel seçimleri'nde izleyici motivasyonları", Selçuk Üniversitesi, 2011. Yayın	<%1
19	dergipark.ulakbim.gov.tr İnternet Kaynağı	<%1
20	www.sozcu.com.tr İnternet Kaynağı	<%1
21	openaccess.dogus.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
22	www.phdernegi.org İnternet Kaynağı	<%1
23	openaccess.hku.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
24	www.iecses.org İnternet Kaynağı	<%1
25	www.medyaciyiz.biz İnternet Kaynağı	<%1
26	yunus.hacettepe.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
27	acikerisim.deu.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1

28	mafiadoc.com İnternet Kaynağı	<% 1
29	KESİCİ ELİTOK, Ayşe. "Dramadersine ilişkin öğretmengörüşleri", Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 2014. Yayın	<% 1
30	kaysem11.firat.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
31	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
32	acikerisim.pau.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
33	tr.wikipedia.org İnternet Kaynağı	<% 1
34	www.int-e.net İnternet Kaynağı	<% 1
35	icciepok.com İnternet Kaynağı	<% 1
36	ERJEM, Yaşar and ÇAĞLAYANDERELİ, Mustafa. "Televizyon ve Gençlik: Yerli Dizilerin Gençlerin Model Alma Davranışı Üzerindeki Etkisi", Cumhuriyet Üniversitesi, 2006. Yayın	<% 1
37	"Chaos, Complexity and Leadership 2016",	<% 1

Springer Science and Business Media LLC,
2018
Yayın

Alıntılarını çıkart

Kapat

Eşleşmeleri çıkar

< 5 words

Bibliyografyayı Çıkart

üzerinde